

בעה"י

ברייתא דמלאכת המשכן

הביאווהו כל רבותינו הראשונים ז"ל רב האי גאון ז"ל. והערוך.
ילקוט שמעוני. רש"י ז"ל ותוס'. והרמב"ן ז"ל. והריטב"א ז"ל.
וכל רבותינו קמאי ז"ל העוסקים במלאכת המשכן.

וחובר אל קצותיו פירוש

ט ע מ ו ד ע ת

יפרד והי' לשני ראשים. פירושים. וחידושים.
הטור האחד נותן טעם פירושי קא מפרש. והי' לבאר כל
חומרי מתניתא מלכתא בלשון צח וקצר למען ירוץ הקורא בו
והטור השני יוסיף דעת לפלפל עד מקום שידי מגעת לישא
וליתן בענינים השייכים לברייתא זו ומענין לענין באותו ענין

ונלוה עליו

ברייתא דמסכת מדות

כפי שנדפס בילקוט פרשת פקודי והביאווהו ג"כ רש"י ז"ל ותוס'
והרא"ש ז"ל ושאר הראשונים ז"ל. עם ביאור קצר.

כל אלה חוברו יחדיו ע"י הצעיר באלפי ישראל שי"ח בהגרי"י שליט"א

בנירברק. שנת ללמוד תורה לפ"ק

הוצאה שנים עשר עם הוספות ותיקונים
שנת תשס"ח לפ"ק

נדפס על נייר שאין בו חשש חילול שבת ח"ו
אפשר להשיג הספר על פי הכתובת: הרב ח. קניבסקי שכונת חזון איש. בני ברק

ה ק ד מ ה

אחז"ל במדרש תנחומא פ' צו [סי' י"ד] א"ל הקב"ה גדול קרייתו בתורה כבנינה לד אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה, בשכר קרייתו שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקים בבנין הבית עכ"ל המדרש והנה התורה האריכה במעשה המשכן ארבע פרשיות, ובכל זאת אצל הרבה ת"ח אין הדברים מבוררין אפ"ר מה שמפורש בהדיא במקרא ואחת מהסבות לזה הוא מפני שאין הענינים מבוררין בגמרא ואף שיש קצת סוגיות מפורשות בש"ס מענין מעשה המשכן מ"מ רוב הדברים אינו מבורר בש"ס ואמנם יש אתנו ברייתא דמלאכת המשכן אשר שמה מבורר כל עניני מעשה המשכן ורבותינו הראשונים ז"ל הביאוה ודקדקו לפרש בה כמה דברים. אבל מעטים מאד השוקדים עלי' ללמדה ולהבינה על נכון. ברייתא עזובה היא, דורש אין לה. וגם אע"פ שנדפסה כמה פעמים אינה נמצאת כעת בבתי הת"ח אלא א' בעיר ושנים במשפחה. וכתב הסי"ח סי' רס"א אהוב את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים כ"ר כגון שתראה שבני עירך לומדים מועד וסדר נשים תלמוד סדר קדשים כ"ר ותקבל שכר גדול כנגד כולם וכ"ר עכ"ל ונתתי אל לבי לדורשה ולפרשה ולקטתי כל אשר מצאתי בדברי הראשונים והאחרונים פירוש דברי הברייתא הזאת ואשר לא מצאתי מבורר פירשתי כפי הנלענ"ד ואם באולי לא כוננתי בכל מקום לאמיתת הפירוש הנה פתחתי עכ"פ פתח בפני הלומדה והדורשה ואחז"ל לא עליך המלאכה לגמור והלומד הישר יבחר ומיני ומיני תסתיים שמעתתא. ואגב עיוני ולימודי בשמעתתא זו נתעוררו אצלי כמה הערות בסוגיות ובענינים השייכים לברייתא זו, וחלקתי ביאורי לב' חלקים חלק הפירוש בפנ"ע וחלק הפלפולים הצבתי לבדנה וקראתי להם שמות טעם ודעת ע"ש הכתוב טוב טעם ודעת למדני כי במצותיך האמנתי וצרפתי לזה ברייתא דמס' מדות אשר מדברת ג"כ מענינים אלו ופירשתי בביאור קצר בס"ד [נוסח הברייתא העתקתי מהנדפס בניוורק תרפ"ח ומוגה ע"פ הנדפס בירושתי' תרצ"ח] גם עשיתי ציונים ומראה מקומות לש"ס ומדרשים מקום אשר דבר הברייתא מגיע שם כמעשה מסורת הש"ס. גם חלקתי הברייתות פסקי פסקי הלכות קצובות שנו כאן להקל על המעיין, למען ילמדו ויוכלו לעסוק בענינים אלו כמו בכל חלקי תורה"ק חיינו ואורך ימינו. ויה"ר שנזכה לראות בבנין בית הבחירה בבי"א.

ומחזיקנא מלא חפנאי טיבותא למע"כ ידידי הג"ר גדלי' נדל שליט"א אשר הואיל בטובו לעבור על רוב דברי הספר והעירני הערות מאירות המקום ב"ה יהא בעזרו לרבות פעלים לתורה"ק עד ביאת הגואל בבי"א.

הוצאות ספר זה נודב
לע"ג הטהורה של גיסתנו הרבנית הצדקנית

מרת לאה אויערבך ע"ה

אשת

הגאון רבי עזריאל שליט"א

בת מו"ח מרן הגאון רבי יוסף שלו' אלישיב שליט"א

ברייתא דמלאכת המשכן

א) רבי אומר עשר תרומות הן תרומה גדולה ותרומת מעשר חלה ותרומת ביכורים ותרומת איל נזיר ותרומת לחמי תודה ותרומת חזה ושוק הימין ותרומת הארץ ותרומת מדין ותרומת שקלים ותרומת המשכן תרומה ותרומת מעשר חלה וביכורים ותרומת איל נזיר ותרומת לחמי תודה

מסורת הש"ס א) ילקוט ריש תרומה מדדש לקח טוב תשא ובריש כפתור ופרח ע"ש שינוי גידסאר

מנעם

דעת

עשר תרומות הן. הא' דלא חשיב הכא תרומת הדשן משום דלא כתיב גבה תרומה אלא כרמה, וביומא כ"ד א' צפי ר' אבין תרומת הדשן זכמה מתרומת מעשר ילפי לה או מתרומת מדין ילפי לה וקפשיט דמקומן ילפי לה. הא' דלא צפי משאר תרומות דככא משום דלא כתיב זכו כרמה אלא תרומה ופ"ש בתוד"ה מתרומת וכתו"י:

ותרומת איל נזיר. זילקוט ל"ג לי וכן זלקה עוב וזכפתור ופרח דאליה איכא י"א תרומות ולגירסאנו נמי ל"ל דתרומת חזה ושוק ותרומת איל נזיר חדא חשיב לי דתרוויכו שלמים ניבחו א"י תרומת המשכן אינה מן המנין דעלה קאי וה"ק י' תרומות הן מלבד תרומת המשכן וראשון עיקר:

תרומת הארץ כ"י ולגתיים. אחיא כמ"ד צירושלמי דקדושין (פ"ד כ"א) דכאי וכוזד העיר היינו הכתיובים אצל זגמ דידן צ"צ (קכג). דריש וכוזד העיר דאנשיא קאי וכחזו בתוס' שם דפליגי וקשה הא' כתיב ציחקאל (מח) והנותר צאך לעמט תרומת הקדש וגר' לעבדי העיר וגר' וכוזד העיר לאו היינו נשיא וזשעמ"ק זשם הראצ"ד תירן דכאי דכתיב הנותרה לעבדי העיר לכ"ע קאי אגבטונים אצל הא' דמסיים וכוזד העיר יעבדוהו קאי אנשיא ולפי"א אחיא צרייתא דידן ככ"ע ומ"מ הירושלמי דקדושין פ"כ פליג אגמ דידן דצירושלמי דריש וכוזד העיר יעבדוהו אגבטונים וזגמ דידן דריש לה אנשיא ונראה דגם בתוס' הכי ס"ל שתיאר צדד חירון דקאי אחרוויכו ור"ל דבאמת מקום זה נתנו לגבטונים אך מדאפקיה זששון עוזד העיר דרוש צ"י נמי אנשיא דלקמ"י:

עשר תרומות הן. עשר דברים נקרא בלשון תרומה: תרומה גדולה. ב' קרח (יח) משמרת תרומתי: ותרומת מעשר. כדכתיב (שם) תרומת ה' מעשר מן המעשר: חלה. ב' שלח (טו) ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה: ותרומת ביכורים. כדדרשינן במעילה (טו): ותרומת ידך אלו ביכורים: ותרומת איל נזיר. ב' נשא (ו) ועל שוק התרומה: ותרומת לחמי תודה. ב' צו (ז) אחד מכל קרבן תרומה לה': ותרומת חזה ושוק הימין. ב' תצה (כט) ותרומה יהי' מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם תרומתם לה': ותרומת הארץ. ביחוקאל (מח) בחלוקת הארץ לעתיד לבא התרומה אשר תרימו וגר': ותרומת מדין. ב' מסות ונתתה לאלעזר הכהן תרומת ה': ותרומת שקלים. ב' תשא כל העבר על הפקדים וגר' יתן תרומת ה': ותרומת המשכן. ב' תרומה ויקחו לי תרומה וגר': ותרומת שלמים. חזה ושוק המזרם משלמים: תרומת הארץ לכהנים וללויים. כדכ' ביחוקאל תרומת הקדש לכהנים וגר' והלויים לעמט גבול הכהנים

ותרומת שלמים לכהנים ותרומת הארץ לכהנים וללויים ולנתנינים ולמקדש ולירושלים תרומת מדין לאלעזר הכהן ב) תרומת שקלים לאדנים תרומת

מסורת הש"ס ב) מגילה כט: ירושלמי ריש שקלים

טעם

דעת

לכהנים וללויים ולנתנינים ולמקדש ולירושלים. וגר': ולנתנינים. כדכתיב שם והנותר בארץ מצואר צפסוקים שבאמצע השצטים וגר' היתה תבואתה ללחם לעבדי העיר דרשינן בירושלמי קדושין (פ"ד ה"א) העובד העיר אלו הנתנינים: ולמקדש ולירושלים. כדכתיב שם תרימו את תרומת הקדש אל אחות העיר וגר' ומקדש הבית בתוכה: תרומת שקלים לאדנים. כדכתיב בפ' פקודי זכסף פקודי העדה וגר' ויהי מאת ככר הכסף לצקת לכהנים וצאמנעו של הכהנים יהי המקדש

הי מאות על הי מאות ואחת של הי אלפים רוחב על אורך כ"ה לנתנינים וצתוכה יהי ירושלים חמשת אלפים על חמשת אלפים וזו כונת הברייתא כאלן:

תרומת שקלים לאדנים. צמגילה (כ"ג): אמרי' כדתי רב יוסף שלש תרומות הן של מזבח למזבח ושל אדנים לאדנים ושל צדק הבית לצדק הבית וגממע דשלשתן היו של כסף אלא של מזבח ושל אדנים היו כל אי מהלית השקל ושל צדק הבית לא הי לה קצבה אלא איש כנדבת לבו וכן פירשי' שם וצמאירי, וצירושלמי ריש שקלים איתא שלש תרומות נאמרו צפרשה זאת כו' תרומת המשכן למשכן מה שירלו יעשו תרומת שקלים לקרבן מה שירלו יעשו כדי שחבא יד כולן שזה תרומת אדנים לעשיר לא ירצה והדל לא ימטיע משמע דתרומת הקרבן יכולין להרבות ולמעט (והגר"א הגי' שם ע"ש) וייל דתרומת קרבן לא היו מצויין מכולן קרבן אחד אלא כמה קרבנות ונמצא שמהשקל של זה צא קרבן ומשקל של זה צא מנחה ומשל זה שמן ואעפ"כ יד כולן שזה בכל קרבן שכולן נשתחפו וכן צנדבת המשכן ג"כ יד כולן שזה אע"פ שהי' צא משל זה כלי זה ומשל זה כלי זה אצל תרומת האדנים הי' צא משל כולן דבר אחד וכולן שוין ממש ורשי' כתב צרי"פ תרומה זכב וכסף ונחשת וגר' כלם צאו צנדבה איש איש מה שנדבו לבו חוץ מן הכסף שצא צשזה מחלית השקל לכל אי ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהולך שם כסף יותר שני' וכסף פקודי העדה וגר' צקע לגלגלת וגר' ושאר הכסף הבא שם צנדבה עשאוה לכלי שרת עכ"ל ומשי"כ חוץ מן הכסף שצא צשזה כונחו מלצד מה שצא צנדבה כדמסיים ושאר הכסף הבא שם צנדבה כו', אך משי"כ עשאוה לכלי שרת ל"ע דבגמי' דידן אמרי' דאזיל לצדק הבית ויהיינו לשלם צהם שבר לאומנין של צדק הבית (דכלי שרת אין צאין משל צדק הבית כדאמרי' כחצובות קו: וצממצי"ס פ"ד משקלים ה"ב) גם ל"ע לאחזה כלי שרת עשאוה שהיו כלי השלחן והמנורה מפורש צחורה שהיו של זהב וכלי המזבח כתיב לכל כליו חטטה נחשת ושמה הי' שם עוד כלי שרת כמו צבית שני שהיו ל"ג כלי שרת של כסף וזהב כדתינן צממ' תמיד פי"ג ואמרי' צירושלמי סוף חגיגה כנגד יום מרובה של תמיד ואפשר שגם צמשכן הי' כן ול"ע [ש"מ צפנים יפות שכתב כן ושאר ג"כ צל"ע] ועי' צמדבר רבה פי"ב ס"ד ד' וצשה"ש רבה פי"ג הי' גי' מצואר דצבית ראשון היו כל הכלים עשויים מזהב ועי' רמב"ם פי"א מצית הצחירה ה"ט:

תרומת המשכן שממנו היו עושין כו'. ותרומת הלשכה לא השיב הכה' דלא מצינו דקרי לה צבדיא תרומה ואע"ג דמצינן לה מדכתיב גי' תרומות וכלל לה צבדי תרומת.

בְּרִייתָא דַּמְלַאכַת הַמֶּשְׁכֵּן

ה

המשכן שממנה היו עושין גופו של משכן ושמן המאורי וקטרת הסמים
ובגדי כהנים ובגדי כהן גדול:

טעם

דעת

את אדני הקדש וגר: גופו של משכן ושמן
כר. כמפורש הכל בריש פ' תרומה: ובגדי
כהנים ובגדי כה"ג. כדכתיב בר"פ ויקהל את
בגדי הקדש לאהרן ואת בגדי בניו לכהן:
המשכן ח"כ אמאי לא מני לה הכא הא כתיב גבה תרומה צהדיא ועוד הקשה צטורי אבן
(צאצאי שהם מגילה כ"ט) על רש"י מדאמרינן ריש שקלים צירושלמי תרומת הלשכה
כתחלה דכתיב ויהי צדק הראשון צנה השנייה צאחד לחדש הוקם המשכן ותני עלה
ציום שהוקם המשכן צו ציום נתרמה התרומה פ"י אלמא דצא צניסן מציאין קרצנות לצור
מתרומה חדשה ואם איתא דתרומת הקרבן לא היתה אלה צה צאצאי היכי יניף מינה תרומת
הלשכה לקרצנות לצור, ועיין ברמב"ן ר"פ תשא שהלק על רש"י ז"ל וס"ל דתרומת הקרצנות
אין זה של המנין שהי צרי"ת אייר ולפ"ז שפיר י"ל שהי צרי"ת ניסן וא"ש הכל ודברי רש"י
ז"ל ל"ע (ומש"כ ליישב צמחורא קמא אינו נכון).

ושמן המאור וקטורת הסמים ובגדי כהנים ובגדי כה"ג. כל אלו מניין צפי תרומה וצפי
ויקהל והוראה שעה היתה לדורות כל אלו צאין מתרומת הלשכה כמבואר ברמב"ם
ז"ל פ"ד מהי שקלים ה"א צי ומ"מ ל"ל שמסרום לצור כדאי צרי"ה (דף ז.):

פ ר ק ר א ש ו ן

(א) המשכן ארכו שלשים אמה ורחבו עשר אמות וגבהו י' אמות ר' יוסי אומר ארכו ל"א אמה. כיצד הי' מעמיד את המשכן הי' נותן ארבעים אדני כסף בצפון וארבעים אדני כסף בדרום וששה עשר במערב וארבעה במזרח הרי מאה אדנים שנאמר (שמות לח) מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן:

(ב) כיצד הי' מעמיד את הקרשים הי' נותן כ' קרש בצפון ועשרים קרש בדרום ושמונה במערב אבל במזרח לא הי' שם קרש אלא ארבעה

פַּעַם

דַּעַת

פרק ראשון (א) ר' יוסי אומר ארכו ל"א אמה. דס"ל שגם האמה שבין עמדי המסך שעמדו במזרח היו קדושים בקדושת אהל מועד כ"ס המלבי"ם ז"ל: מ' אדני כסף בצפון. ל"ב קרשים וכן בדרום כדכתיב שני אדנים תחת הקרש האחד: וס"ז במערב. לח' קרשים: ח' במזרח. לח' עמדים של הפרכת כדכתיב על ארבעה אדני כסף ועמדי המסך לא חשיב

ארכו ל' אמה כו' וגבהו י' אמות. עובי הקרשים ועובי המכסה לא קחשיב: ר' יוסי אומר ארכו ל"א אמה. ע"י צניחור ששם המלבי"ם ז"ל דפליגי או עובי העמודים שבמזרח הי' קדוש בקדושת אהל מועד והצניח ראי' בצנרייתא דמס' מדות (כ"י"ג ועמ"ש"ש שם צ"ד) משמע דס"ל לר' יוסי דהיריעות היו מכסות גם את העמודים שבמזרח. ולפ"ז ז"ל דהא דדייקין צפסחים

פ"ה: דעובי הפתח כלפנים מן האגף ולפנים חוץ משער ניקנור שלא קדשוהו מפני המזורעים אח"כ כר' יוסי וכן הא דאמר'י צפשיעית צוצחים נ"ו. אילימא חלונות דלתות כו' תנינא כו' מבואר דעובי הדלתות כלפנים כ"ז אח"כ כר' יוסי וצוה יש לפרש הא דאמר'י צוצחים י"ד. אח"ל חוץ הפתח כלפנים כו' ולכאורה קשה מאי תוספקא ל'י הא צפסחים דייקין ממנהי דדיקן כלפנים אך לפ"ז דפליגי בה ר' יוסי ורצנן א"ש דמספקא ל'י אי קי"ל כר' יוסי או כרצנן ולפ"ז קי"ל כר' יוסי כיון דסתם מתני' צפסחים וסתמא דכו"גיא דצוצחים כו"ת' וגם רבא צוצחים י"ד. האמר אח"ל כלפנים וקי"ל כהת"ל (ו"ש"ע שלי"מ ברמב"ם מפורש דין דחוק הפתח) אך לפ"ז לא יתכן מה שכתב שם המלבי"ם ז"ל דר' יוסי ורצנן לעעמייהו דפליגי ציומא נא: גבי אמה ערקסין דהא שם לא קי"ל כר' יוסי רק כרצנן. ולענ"ד י"ל דכו"ע ס"ל דעובי הפתח דהיינו חוץ העמודים מקודש ולפ"ז הסוגיות הנ"ל אח"כ ככ"ע אך פליגי אס העמודים עמדו חוץ הפתח או מבחוץ דר' יוסי ס"ל דהעמודים עמדו חוץ לחלל הפתח ולפ"ז הי' ארכו ל"א אמה ורצנן ס"ל דהעמודים עמדו חוץ עובי הפתח והמסך הי' פרום צוה עם סוף הקרשים ולפ"ז לא הי' ארכו אלא ל' עם העמודים [ומאלתי ק"ת וזה צ"ע פנים יפות ע"ש] ולפ"ז נכ"ע היו היריעות מכסות את עמודי המזרח אלא דלר' יוסי שעמדו מבחוץ הולך אמה יתירכ לכסותם אך צרש"י תרומה (כ"ו ב') משמע דפסיקא ל' דלכו"ע עמדו העמודים צמרח כלפי חוץ ולי"ע. ומש"כ בתוס' עירובין ב: (ד"ה ליצטו) דפתח אוכ"מ הי' פרוץ צמלוהו ל"ק למ"ש דאפי' אס היו העמודים עומדים צפנים לא עמדו צקרנות אלא משוכות כלפי פנים אמה וחומש מכאן ומכאן ואמה וחומש מפסיק צ"ן כל א' דומיא דעמודי החצר שעמדו כן כמבואר בצנרייתא לקמן פ"ה מ"ג (ועמ"ש לק' פ"ד מ"א ד"ה שמי"ג ופ"ז מ"צ ד"ה וארבע צטנין עמודי הפרוכת) מיכא מהא, אמר'י צעירובין כג: העמד משכן על שפת חמשים כדי שיכא חמשים אמה לפניו ועשרים אמה לכל

עמודי שטים שעליהם היו נותנים את הפרכת שנאמר (שם) ועשית פרכת וגו' ונתת אותה על ארבעה עמודי שטים מצופים זהב וגו' ונתת את הפרכת תחת הקרסים:

(ג) והי' עושה את האדנים חלולין וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן והחריץ חציו באמצע ועושה לו שתי יתדות כמין שני

מסורת הש"ס ג) ע"י שבת צח: וברייתא זו מובא ברש"י ורמב"ן בחומש

דעת

טעם

רוח רוח אין ראי' למש"כ דחמשים אמה היו פנויין כגון דו"ל מלבד עובי העמודים קאמר תדע דהא קאמר נמי ועשרים אמה לכל רוח וכו"כ מלבד עובי הקרשים קאמר ועוד תדע דר' יוסי גופי' קאמר נמי לקמן בצרייתא (פ"ב מ"ב) מה ת"ל חמשים בחמשים זה לפני האהל וכרי ר' יוסי ט"כ ס"ל דהעמודים עמדו מבחוץ וצין העמודים קדוש וכדאמר נמי בצרייתא דמדות וע"כ מלבד מקום העמודים קאמר אפי"ג שכי' קדוש. אבל אין לפרש דר' יוסי ורצן בצרייתא דידן לא פלוגי כלל ולא מיירי במקום העמודים אלא דר' יוסי חשיב נמי עובי הקרשים שבמערב וקמ"ל דעובי הקרשים אמה ורצן לא חשיב לה דא"כ הו"ל לר' יוסי לפלוגי גם על רחבו: עמודי שטים. אמרי' במדרש תנחומא (תריומה ס"י ע"ג) ומהיכן היו הקרשים יעקב אבינו נטע אחסם בשעה שירד למצרים כי וז"ל שטעו צה"ס סימן איזה צד למעלה דהא אמרי' ציומא עב. שזריכין לעמוד דרך גדלתן ואפשר דדין זה הינו אלא בקרשים ולא בשאר כלים כגון הארון והמזבח דהא קרא' בקרשים כתיב תדע דבצרייתא לא היו יכולין לעמוד דרך גדלתן אך צרכיה מה: יליף מינה לכל המלות ומשמע דכ"ש דילפי' מינה לארון ולמזבח וכ"פ רש"י שם דהעמודים עמדו ג"כ כדרך גדלתן וז"ל דבצרייתא שאלו דמזבחן צד. אך למש"כ הרמ"א צד"מ א"י"א ס"י חרמ"א סק"ט דמן ה"ל מקרי שפיר דרך גדלתן אין קושיא מצרייתא אבל בצכורי יעקב שם סקל"ב הקשה עליו דעמודים לא משמע למעוטי שלא יהפוך צד העליון למעלה וז' התחתון למטה דגם זה מקרי כומד וא"כ היכי יליף מינה דבצי דרך גדלתן וע"כ כמו שפרש"י בחומש דעומדים משמע שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחצ' הקרשים לנוצה הכתלים קרש על קרש ומינה ילפי' דבצי דרך גדלתן אלמא דמן ה"ל ג"כ אין זה דרך גדלתן ולענ"ד אין צוה לזהות דברי הרמ"א ז"ל לדבריו נמי תקשה מני"ל צלמח לגמ' שלא יהפוך צד העליון למטה דילמא לא אחי למעוטי אלא שלא יניחם שוכבים שאין זה עומד אבל מטומד שפיר דמי וע"כ דס"ל לגמ' דלהא לא אינעריך קרא' דפשיטא דא"א לננות כן דא"כ איך יהיו שני אדנים תחת הקרש האחד ויכיו מאכ' אדנים וע"כ לא אינעריך קרא' אלא למעט שלא יהפוך ראש העליון למטה ומכ' שפירש"י בחומש שלא ישכבם זה ע"ג זה כינוי

הכא שהיו אדניהם נחשת ולא כסף: (ג) את האדנים חלולין. חריץ בכל אדן כדמפרש ואזיל: וחורץ את הקרש מלמטה. כל קרש הי' רחבו אמה ומחצה על עובי אמה הי' חורץ רביע אמה מכל ארבע צדדין בעומק אמה נשאר בולט יד של אמה על חצי אמה וחוזר וחורץ באמצע חצי אמה נשאר ב' ידות כל א' חצי אמה על רביע אמה וכנגדן היו האדנים חלולין ונכנסין הידות לתוך האדנים: והחריץ חציו באמצע יעשה חריץ בחצי אמה באמצע כדפרש"י: ועושה לו שתי יתדות. היינו הידות שנשארו מן הקרש היו בולטין כמין דעובי הקרשים אמה ורצן לא חשיב לה דא"כ הו"ל לר' יוסי לפלוגי גם על רחבו: עמודי שטים. אמרי' במדרש תנחומא (תריומה ס"י ע"ג) ומהיכן היו הקרשים יעקב אבינו נטע אחסם בשעה שירד למצרים כי וז"ל שטעו צה"ס סימן איזה צד למעלה דהא אמרי' ציומא עב. שזריכין לעמוד דרך גדלתן ואפשר דדין זה הינו אלא בקרשים ולא בשאר כלים כגון הארון והמזבח דהא קרא' בקרשים כתיב תדע דבצרייתא לא היו יכולין לעמוד דרך גדלתן אך צרכיה מה: יליף מינה לכל המלות ומשמע דכ"ש דילפי' מינה לארון ולמזבח וכ"פ רש"י שם דהעמודים עמדו ג"כ כדרך גדלתן וז"ל דבצרייתא שאלו דמזבחן צד. אך למש"כ הרמ"א צד"מ א"י"א ס"י חרמ"א סק"ט דמן ה"ל מקרי שפיר דרך גדלתן אין קושיא מצרייתא אבל בצכורי יעקב שם סקל"ב הקשה עליו דעמודים לא משמע למעוטי שלא יהפוך צד העליון למעלה וז' התחתון למטה דגם זה מקרי כומד וא"כ היכי יליף מינה דבצי דרך גדלתן וע"כ כמו שפרש"י בחומש דעומדים משמע שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחצ' הקרשים לנוצה הכתלים קרש על קרש ומינה ילפי' דבצי דרך גדלתן אלמא דמן ה"ל ג"כ אין זה דרך גדלתן ולענ"ד אין צוה לזהות דברי הרמ"א ז"ל לדבריו נמי תקשה מני"ל צלמח לגמ' שלא יהפוך צד העליון למטה דילמא לא אחי למעוטי אלא שלא יניחם שוכבים שאין זה עומד אבל מטומד שפיר דמי וע"כ דס"ל לגמ' דלהא לא אינעריך קרא' דפשיטא דא"א לננות כן דא"כ איך יהיו שני אדנים תחת הקרש האחד ויכיו מאכ' אדנים וע"כ לא אינעריך קרא' אלא למעט שלא יהפוך ראש העליון למטה ומכ' שפירש"י בחומש שלא ישכבם זה ע"ג זה כינוי

חוקין ומכניסין לתוך שני אדנים שנאמר (שם) שני אדנים תחת הקרש
האחד לשתי ידותיו (ד) ושני הסינין יוצאין מתוך הקרשים שמשקיע הזכר

מסורת הש"ס (ד) מובא ברמב"ן ע"ש ובערוך ערך סן ע"ש

טעם

דעת

משום דפשטי דקרא הכי ואין מקרא יולא מידי פשוטו אבל מי"מ עיקר קרא לא איצטריך להכי וממילא אפשר דכה"ג מקרי דרך גדלתו בשאר מלות:
ומכניסין לתוך שני אדנים. וי"ל ששולי האדנים לא היו גבוהים ללא

משהו שאל"כ הי גובה המשכן יותר מ"י אמה ויותר נראה שלא היו כלל שוליים לאדנים ללא היו נקובים עד לתוך וכן משמע בחו"י שבת (לח.). שכתבו שגנאי להשים ל"ד העב העומד סמוך לקרקע כו. וזכר מצואר הירושלמי שבת ר"פ הכונה דקאמר מה בנין הי המשכן שהיו נותנים קרשים ע"ג אדנים וקפריך דהא אמרנן בנין ע"ג כלום בנין ומשני אדנים כקרקע הן ואינו מובן למה אדנים כקרקע עפי מכלום ולפ"ז ה"ש משום שירות הקרשים היו נוגעים בקרקע צנצני האדנים אבל אין לפרש דכיון שהאדנים נעשו לזורך הקרשים צטלים לגבי הקרשים ולא דמי לכלים דה"כ הול"ל אדנים כקרשים הן לכן נראה כמש"כ [והרג"ן שליט"א אמר די"ל דכיון דהאדנים נעשו לשמש עם הקרקע להכי קאמר אדנים כקרקע הן ופיין חוספחא שבת פ"ג ה"א]:

לשתי ידותיו. פירש"י בחומש שהידות היו משופין ליכנס לתוך חגג האדן, ונראה שהיו קלת מחודדין צאלכסון כמין קולמוס וגם חגג האדן הי כך בשפוע שלא יגעו הקרשים בקרקע ללא משהו כדמשמע בירושלמי פי הכונה ה"ג דתנן שהיו רושמין על קרשי המשכן לידע איזה צן זוגו ואמר"י עלה בירושלמי והש לומר שמה יתן שלמטן למטען שלמטען החס ורי יוסי משמע צברייתא דמדות דכ"ל כשם שלמטען עובדין אמה דלמ"ד כלין עד כאלצט ה"ש ובהכי ה"ש נמי דמקשה הכא אליבא דרי יוסי דהא גם אליבא דרבנן כו"מ להקשות קושיא זו דהא אסור להפוך משום שלא כדרך גדלתן כדאמר ביומא עב. ודו"ק) ומשני כמין קולמוסין היו עשוין ונראה דקאי על הידות שהיו צולעין למטה וממילא אינו יכול להחליף; ומדקרי לי כמין קולמוסין משמע שהיו משופעין. ואגב אפשר שאר הירושלמי שם דשייך לעניינו ופריך הו החס והש לומר שמה יתן שצפנים בחוץ ושצחון צפנים כלומר שמה יחליף הקרש ל"ד חוץ ול"ד החיצון ל"ד פנים ומשני עצמות היו מוכיחות כלומר דמקום הטבעות של הצריחין היו כלפי חוץ וממילא אינו יכול להחליף ופריך והש לומר שמה יחליף כלומר דכ"ד שהיו כחוב על הקרש ה"י וה"י כימן שוב וכן על כג' וה"י כימן שוב אחר ופריך דמי"מ ה"י וה"י גופן יכולין להחליף ומשני לוכסן הי כחוב עליהן כלומר שהסימן הי כחוב צאלכסון וידעו שה"ל העליון לעולם צ"ל ימין: ושני הסינין יולאין. עיי צניחור שהצאתי פי הרמב"ן ז"ל ובערוך ערך סן מציא צרייתא זו ומשמע שפרש שכל קרש היו צי שיניים וצי נקבים והיו נכנסים אלו תוך אלו ואלו תוך אלו נמלא בכל קרש ד שיניים ודי נקבים צשני לרדין וכלים פ"י מ"י דתנן עשאן צסיין מפרש הרמב"ם ז"ל כשרוצין לחצר צי קרשים עושין נקב צזה ונקב כנגדו צשני

בתוך הנקבה שנאמר (שם) משולבות אשה אל אחותה דברי ר' נחמיה שר-
נחמיה אומר אין ת"ל משולבות ומה ת"ל משולבות שעשה להם שלבין
כסולם המצרי:

(ד) ה' חורץ את הקרשים מלמעלן אצבע מכאן ואצבע מכאן ונותנו
בתוך טבעות של זהב כדי שלא יהיו נפרדים זה מזה שנאמר
(שם) ויהיו תואמים מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת

מסורת הש"ס ה) מובא ברמב"ן ד"ל ע"ש

דעת

טעם

ומכניסין עץ קטן צבי הנקבים ומחזקין אצל
כאן לא יתכן לפרש כן דהא קאמר שמשיקע
הזכר בתוך הנקבה משמע שכיו יולאין מא'
מכן מיכו אפשר לכתוב קטן קרי הזכר אך
כלשון יולאין מתוך הקרשים לא משמע כן:
ושני הסינין יולאין. וכתב המלצ"ים ז"ל
דבקרשי המקלועות היו יולאין הסינין
מז' רוחותיהן כמין גם כדי לחזקם אל
הקרשים המערביים ואל הקרשים הצפוניים
וכדורומיים:

א' מלמעלה וא' למטה ובקרב הסמוך לו היו
כנגדו ב' נקבים ונכנסין היחדות לתוך הנקבים
כדי שלא תתפרק: שלבין. יחדות בולטות
הנכנסין לתוך הנקבים: (ד) ה' חורץ את
הקרשים מלמעלן אצבע מכאן. בשפת כל קרב
באצבע הסמוכה לקרב השני ה' עושה חריץ
עמוק ב' אמות ומחצה שיגיע החריץ עד
מקום הבריחים ומכניס על כל שני קרשים
בתוך החריץ טבעת מרובעת ארבע אמה ורחבה
ב' אצבעות ועמקה ב' אמות ומחצה והיא
מחזקת את הקרשים שלא יגדלו זה מזה:

ומה ת"ל משולבות שעשה להם שלבין כסולם
המלרי. כאן מבוחר בהדיא דשליבות

היינו הנכנסות לתוך נקבי הסולם וא"כ הא דאמר' בשבת ס. בסולם הלך אחר שליבותיו
היינו נמי בשליבות הנכנסות לתוך נקבי הסולם דאם השליבות של מחכת עמא ואם
השליבות של עץ עהור דהוי פשוטי כלי עץ וק"ל מכאן למה שנכתב רש"י ז"ל (מוצא
צ"י"ע ח"ו"ה ס"י תרכ"ע ס"ז) אם סולם מקבל עומאה וכתב הגר"א ז"ל ח"י"ג דתינא
צתוספתא דכלים (צ"מ פ"ו ה"ג) וצתו"כ דסולם עהור היינו דווקא צסולם ששליבותיו
ע"ג ירכותיו אצל כשהשליבות נכנסין לתוך נקבי ירכותיו אפשר דהוי צית קיבול וקשה דהא
צסוגיא דשבת מצואר לפ"ז דאם הוא של עץ עהור וצ"ע [והרג"ן שליט"א השיב ד"ל
דלשון שליבות כולל שניהם אלא דכאן הולך לעשות שליבות שיכנסו לתוך הנקבים כדי
שיחזיק היטב. ועי' מ"א ז' צרש"י פסוק כ"ח], אך מהא דאמר צירושלמי דצ"ב פ"ג ה"ח
וצירושלמי שבת פ"ג ה"ז דעד שלשה עווקין (דהיינו חווקין) הרי הוא ככסא מכאן והילך
כסולם ואמר' התם לענין עומאה איתאמרת אלמא דסולם שיש לו חווקין דהיינו שליבות
הנכנסות לתוך הנקבים כדאמר הכא כמין שני חווקין עהור אין ראי דהתם לענין עומאה
מדרם איירי דכסא יש לו עומאה מדרם אצל סולם אין לו עומאה מדרם כיון שאין עשוי
אלא לעבור עליו כמש"כ חו"כ צמנחות (לא. ד"ה שירה) וקאמר דעד ג' שליבות דרך
לישב עליו דינו ככסא אצל יותר מכאן אין דרך לישב עליו ואין מטמא מדרם אצל לענין
שאר עומאות לא מיירי? אצבע מכאן. עי' צביאור צביארנו שהי מרחיק אלצב משפת הקרב
ועושה חריץ ועוד יש לפרש דארוחצ חריץ קאי שהיתה רחבה אלצב וכמה מרחיק משפת
הקרב לא נתפרש. הרג"ן שליט"א? ונותנו צתוך ענעות. וצמקלוט לפוגית מערבית ודרומית

ח) ועי' חז"ל ח"ו"ה סוף ס"י קמ"ג. צ) אצל צלשון רש"י שפי שרוחצ חריץ כרוחצ ענעת
מצואר בהדיא כפי ראשון, הרצ"פ כ"י:

ברייתא דמלאכת המשכן פ"א

שאינ ת"ל אל הטבעת האחת ומה ת"ל אל הטבעת האחת מקום שנותנין
את הברית :

מעם

דעת

מעצות כי החרין נפסק באמצע עוצי הקרש
המעצות כדי שחכום הטבעת כן פירש"י ז"ל
וכתב רש"י לא ידעתי אם איהן טבעות
קצוות היו או מעולטות ולענין לא זכיתי
לחזין הספק דהא ודאי טבעת חנייתן היו
מוכרחים להוריד הטבעות שיוכלו לפרק הקרשים
זה מזה וז"ל ג"כ קשה דאמרי טבעת
את: הכתיב יחדיו והוא דלא לשלחופינהו מהדדי פירש"י
א' לפניו וא' לאחור אלא מוסיב
הקרשים מכוונין זה אל זה שיעמדו הקרשים
מכוונים עוצי של זו כנגד עוצי של זו וקשה
איך ס"ד דלשלחופינהו מהדדי הרי הטבעת
שלמעלה היא מחברתן ולא אפשר שיאלו
א' לפניו וא' לאחור וי"ל דס"ד שגם הטבעת
יכול לעשות מתחלה צעיקום קלת שיאלו
א' לפניו וא' לחוץ קמ"ל דלא. וי"ל דלמ"ד
קרשים למעלה כלן והולכין עד כאצט
היו הטבעות ארוח מאד לעלות
על ראש הקרש עד מקום הברית
ואפשר שהיו צאמת כדמות
טבעות קטנות ועגולות
ונכנסות אל תוך ההרזים שבראש
הקרש ושמה לא היו גבוהין
עד למעלה אלא יורדין
פנימם עד מקום הברית. וראיתי
בספורנו שפירש פסוק ויחדיו
יהיו חמים אל ראשו אל
הטבעת האחת דקאי על הקרשים
שצמקאוטות שהיו להם טבעות
כמו כל הקרשים של לפון
ודרום (מלבד טבעותיהם של
לד מערב) כדי שהברית של
לפון ודרום יכנס גם כהם לחברם
והוא דלא כברייתא דידן ודבריו
חמוכים דא"כ למה כתיב אל
ראשו אל הטבעת האחת הרי
היא גם טבעת שני אלל רגליו
(וע"י לקמן ד"ה והאמצעי לענין
הברית התיכון) :

ומה ת"ל אל הטבעת האחת מקום שנותנין את הברית. והע"ג
שהטבעת של הבריתים לא היחה שם
שהרי הטבעת היחה קצוטה באמצע עוצי
הקרשים כדחגיף כברייתא דמס' מדות
(כ"ט) מ"מ קרי ל"י אל הטבעת האחת
כיון שהי כנגד מקום הטבעת ולדעת
הרמב"ן ז"ל לא כתיב דקרא שיחברם
טבעת דהאי אל הטבעת קאי הטבעת
הבריתים אלא דקמ"ל הבריתא
שמה מעלמו חיצום טבעת ורש"י ז"ל
מפרש דהאי אל הטבעת האחת קאי על
הטבעת שלמעלה שהיחה עולה ע"ג
הקרשים והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דא"כ
מאי מסיים הבריתא ומה ת"ל אל
הטבעת האחת מקום שנותנין את הברית
ולענין ז"ל דרש"י ז"ל מפרש דדריש
כדי דהאי האחת מיותר דהול"ל אל
הטבעת ולכן קאמר דקמ"ל דגם
צמקאוט לפוני ודרומי והוא נקרא
מקום שנותנין את הברית ששם
התחלת הבריתים צריך לעשות
טבעת אפי"ג שא"ל לעשות טבעת
על פני כל הקרש ולריך לחרוץ
צעובו של קרש המעצות כדפירש"י
וקאח משמע כן לשון רש"י ז"ל
ולכך קרי ל"י קרא אל הטבעת האחת
דבקרשי המקאוטות לא היו לצד
לפון ודרום אלא טבעת אחת זו
שחיצרתן לקרשי לפון ודרום
אלל טבעת של הברית לא היו כה
וכן מוכח בדיחא לקמן בפירקין
(מ"ו) שהברית לא הי נכנס לקרשי
המקאוטות (דלא כהספורנו שהבחנו
לפני) דקאמר שהברית שלמעלה
ושלמטה הי ארבו ע"י אמה
וכברית התיכון ל' אמה א"כ ע"כ
החשבון מלבד המקאוטות וע"י מה
שנכתוב לקמן בס"ד :

א] הציורני דאפשר דמלא היא כי מחובר ומלא השני מהפרק אך ל"ע מה"ת לעשות כן.
ב] מיהו י"ל דרש"י כתב כן לפרש סיפא דקרא אל שני המקאוטות וגר. מגיסי בגי' שאלו ז"ל.

(ה) (ו) אמר ר' נחמי עובין של קרשים מלמטה אמה אחת ומלמעלה היו כלין והולכין עד כאצבע שנאמר (שם) ויהיו תואמים מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו ולהלן הוא אומר (יהושע ג) ים המלח תמו נכרתו מה להלן כלין והולכין אף כאן כלין והולכין ר' יודה אומר הקרשים עובין אמה אחת מלמטן ואמה אחת מלמעלן שנא' ויחדו יהיו תמים על ראשו:

(ו) וכל קרש וקרש היו בו שתי טבעות של זהב אחת מלמעלה ואחת מלמטה שבהם היו נותנין את הבריחים (ז) והבריחים שנים

מסורת הש"ס (ו) שבת צח: (ז) מביאו רש"י בחומש וחוס' בשבת צח:

דעת

טעם

אמר ר' נחמי עובין של קרשים. ונמס' שנת (לח): מפסך דר' יחודא ודר' נחמי, ואמר ר' חסד דהקראש שבמקלוע ה"י משפכו צאלכסון כדי שיכא שוכ משני הצדדין למ"ד כלין והולכין:

ומלמעלה היו כלין והולכין עד כאצבע. ולפי"ז ל"ל שהבריחים והטבעות היו נתונים צאלכסון של הקרשים שהרי הקרשים היו משופטים כלפי חוץ וצפנים היו שוין כדמוכח שם צגמי והצריח התיכון שה"י הולך צאלמע עובי הקראש ה"י הולך צאלמע עובי הצאלכסון שה"י שם. וצחוס' שנת (לח). פירשו צשס ר"י שער חליין ה"י עוביין אמה ומחליין ולמעלה ה"י מתחיל לשפע וכלה עד כאצבע ול"ל לפ"ז שהצריחים התחחונים היו הולכים צשוכ עס הקרשים והצריחים העליונים היו הולכין צאלכסון ששס ה"י הקראש צאלכסון והצריח התיכון ה"י מקוון נגד המקום שמתחיל לשפע (וע"י צסמוך ד"ה והצאלמע):

שהבריחים קבועים בה: (ה) ומלמעלה היו כלין והולכין. והשיפוע ה"י כלפי חוץ אבל בפנים היו שוין: מה להלן כלין. מה להלן תמו לשון כלי' אף כאן לשון כלי': שנאמר ויחדיו. מלשון יחדו דריש שהיו שוין הוא דכתיב תמים דריש שיביאו קרשים שלמים ולא של חתיכות מחוברות ור' נחמי ס"ל דהאי יחדיו אתי למימר שיעמדו כולן בשויה ולא א' יוצא וא' נכנס הכי מפרש לה במס' שבת (צח:): (ו) א' מלמעלה. נמוך ב' אמות ומחצה מראש הקראש וכן מלמטה גבוה ב' אמות ומחצה מסוף הקראש הבריח התיכון באמצע הקראש נמצא בין כל בריח ובריח ב' אמות ומחצה וכן נשאר למעלה ולמטה כ"פ רש"י ז"ל והכי א"י בברי' דמס' מדות (ה"ט):

וכל קרש וקרש היו בו שתי טבעות של זהב א' מלמעלה וא' מלמטה. וצרייתא דמס' מדות (ה"ט) א"י וצ' טבעות לכל קרש וקרש ונחונין לרחבו של קראש ופי' המלבי"ם ז"ל צצרייתא זו פליגא אצרייתא דידן וס"ל שהיו צ' טבעות למעלה וצ' למטה בכל קראש וא"י מה דחקו לפרש כן דשפיר יש לפרש גם צרייתא זו שהיו צ' טבעות היינו א' למעלה וא' למטה ושניכס ה"י נתונים צאלמע רחבו של קראש:

ארכו של כל א' וא' ע"י אמה. ול"ל שהקרשים שבמקלועות של מערב לא ה"י הצריח נכנס צהס שאל"כ לריך להיות ע"י אמה ומחלה אלא הם היו מחוברין ע"י הצריחים המערביים ואל מערב לא ה"י מחובר עס אל פון ודרום אלא ע"י הטבעת שצראשו כדפירש"י ולמ"ד קרשים כלין והולכין עד כאצבע א"ש עפי' דלדידי ה"י הקראש שבמקלוע משופע

העליונים ושנים התחתונים של רוח דרום ארכו של כל אחד ואחד חמש עשרה אמה נמצא השנים ארכן שלשים כנגד עשרים קרשים והאמצעי ארכו שלשים אמה כנגד עשרים קרשים שמשקיע באמצע הקרשים מן המזרח למערב שנא' (שמות כו) והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה:

(ז) כשם שהי' עושה לקרשים שבדרום כך הי' עושה לקרשים שבצפון אבל במערב אינו כן אלא ארכו של אחד מן העליונים והתחתונים שש אמות כנגד ארבעה קרשים והאמצעי שתיים עשרה כנגד שמונה קרשים:

טעם

דעת

באלכסון מכל לדדיו כדאמרינן בשבת (לח:):
 דמשפע לי כי טורין ולא הי' אפשר להכניס
 זו הצריח (ועי' בדבור הסמוך):
 והאמצעי ארכו לי אמה. ופליג אגמי דידן
 דאמר בשבת (לח:): דהצריח
 התיכון ננס הי' עומד דהיינו שהי' מקיף ג'
 לדדן כ"כ התוס' שם ובתרגום יונתן איתא

שהצריח התיכון הי' ארכו שבעים אמה ליתומא שהי' נריך להיות ע"כ אמה שהרי עובר גם בקרשי המקצועות ונראה דאיתא כמ"ד קרשים כלין והולכין עד כאנצט ואמרי' בשבת דהקרא שצמקצוע הי' משפחו באלכסון כהר ולפי"ז לא הי' נועל מקומו הצריח התיכון אלא משהו (והצריח התיכון בתוך עובי הקרשים הי' מהלך כדאיתא בצרייתא דמס' מדות) אך למשי"כ לעיל בשם התוס' בשבת למד תירוץ שרק מהליו ולמעלה היו מתחילין לשפע זה לא יתכן. ובצראשית רבה (פ"ד סי' ז') איתא שאורך הצריח התיכון הי' לי"ב אמה וכ"ה בש"ס רבה פ"א (פ' עד שהמלך צמכבו) ונראה דס"ל בצרייתא דידן שג' צריחים היו וכל א' לא הי' מקיף אלא רוח אחת אלא דס"ל דהצריח שבצפון ובדרום הקיף גם את הקרשים שבמערב (וס"ל שהיו גם למעלה עוציין אמה) ואת בעמודים שבמזרח ואפשר דס"ל בצרייתא דמס' מדות שגם היריעות שלמעלה היו מכסות את עמודי המזרח ולכך גם הצריח נכנס בהם ועי' לעיל (מ"א ד"ה ר' יוסף) שביארנו דזה חגוי צפולגתא דר' יוסי ורצן. וצמלצ"ים הקשה איך הי' יכול להכנס לתוך קרשי המקצועות הרי הי' פוגע שם את הצריח המערבי [ומה שתירץ שהיו למעלה או למטה ממנו אין נראה כן בצרייתא דמס' מדות ה"ט] אלא נראה שהצריח המערבי הי' ג"כ נקוב ליכנס צו הצריח הצפוני והדרומי [והי' שם דק ק"ח]. ומ"מ צ"י הצריחים העליונים והתחתונים י"ל דמודה המדרש לצרייתא דידן שלא היו נכנסין לא בקרשי המערב ולא בעמודי המזרח (ועי' לעיל ד"ה ומה ח"ל). ובצמדבר רבה פ"ו איתא וצריחיו אלו ע"ו צריחים והצריח התיכון ומשמע דס"ל דחד צריח כזה אצל לא יתכן דא"כ ליכא ע"ו צריחים וע"כ דס"ל בצרייתא דידן דהיו ג' צריח התיכון והי"ה ע"ו צריחים צדדי צריח התיכון:

[ח] וכן משעה הושב פ"א מביא צרייתא שהצריחים התינונים ארכם לי' אמה כנגד כי קרשים והתיכון ארכו שבעים אמה כנגד שבעים אמה שמשקיע באמצע הקרשים לצפון ולמערב ולדרום מן הקצה אל הקצה עכ"ל.

(ח) והקרשים והבריחים והעמודים והאדנים מקום עוביין של קרשים מצופין זהב שנא' (שם) ואת הקרשים תצפה זהב וגו' ואת טבעותיהם תעשה זהב בתים לבריחים וצפית את הבריחים זהב שאין ת"ל בתים לבריחים מה ת"ל בתים לבריחים מקום שהבריה נכנס. וצפית

טעם

דעת

(ה"ט): (ח) והקרשים. כדכתיב ואת הקרשים תצפה זהב: והבריחים. כדמפרש ואזיל בסמוך: והעמודים. שבמזרח של הפרוכת ושל המסך כדכתיב ונתת אותה על ארבעה עמודי שטים מצפים זהב וגו' ועשית למסך חמשה עמודי שטים וצפית אותם זהב: והאדנים מקום עוביין של קרשים מצופין זהב. האדנים של כסף היו רק למעלה במקום שנותנים את הקרש ה' מצופה זהב הכי איתא בברייתא דמס' מדות (ה"ט): וצפית את הבריחים זהב כיצד ה' ערשה. לצפות הבריחים העליונים

מצופין זהב. ועובי הליפוי לא אתפרש ונשילכי חגיגה אמרי דעובי ליפוי של מצבה הזכר ה' כעובי דינר זכר וה"ג אמרי בתנחומא סוף תרומה על עובי כנחשת של ליפוי מצבה החילון (וכן צירושלמי סוף חגיגה היהא כעובי דינר גורדיינון ה' צו) וציומא (ע"ג): מצואר דעובי ליפוי הארון ה' משהו אך לפירש"י שם ה' בשולי הארון אחד מ"ד טפה ולפי' התו"י שם ה' לכ"ע עובי משהו וכ"כ החו"ס בחגיגה (כו: ד"ה כאן) לליפוי השלחן ה' דק וקלוש. ומצואר ציומא שם דמדת הארון שצתורה היינו מלמד הליפוי

יכן משמע בצרייתא דידן גבי קרשים ומסתמא ה"ה בכל הכלים וק"ל ח"כ מאי פריך צפסחים (ק"ג): גבי שלחן אמתא צאמתא היכי מעבלי' חיפוק לי דאפי' הוה יתיב אמתא צאמתא הרי ה' יותר מפני ליפוי וי"ל דלרווחא דמילתא קפריך דאפי' בלא הליפוי אינו נכנס למקוה (ועי' מה שהארכנו בזה לקמן רפ"ח צ"ד). ונפלתו יו"ד ס' מ"ג סק"ו כתב דכל הליפויין ה' כעובי דינר זכר, אך משי"כ שם להוכיח מצ"צ יד. דעובי דופן הארון ה' אלצע ח"כ הליפוי ה' לכה"פ שליש אלצע ל"ע דהרי החשבון הוא בלא הליפוי כדמוכח בגמ' יומא ה"גל אך מ"מ מוכח משם שאין הליפוי יותר מאלצע בלא יתכן שיכא הליפוי יותר עבה מהדופן אך לענ"ד אין ראי' כלל מליפוי המצבה לליפוי שאר הדברים די"ל לליפוי המצבה ה' לריך להיות ע"ז שלא יכלה מהמת האש ואט"ג שהי' גם שלא כלה כדאמר בחגיגה שם מ"מ י"ל שהיו לריכין לעשותו ק"ח ע"ב (ועי' צירי' סוף חגיגה) אבל שאר הליפויים אפשר שהיו דקים מאד וצדדיא אמר ציומא שם שליפוי הארון משהו וע"כ ליפוי הארון משהו דהא ילפי' מיני צריש סוכה שיעור מחילה י' טפחים כמש"כ תו"י והריעב"א ציומא שם (ועי' לקי' פ"ז הארכנו בזה צ"ד). מיכו גם גבי ליפוי ההיכל מלינו צפסחים ג'. שחיפוכו בעצלותא של זכר כעובי דינר זכר אך לכא"פ משם ראי' להיפך דהא דווקא אחר שהעשירו עשו כן אבל קודם לכן לא ה' כך אך במקדש י"ל שלא ה' כלל דין ליפוי כמו צמסכן ולא ה' אלא מפני כבוד הבית כדתן צפ"ד דמדות שכל הבית עוה צוהב חוץ מאחר הדלתות ואם ה' חיוב ליפוי ה' לריך גם אחר הדלתות וע"כ שאינו אלא מפני כבוד הבית וצפס"ש רבה פ"ג ס' ח' איתא דבבית ראשון ה' מחופה זכר גם אחר הדלתות [והא דכתיב צדכ"א כ"ט כסף מזוקק לגוה קירות הבתים מפרש צירושלמי יומא פ"ג ה"ד דהאי כסף זכר הוא]. ועי' בשבת ק"ג. שכן מרדכי עסי משכן עושין כן פירש"י לליפוי קרשים משמע עסין דקין [אבל אינו מוכרח] וצפ"ב דשקלים תנן רקועי זכר ליפוי לבית קה"ק ופירש"י צעירובין קה. רקועין עסין של זכר שמחפין בכן בית קה"ק מחוכו וצכחצות קו: פירש"י ליפוי לבית קה"ק מחפין בזהם הרגפה והכחלים ועי' צ"ד ד. סבר למשפ"י צדכ"א כו' (ועי' רמז"ס

את הבריחים זהב כיצד ה"י עושה ה) ה"י מביא שתי פיפיות של זהב ארכה של כאר"א אמה ומחצה ונותנן בחללו של קרש מקום שנותנין את הבריחים:

מסורת הש"ס ה) ע"י רש"י בחומש

דעת

מעם

פ"א מבי"ב כ"י"א וה"י"ע ומש"ש בק"מ (כ"ד), ומ"מ מוכח מהא דשבת קג. שכי ליפוי ענה קלת ולא חזותא בעלמא וע"י חשי השצ"ן ח"ג ס"י ע' (וע"י עוד בזה בסמוך ד"ה וותן ולקמן פ"ז ופ"ח מה שנכתוב בס"ד):

והתחתונים: מביא שתי פיפיות זהב. בקרש ה"י קובע כמין ב' פיות של זהב כמין ב' סדקי קנה חלול וקובען אצל הטבעות מכאן ומכאן (רש"י): ארכה של כל אחת ואחת אמה ומחצה. כמו שיש בין טבעת לטבעת והבריח נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לטה השני נמצאו הבריחים מצופים זהב כשהן תחובים בקרשים והבריחים הללו מבחוץ היו בולטות הטבעות הפיפיות לא היו גראות בתוך המשכן אלא כל המשכן חלק מבפנים (רש"י): בחללו של קרש. בין טבעת לטבעת קרי חללו של קרש:

שתי פיפיות של זהב. ולפ"ז כל פיפי היתה על צ' קרשים ח"י על קרש זה וח"י על קרש זה כשיעור שיש בין טבעת לטבעת שהיתה באמצע הקרש וי"ל שהפיפיות היו מתפרקין כשהיו מפרקין את הקרשים בשעת המסעות אבל הפיפיות הפנומיות שהיו בשני הבריח התיכון שהיתה שפופרת לכל

קרש גדולתא צברייתא דמ"ס מדות (הע"ו) אותן לא היו לריכין להחפרק אלא יכולין להשאר במקומן: ונותנן בחללו של קרש. לא נחפרש כי"ד ה"י מחברן אל הקרש וכן עבשות הבריחים כי"ד ה"י מחברן לקרש [וצריע"א יומא עב. בעבשות הארון זכר שה"י מחברן לארון ע"י קשרים וחוליות] וציומא (עב.) אמרי עלי שטים עומדים שמעמידן את ליפויין פירש"י י"ל צהד לישנא ליפוי הוצב מעמידן ע"י מסמרות וכ"כ רש"י בסוכה מה: הליפויין של זהב קבוע בהן במסמרות של זהב כדכתיב ואת הקרשים תלפה זהב [מה שפירש"י שהיו מסמרות של זהב שאל"כ לא ה"י מקום המסמרות מלפנה וזה] ולא ה"י עושה עם ארון כמדת הקרש שיעמוד מאליו אך ללשון שני צרש"י ציומא י"ל שלא ה"י ע"י מסמרות ובהשר השצ"ן. (ח"ג ס"י ע') כתב דגם ללשון שני ה"י קבוע במסמרות ע"ש וצרש"י מנחות (לו: ד"ה וכ"ה) משמע שהליפוי של השלחן לא ה"י קבוע במסמרים ושמה משום דבשלחן לא היו לריכין לזה. ואם נאמר שליפוי הקרשים היו מחובר במסמרים י"ל שכל מסע היו מוליחין את המסמרות שהרי היו לריכין לפרק את הקרשים זה מה כמבואר בשבת (לח.) אך אפשר דמה ש"י רש"י שלא היו עושה עם ארון כמדת הקרש עיקר כוננו שלא ה"י עומד מאליו אבל מ"מ עשו עם דק לכל קרש צפ"ע ודוגמתו צירי פ"ז דשקלים כ"א דאיכא למ"ד שלא היו ג' ארונות אלא ארון א' והליפוי עליו ומה ח"ל תלפנו להביא בין נסר לנסר אלאמה שהליפוי ה"י על כל נסר צפ"ע (ועמש"כ בזה בס"ד צרפ"ז ד"ה עשאו) ולפ"ז לא היו לריכין להוליח את המסמרים בשעת פירוקו. אך לפ"ז יכה מוכח מכאן דעובי הליפוי לא ה"י כדיוור זהב כדעת הפלתי המובא לעיל דא"כ ה"י יכול לעמוד צפ"ע: בחללו של קרש. ע"י צביאור שפירשתי שצן טבעת לטבעת קרי חללו של קרש אבל אין לפרש שה"י עושה חרין בקרש ושם היו נכנסין הטבעות והבריחים ולא ה"י בולט כלל לחץ דבשבת לח. צאטעני מבואר לפי ראשון של רש"י שהטבעות היו בולטות אך לפי ב' צרש"י שם ולתוס' י"ל שה"י כך ע"ש מיכו צרש"י בחומש לא משמע כן:

ה) והיינו ג"כ מבחוץ ולא בין הקרשים ממש שלא ה"י נראה כלל ופשוט.

פ ר ק ש נ י

(א) כיצד היו מקרין את המשכן הי' מביא עשר יריעות של תכלת ושל ארגמן ושל תולעת שני ושל שש משזר שנאי (שם כו) ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. חוטן כפול שלשים ושנים דברי ר' נחמי שר' נחמי אומר א) חוט אחד כפול לשנים שזור לארבעה משזר לשמונה נמצא חוטן כפול לשלשים ושנים

ססורת הש"ס א) יומא עא: ירוש' שקלים פ"ח ה"ב ע"ש בר' דמס' מדות ה"א וע"י שבת כח.

דעת

טעם

של תכלת ושל ארגמן ושל תולעת שני ושל שש משזר. ובברייתא דמס' מדות (ה"א) קאמר ר' יוסי שהי' נמי חוט של זהב בכל אחד דיליף מחושן ואפוד שהי' בהם ג"כ חוט של זהב וקשה ל"כ למה כתיב וירקעו את פחי הזהב וק"ל פתילים צפי' פקודי גזי אפוד הא צפי' ויקהל גזי יריעות ה"ל למיעבדי' ואין לומר דקראי שלא כסדרן כתיבי וצגדי כהונה עשו קודם המשכן דבזכרות (נה.) גזי הא דאמר בזלאל מנהגו של עולם אדם צונה צית יאח"כ מננים כלים משמע דקראי כסדרן כתיבי ושמה להבן ואפוד הולרנו חוטין דקין יותר כדמשמע בזומא (לה:): שזכו נוי לכך נכתב שם ול"ע:

פרק שני (א) מקרין. לשון קירוי מכסין את גג המשכן: של תכלת וכו'. כל חוט הי' כפול מד' מינין אלו כל א' ח' פעמים נמצא כפול ל"ב פעמים כל חוט: חוט. אילו הי' כתוב חוט הי' משמע אחד: כפול לשנים. ואילו הי' גאמר כפול הי' משמע לשנים (תי"ח): שזור לארבעה. ואילו גאמר שזור הי' משמע

ארגמן. לכאף משמע שהוא מין אחד של צבעין זו דהא אמרי' בשבת קג. שכן ראוי לקלח אחד של סמנין ולא מינין סמנין אחרים במשכן דהא תכלת ותולעת שני מצביח' היו וסמנין הקטורת אין זה לורך המשכן [אך אולי סמנין שמן המשחה מקרי לורך המשכן] מיהו יש לדחות ע"פ מ"ש הרמב"ם פ"ב מליני' ה"ב שגם בתכלת היו מערבין סממנין וכ"מ בזמנות מצ: וע"י שבת ל. המוליא ארגמן כל שהוא וע"י רמב"ם וראב"ד פ"ח מכלי המקדש ה"יג איזה צבע הוא ומש"כ שם צק"מ צס"ד:

חוט אחד כפול לשנים שזור לארבעה. ע"י צביאור שפירשנו אילו גאמר חוט הי' משמע א' כו וכן איתא בזהדיא צירו' דשקלים (פ"ח ה"ב) אילו גאמר כו אצל אין לפרש דבמקום שנאי חוט הוא א' כגון מחוט ועד שרוך ועל (בראשית י"ד) את הקות חוט השני (יחושט ב) כחוט השני שפחותיך (שה"ש ד) וכפול היינו גזי חושן דכתיב כפול דגזי שזור לא יתכן לפרש כן דלא מלינו כתוב שזור בשום מקום אלא ע"כ כדפרשינן: משזר לשמונה. כאן מוזכר בזהדיא דאפי' במקום שכתוב שש ומשזר ג"כ לשמונה דהא מינה יליף ליריעות דכו' ל"ב וכן לרבנן דאמרי' משזר לששה היינו ג"כ שש עם משזר ולהכי הוי כ"ד לדידהו וכן מוכח בירושלמי שקלים פ"ח ה"ב דאמרי' אילו אמר חוט א' כפול לשנים שזור לששה משזר לששה ארבע מכאן (פי' ארבע מינין ואפרוכת קאי ע"ש) הא כ"ד תני שלשים וששים אילו אמר חוט אחד כפול לשנים שזור לארבע משזר לשמונה ארבע מכאן הא תלתין ותרין תנא ארבעים ושמונה אילו אמר חוט אחד כפול לשנים קליעב לששה שזור לששה משזר לשנים עשר ארבעים ויכן הא ארבעים ותמניא וכל בני אפרוכת קאי אלמא דשש ומשזר דינו כמשזר לחודי' דאפרוכת כתיב שש משזר אצל בזומא (עא:)

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ב

וחכמים אומרים חוט אחד כפול לשנים שזור לשלשה משזור לששה נמצא חוטן כפול לעשרים וארבעה:

(ב) ה"י מחברן לשתי וילאות אחת של חמש ואחת של חמש שנא' (שם) חמש היריעות תהיין חוברות אשה אל אחותה וחמש יריעות חוברות אשה אל אחותה. וה"י מחברן בלולאות תכלת שנא' (שם) ועשית לולאות תכלת על שפת היריעה האחת מקצה בחוברת וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. וה"י מחברן לחמשים קרסי זהב שנא' (שם) ועשית חמשים קרסי זהב וחברת את היריעות אשה אל אחותה בקרסים וה"י המשכן אחד ב' והקרסים היו נראין במשכן ככוכבים ברקיע:

מסורת הש"ס ב' שבת צט. ירושלמי מגילה פ"א ה"ב שמות רבה ס"ט תרומה שה"ש רבה ספ"ג פסיקתא דרי"כ דף ה'.

מעם

דעת

לארבעה דמשמע שזור ב' כפולין: משזור לר'. בהא ס"ל כ"י נחמ"י דמשזור היינו ב' פעמים שזור: (ב) ה"י מחברן. במחט על פני כל ארכו (רש"י): וילאות. יריעות ארוכות מלשון וילח: לולאות. כתרגומו ענובין מלשון עניבה (רש"י): ככוכבים ברקיע. שהקרסים היו של זהב כעין מראה כוכבים והלולאות של תכלת

ח"י דברים שנאמר זכן שש חוטן כפול שש משזור שמונה מעיל שנים עשר פרוכת עשרים וארבעה חושן ואפוד עשרים ושמונה ומפי רש"י ז"ל משזור היינו משזור בלל שש כגון מעיל אבל היכא דכתיב שש משזור דינו כאילו כתיב שש לחודי והוא מוכח כן מצרייתא גופא דהא קאמר פרוכת כ"ד ומפרש התם משום דכתיב ד' מינין וכל א' כפול שש אע"ג

דכתיב ב' שש משזור וכן חושן ואפוד כ"ח משום דכל א' כפול ו' והוון ב' נמי ד' חוטי זהב כדמפרש התם אע"ג דכתיב ב' שש משזור וז"ל דפליגי דגמי דידן ס"ל דשש משזור פרושי קמפרש שיהא משזור לשש אבל היכא דכתיב סתמא משזור היינו לשמונה אבל מצרייתא דידן וירושלמי ס"ל דתרי מיילי נינהו ומשזור לא קאי אשש אלא שש קמ"ל שיהא בזה חוט פשתן ומשזור קאי אכולכו שיהו משזור למר כדאית ל' ולמר כדאית ל'. ובצרייתא דמס' מדות (כ"ה) איכא למ"ד גבי יריעות דחוטן כפול ארבע נמלא ע"ז ור' יוסי אמר התם חוט של זהב זין כל אחד כרי כפול לכ' כדפרשין התם צס"ד:

וחכ"א כ"י לטעמים וארבע. וחסם מחני' דפי' בתרא דשקלים דפרוכת חוטן כפול כ"ד אחיא כחכמים וכן סוגיא דשבת כח. דהיריעות ה"י חוטן כפול ששה:

והקרסים היו נראין במשכן ככוכבים ברקיע. כ"ה ג"כ בשמות רבה (ס"ט תרומה) הקרסים היו נראין במשכן אבל בגמי דידן שבת (נ"ט) הגיורא ונראין קרסים בוללות ככוכבים ברקיע כלומר שהלולאות שהיו של תכלת היו נראין ברקיע והקרסים

(ג) ארכן של יריעות עשרים ושמונה אמה שנא' (שם) אורך היריעה האחת שמונה ועשרים באמה צא מהן עשר אמות לרוחבו של משכן נשתיירו שם תשע אמות מצד זה ותשע אמות מצד זה שהן יורדות ומכסות את הקרשים עד שמגיעות לאדנים הא למדת שהאדנים גבהן אמה ורחבן של יריעות ארבעים אמה שנא' (שם) ורוחב ארבע

מסורת הי"ם ג ע"י שבת צח: כל החשבון

דעת

מעם

שהיו של זהב נראין בלילות ככוכבים זרקיע והכי מפרש במדרש לקח טוב אבל לא שהי' נראה הזרקיע ממש שהיו הכסוי העליון של טירות החשים הי' מכסה הכל:

והקרשים היו נראין במשכן. שנינו בהוי"כ ריש שמיני (כל"ה) וימותו לפני

ד' רא"ה לא מהו אלא בחוץ מקום שהלויס מותרין ליכנס לשם כו' רע"ה לא מהו אלא בפנים שנא' וימותו לפני הי' א"כ למה נאמר ויקרבו וישארו בכתנותם מלמד שהעילו חנית של ברזל וגררום והולילו להן וכי זדעת זקנים מצעלי החום' ותימא לדברי ר"ע א"כ נעמא המשכן דאיקרי אהל מטומאת מת

כמראה רקיע: (ג) צא מהן עשר אמות. שנחן ארכן ע"ג רחבו של משכן כדאמר' במס' שבת (צח:): עד שמגיעות לאדנים. כו' נחמ' אחיא דאמר לעיל למעלה כלין והולכין עד כאצבע נמצא שעובי הקרש שלמעלה לא פחת מן היריעות אלא משהו דהיינו אצבע ובישהו כשיעור של האלכסון (כ"כ ר"ח וריטב"א בשבת) אבל לר' יהודא דלמעלה נמי עוביין אמה הי' צריך עוד אמה מבי' הצדדים נמצא שלא הי' מכסה רק ח' אמות מכל צד ונשאר מגולה גם אמה של קרשים מלבד אמה של אדנים והכי אמר'

אריך הזאה שנינו ובינינו ולא מיניו שפסקו מעבודתם כלל וכן כתיב בפירוש ומפתח אוה"מ לא תלוי ע"ל וי"ל דכיון דהיריעות לא שמינו לפתחן אלא עם הקרשים א"כ אם נתפרקו הקרשים טהרו הטימאתן בזה הזאה דהא מסקינן בשבת נח: דכל כלי שנתפרק אע"ג דכדיוט יכול להחזירו פרהו טומאתו [אך החיים' לשיעור דס"ל בשבת נע. ד"ה אלא טומאתי הישנה לא פרהו מיני' כ"ז כדיוט יכול להחזירו ולא מהני לעבר רק מכהן ולהבא אכל רש"י שם חולק ע"ז ע"ש] דבשבת כל טומאת אהל אע"פ שנתפרק להטבילו מ"מ כילו שלם ולכך לא פקעה טומאתו ואמר' בירו' יומא פ"א ה"א דר' יוסי צר' יהודא אמר אף ביום השמיני העמידו ופירקו וי"ל דר"ע ס"ל כר"ז צר' יהודא וממילה פקעה טומאתו [וגם אפי' לא הי' היוצ לפורקו אפשר שפרקוהו מפני הטומאה] [שו"ר בהפרי זע"ה חוקת כ"י י"ג לא אם אמרת במשכן שהוא מקבל הזיי' כו' וי"ל ולי"ע]. אך מ"מ קשה דהא בארן והנהגן והמנורה נעמאו וי"ל דהפרכה חוץ' ואע"ג דפריכת מקי"ט כדתן צפ"ה דשקנים י"ל שהיו אלא משום טימאת אהנים כמש"כ חוסי' ב"ה י"ד ב' (ד"ה מפני) וא"כ חוץ' צפני הטימאה כדתן פי' דההנהג' (ואע"ג דמ"מ נעמאו משום סוף טומאה לנאח אינו אלא דצנן לשיעור רש"י ב"ה י' א') וי"ל באת הפרכה החליפו באתר אז ע"י סוף שקלים (וע"ל רפ"ג ד"ה מן) וכשהולילו קודם את השלחן והמנורה מן אוה"מ ואף על גב דאמרין בחגיגה (דף כ"ו ע"ב) דכתיב בזה תמיד שאני היכא ללא אפשר

באמה היריעה האחת צא מהן שלשים אמות מן המזרח למערב שנתן לגגו של משכן ועשר אמות למערבו לאחורי המשכן הרי ארבעים:

דעת

טעם

בשבת (שם): ועשר אמות למערבו. היינו ג"כ כר נחמ"י אבל לר"י יהודא שהי' עוד אמה של עובי הקרש במערב נמצא האדן שבמערב מגולה: הרי ארבעים. ואע"ג שבזויות המשכן נשארו מן היריעות הרבה בקרן מערבית דרומית ומערבית צפונית הי' מקפלן ומחזירן לאחוריו וכן הביא הריטב"א (בשבת צ"ח): בשם ברייתא דמלאכת המשכן המתור שביריעות הי' פורטן (פי' מחברן במחט) לאחוריו ולפניו ליתא:

והארון לא נעמא דה"ל כלי טען העשוי לנחת וגם בית קיבול העשוי למלאות למש"כ הרמזין צ"כ יד. שלא פתחוהו לעולם (אך יש בזה מחלוקת ע"י רמז"ס פ"ג מכלים ה"ג וצמל"ת ט"ז) ומי"מ ל"ט. ליעמא משום הליפוי דגבי שלחן יליף מקרא בחגיגה כו. דאיקרי טען אבל צלרון לא אשכחן ושמא גם הצלרון פירקוהו שהרי ג' ארוגות היו כדאי' ציומא ט"ז: וכיון שפירקוהו פקעה עומלתו כמש"כ לעיל שהרי אין כל אי' צפ"ט עומד לתשמיש ול"ט [והא דנפסחים קט: משמע דע"י פריקת השלחן לא פתחה עומלתו כבר כתב המלבי"ם ז"ל דשם לא הי' מתפרק לגמרי ויתבאר אי"כ לקמן ריש פרק ח']:

צא מהן שלשים אמה. ומקום הלולאות והקרסים ל"ל שלא הי' חופס חלף משכו שהיו מהודקים אך למ"ד דלקין והולכין עד כאלצט דאמר"י בשבת שהיו יורדין עד האדנים וכתב רבנו חננאל דלאו דווקא דאכתי איכא אלצט וכ"כ הריטב"א דאכתי איכא שיעור האלכסון ול"ל דלאו דווקא אך לפ"י י"ל דס"ל דמקום הלולאות והקרסים הי' משלים זה: הרי ארבעים. ולכ"י"ע לא היו מכסים היריעות את עמודי המזרח וכ"כ במס' שבת (ל"ח): אבל בצרייתא דמס' מדות הי' (וכביאו רש"י בחומש) איחא שהיו מכסים גם את עמודי המזרח וע"י מה שנכתב שם צמ"ד לתרץ הפסוקים לצרייתא זו ולפמש"כ לעיל רפ"א ד"ל דלרבנן היו עמודי המזרח נכנסין בתוך הלל המשכן י"ל דגם לצרייתא דידן ולגמי דשבת היו מכסין את עמודי המזרח:

א] והנה מדי החוס' צ"ל נראה שגם צבית שני הי' הפרוכה כפוף קלף כמ"ש בסוכה ז' ב' דניכוף בה פירתא אבל הרמז"ם השמיטו ואפשר דס"ל דכיון דדריש ל"י מדכתיב וסכות על הצלרון ח"כ צבית שני שלא הי' ארון ח"ל לטף והרמז"ם לא הביאו רק דברים הנוהגים צבית שני ול"ט.

פ ר ק ש ל י ש י

(א) הי מביא עשתי עשרה יריעות (א) מן הנוצה של עזים וארכה של כל אחת ואחת שלשים אמה שנאי (שמות כו) ועשית יריעות עזים

מסורת הש"ס (א) ברייתא דבסי מדות ה"ב

דעת

טעם

מן הנוצה של עזים. במדרש תנחומא (תרומה סי' ו') וטורות תחשים ר' יהודה ור' נחמיה ר"י אומר ה"י עבודה גדולה היתה במדבר וקרא אחת ה"י לה במלחה ובעורה ששה גוונים ונעלו אותה ועשו ממנה יריעות

פרק שלישי (א) מנוצה של עזים. מן השער הרק של עזים (תוס' שבת כו.) וקרי נוצה על שם שאין גוזזין אותם אלא מורטין (רש"י שם) והיו טווין אותם על גבי העזים

וה' נחמיה אומר מעשה נסים היתה ולשעה שנבראת צו בשעה נגמרה הדע לך דכתיב אורך היריעה האחת שלשים אמה מי מביא לך יריעה של שלשים אמה אלא מעשה נס לשעה שנבראת נגמרה וקשה דהא האי קרא דאורך היריעה האחת גבי עזים. כתיב ומאי מיייתי מינה לתחשים ועוד דהא מכסה העזים ע"כ לא ה"י מעור עזים רק מנוצה כדמפרש הכא דכתיב כתיב עור את העזים ואין לומר דלא מיייתי מינה ראי אלא דאורך הגג ה"י ל' אמה דל"כ ה"ל לאתויי מיריעות התחתונות ועוד מאי ראי דקאמר מי מביא לך יריעה של ל' אמה הרי ל' אלו היו ברוחב המשכן ולי של הגג היו בצרבו כדמפרש בסמוך ובברייתא דמדות דטורות התחשים לא כיסו רק את הגג והיו ל' על י' וי"ל דס"ל למדרש דיריעות של תחש היו מכסות את הגג ואת הדפנות ופליגי אברייתא דבסי מדות ולהכי הביא האי קרא לראי שהגג עם הדפנות הונרך להיות ל' אמה ומשמע ל' דעור אחד של תחש ה"י ומנין הביאו עור גדול של תחש כ"כ ע"כ מעשה נס ה"י ועוד יש לפרש דמיייתי האי קרא משום דדרשינן מיני בירושלמי שבת פ"ז ה"ב אורך היריעה האחת כדי שיכא כולו אחת שלא ה"י צו לא קשר ולא תיימה וס"ל דמיני ילפינן נמי לתחשים שגלו אחת [אך ברבנו בחיי נראה דדרשא זו דתנחומא קאי באמה אעורות עזים ואיריעות תכלה ולפי"ג ויש ליישב בדוחק דברי רבנו בחיי ע"פ דברי בירושלמי כ"ל ודריק] אך קשה דהא כתיב ומכסה טורות תחשים מלמענה משמע לשון רבים וצ"ל רענן חירן דלישנא דעלמא נקט ודוחק ועוד דהא צ"י במדבר כתיב כסוי עור תחש ולא כתיב תחשים ואפשר לומר כדאמר' בחגיגה כו: כל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים שאם נעמאו הראשונים יביאו שניים התחיתין ואפשר שהוא מדאורייתא ולכן הוצרכו להכין גם בטורות תחשים ג' טורות שאלו נעמאו שהן מקבלין עומאה כדאמר' בשבת (כח.) שמעמאין עומאת אהלים (ועמש"כ לט"ל פ"ב ד"ה והקדמים) ולכן כתיב טורות תחשים וצ"י פקודי כשמיסה את המשכן באמת לא כתיב טורות תחשים וצ"י במדבר דמיידי לענין כיסוי הכלים כתיב ושמת עליו כסוי עור תחש שלא כסו אלא עם א' אך מי"מ ל"פ מני"ל להמדרש שה"י רק עור א' דינמא באמת ה"י מהרבה החיכות וחדרו זה אזה וי"ל דס"ל כמ"ד בסמוך מכסה אחד ה"י הניו של טורות אילים והניו של טורות תחשים ואם איתא שגם של תחש ה"י של כמה החיכות א"כ ה"י יותר מצי' מכסאות ובקרא משמע מכסה טורות וגר' ומכסה וגר' משמע דרק צ"י מכסאות היו דלג"ה הול"ל מכסות כי כיכי דקרי להיליס ותחשים צ"י פעמים מכסה אפי"ג דה"י א' ולפי"ז ל"ל דגם טורות איליס היו של עור א' איליס גדולים

[ה] וכן מלאתי צ"י מעשה חושב פ"ד בשם מדרש שהוכח ממערב

לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעות תעשה אותם אורך היריעה האחת שלשים באמה וגו' והי מחברן לשתי וילאות אחת של חמש ואחת של שש שנא' (שם) וחברת את חמש היריעות לבד ואת שש היריעות לבד והי מחברן בלולאות חמשים שנא' (שם) ועשית חמשים לולאות על שפת היריעה האחת הקיצונה בחוברת וחמשים לולאות על שפת היריעה החוברת השנית. והי מחבר הלולאות לחמשים קרסי. נחשת שנא' (שם) ועשית קרסי נחשת חמשים והבאת את הקרסים בלולאות וחברת את האהל והי אחד:

(ב) ארכן של היריעות שלשים אמה צא מהם עשר אמות לרחבו נשתיירו עשר אמות מצד זה ועשר אמות מצד זה שהן יורדות ומכסות הקרשים והאדנים:

(ג) רחבן של יריעות ארבעים וארבע אמות שנאמר (שם) ורוחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעות צא מהן שלשים אמה לאורכו של משכן ועשר אמות לאחורי המשכן הרי ארבעים

מסורת הש"ס שבת צח: כל הענין

טעם

דעת

[ובן מלאחי במלבי"ם] והא' דלא קאמר עלה מכסה נסים חולי משום דשכיח גם בז"ו כמשי"כ תוס' במנחות (פז.) בשם מדרש (צ"ר פס"ה וכ"ה צ"ר פ"ה פ"ה כ"ג) דכשני התמיד היו גדולים יותר מנגמלים ומי"מ קשה דהא שלשים אמה לא אשכחן אף משום דבתחשים ה"י הכנס גם על התחשים

עלמך ובאילוס לא ה"י הכנס רק על גדלן להכי מייחתי לתחשים והא דקאמר בירושלמי שבת פ"ז ה"ב מה עיבוד ה"י במשכן שהיו משרטעין בעורות א"ן כהונה שחברוכו מכמה עורות והיו משרטעין להשוותן אלא דבשעת חיבור קאמר שהיו משרטעין להשוותן לאורך המשכן מיכו עור אחד ה"י, וגרסא שמכסה על אילוס ושל תחש ה"י מחובר זה לזה במחט ולכך נקרא מכסה אחד:

מן הנוצה של עזים. כתבו תוס' בשבת (כז.) דנוצה הוא מן הדק של עזים שממנה עושים צנדים ומן השאר עושים שק וז"ל דהא דמשמע לי לברייתא הכא שה"י מן הנוצה של עזים ולא מן השער משום דקרי לי יריעות ולא שק אצל צרשי חולין (קל"ג) משמע דשק הוא מכל שער אצל מעוים הכל נקרא נוצה אצל בשבת (כד.) פירש דשק עשוי מנוצה של עזים ויש ליישב. ועי' תוס' שבת סד. (ד"ה מנין) שכתבו דתרי גוויי נוצה איכא:

וחמשים לולאות. כתב החזקוני מקום החמשים לולאות (של היריעות התחתונות) מחזיק ג' אמות וחצי כי"ד כשתתן הני אמה לכל אויר מן המי"ט אוירות שיש צדן הם יתנו לכ"ד אמות וחצי וישארו לך שלשה אמות וחצי למקום הקרסים (כ"ז"ל) להשלים עד כ"ה אמה של אורך היריעה אצל יריעות עזים שהיו מחזיקות שלשים אמות באורך לא

נשתיירה שם יריעה אחת שכפלה אל מול פני האהל שנא' (שם) וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל ר' יהודא אומר חצי' הי' כופל אל מול פני האהל וחצי' הי' סרוח אחורי המשכן שנא' (שם) וסרח העודף ביריעות האהל חצי היריעה העודפת תסרח על אחורי המשכן:

דעת

טעם

מכס כ"ד חמכ ומחלה נמי"ע לוירות נשאר לך כי חמות ומחלה למקום הלולאות הללו לפי שהם עבים וגסים מן האחרים עכ"ל ולי' מני"ל דחצי חמכ כי חויר בין לולאה ללולאה ושמה מסכרה כחב כך לכשות כשיעורים ולי"ע:

שכפלה אל מול פני האהל. כאן נשמע דלדידי לא הי' נסרה אחורי המשכן הני יריעה כדפי' צביאור אבל במס' שבת (נח:) מפרש דבין למר ובין למר לא הי' תחת עודפת על פני המזרח אלא הני היריעה ותלי' העודפת הי' נסרה לאחורי המשכן אלא דלמ"ד כלן עד כאלנב כי נסרה חצי היריעה נמש ע"ג קרקע ולמ"ד למעלה עובין חמה לא הי' נסרה ע"ג קרקע אלא חמה אחת וכל דכתיב הני היריעה תסרה מפרש דהיינו תסרה מחברותי' כלומר יותר מן היריעות התחתונות וצברייתא דמס' מדות (כי"ב) שיעה אחת בכל זה ויתצאר שם צס"ד:

(ג) נשתיירה שם יריעה אחת שכפלה אל מול פני האהל. הי' כופל אותה לשתיים ופורפה בחוט היא יורדת לצד מזרח על העמודים נמצא חצי יריעה דהיינו ב' אמות יורדות לצד מזרח על פני האהל אלא שהיא כפולה בשתיים וכ"ז לדעת ר' נחמי' דס"ל למעלה הקרשים כלים עד כאצבע נמצא לדבריו היו הקרשים של יריעות התחתונות ושל יריעות עזים מכוונים זה כנגד זה ושניהם כנגד הפרוכת כדכתיב (שמות כו) ונתת את הפרכת תחת הקרשים ומצד מערב היו היריעות העליונות שוים עם היריעות התחתונות ומכסים עד סוף האדנים והא דכתיב וסרח העודף ביריעת האהל חצי היריעה העודפת תסרח על אחורי המשכן ס"ל לר' נחמי' דקאי על היריעה השמינית שהיתה חצי' על גג המשכן וחצי' יורדת על אחורי המשכן ואע"ג דהאי קרא גבי יריעות עזים כתיב ה"ה היריעות התחתונות הי' כך כ"פ המלבי"ם ז"ל: ר' יהודא אומר חצי' הי'

כופל. ר' יהודא לטעמי' דס"ל לעיל דלמעלה היו קרשים נמי עוביין אמה ולהכי לא מצי לפרש כר' נחמי' דחצי היריעה העודפת תסרח היינו היריעה השמינית חצי' יורד לאחורי המשכן שהרי לדידי לא הי' יורד אלא רביע ממנה ולכך מפרש בענין אחר שחצי היריעה הי' מוריד למזרח וזה נקרא כופל לפי שרק חצי' הי' מוריד והשאר הי' נשאר שתסרח אחורי המשכן שהרי היריעות התחתונות לא היו מכסות לצד מערב לדידי אלא עד האדנים ועכשיו חצי היריעה הנשארת כסתה את האדנים ואמה ממנה היתה נגררת ע"ג קרקע כאשר המהלכת בשוק ושפולי בגדי' נגררים אחרי' והא דכתיב חצי היריעה תסרח על אחורי המשכן היינו תסרח מחברותי' שהיתה נמשכת לאחורי' יותר מהיריעות התחתונות חצי היריעה דהיינו ב' אמות הכי מפרש במס' שבת (צח:) ונמצא דלר' יהודא לא היו קרשים של יריעות עזים מכוונות כנגד קרשים של יריעות התחתונות אלא נמשכות לפנים לתוך קדש הקדשים ב' אמות והא דכתיב ונתת את הפרכת תחת הקרשים ס"ל דהיינו דווקא תחת הקרשים של יריעות התחתונות:

(ד) ג) ה"י מביא כלי אחד גדול של עורות אילים מאדמים אורכו שלשים אמה ורוחבו עשר אמות שמלבישו לאהל על המשכן מן המזרח למערב שנא' (שם) ועשית מכסה לאהל עורות אילים מאדמים ומכסה עורות תחשים מלמעלה וכמין פספסין עשוי מלמעלה דברי ר' נחמיה ר'

ססורת הש"ס ג) שבת כח. ע"ש ברייתא דמס' מדות ה"ג

טעם

דעת

(ד) כלי אחד. עור אחד גדול חציו של עורות אילים וחציו של עורות תחשים וכמין משולש ה"י כל אחד וחברו זה לזה הכי מפרש בברייתא דמס' מדות (ה"ג): אורכו שלשים אמה ורוחבו עשר. בצד מזרח עשר ובצד צפון שלשים וכן ה"י של העורות תחשים בצד מערב עשר ובצד דרום שלשים: וכמין פספסין עשוי מלמעלה. אותו של תחשים שיש בו גוונים הרבה כדאמר' במס' שבת (כח.) היו הגוונים לצד מעלה כדי שיראה פספסין הוא גוונים הרבה ודוגמתו בפ"א דנגעים קיטא שיש בה פספסין פ"י בערוך

ה"י מביא כלי אחד גדול כ"ו. ע"י צביאור שפירשנו דל"ר נחמיה ה"י מכסה אחד חציו של עורות אילים וחציו של תחשים ול"ר יחודא צ"י מכסאות היו וכ"מ צבדיא בגמי שבת (כח.) וצברייתא דמס' מדות אבל רש"י בחומש העתיק איפכא דל"ר נחמיה צ"י מכסאות היו ול"ר יחודא ה"י מכסה א"י ותימא הא מני"ל חס ל"ה בגירסתו ה"י להיפך. ולענין י"ל דרש"י פירש כן צברייתא דידן דק"ל במילתי דר"ג דקאמר ה"י מביא כלי אחד גדול של עורות אילים מאדמים ארכו ל' אמה ורוחבו י' אמות שמלבישו לאהל על המשכן מן המזרח למערב שפשוט כל ה"י

משמע שרק עור אחד ה"י של אילים כולו ל' על י' אבל קשה ח"כ מה פליג ר' יחודא וקאמר צ"י כלים היו לכן פ"י דר"ג ס"ל שה"י עור א' כולו של אילים ועל גביו עור א' כולו של תחשים ור' יחודא ס"ל שה"י שני עורות זה ע"ג זה תפורים יחד כעור א' נמלא מלדו א' של עורות אילים ומלדו צ"י של עורות תחשים וא"ש הא דכתיב ועורות תחשים עליו מלמעלה דהיינו שהלד של התחש ישים למעלה ושפיר מדייק מקרא מדכתיב מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה דאי כתיב הול"ל מכסה האילים ומכסה התחש ח"כ יחודא מכסה הוא ומפרש הפסוק דמכסה התחש שמחזיר עליו יחא מלמעלה אבל צמס' שבת (כח.) פירש"י דהאי מלמעלה אחרוייכו קאי לדידי האילים והתחשים משום דצמס' שבת בגירסא להיפך כמו צברייתא דמס' מדות ולכן פ"י ע"פ צרייתא זו ושם מפורש דלמ"ד חדא מכסה הוא ה"י כל א' משולש כדפ"י צמס' חציו של אילים וחציו של תחשים לכן ע"כ דהאי מלמעלה קאי אחרוייכו. וצביאור פירשתי צרייתא דכח ג"כ ע"פ גמי דשבת והאי מלמעלה משמע דמפרש דלד של גווני התחש יכ"י למעלה וצ"ה ח"ש דקאמר ר' נחמיה צבצת מכסה א' ה"י ודומה כמין תלא חילן דלכאורח הא ודומה כמין תלא חילן אינו שייך כלל לפלוגתא דר"י ור"ג ודבר אחר הוא ואפשר בגס ר' יחודא מודה צו (ובתנחומא חרומה ס"י ר' קא"ר יחודא צבדיא ששה גוונים יש צו ע"ש וצירי שבת פ"ב כ"ג ופ"ז כ"ב) אבל לפמש"כ ח"ש דר"ג הול"ך לומר כן לשטתו לפרש מה הוא מלמעלה דהיינו שהלד של הכצב יכ"י מלמעלה. אבל רש"י שמפרש צברייתא דידן דבר נחמיה שהיו צ"י עורות ח"כ פ"י מלמעלה כפשוטו לכן פ"י צבצת מלמעלה דאחרוייכו קאי ודו"ק:

עורות אילים מאדמים. פירש"י בחומש לכוונתו היו אדום לאחר עיבודן לאהל צירושלמי ח) וכ"פ רש"י צבצת מ"ט צ"י (ד"ה כס) שהיו לכוונתו צמסמנים

יהודא אומר שני כלים היו התחתון הי של עורות אילים מאדמים והעליון הי של עורות תחשים שנא' (במדבר ד) מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה:

טעם

גזוני צביעה: ר יהודא אומר שני כלים היו. שני עורות זה ע"ג זה התחתון של עורות אילים מאדמים ארכו לי ורחבו י כגו של המשכן ועליו כסוי אחר של עורות תחשים של לי על כי ואיתא במדרש תנחומא שהי עור אחד מתחש גדול שנודמן לו למשה לפי שעה ואורך העור לי אמה תראה דכן הי ג"כ בעודות אילים מאדמים: שנא' מכסהו ומכסה התחש אשר עליו. משמע בי מכסאות הי ור' נחמיה ס"ל דלהכי קרי לי לעורות תחשים ומלמעלה לאשמעינן דהצד של צבע התחש הי למעלה כדאמר לעיל:

דעת

שנת פ"ז הי"ב איתא מה לציבעי היתב במשכן שהיו משרצתין צבכמה צעורות אילים מאדמים א"ר יוסה הדא אמרה בעושה חבורה ונלרר צב דס חייב אלמא שהיו מאדמיין אותה עיי שהיו מכיס את הצבכמה מחיים ועייז הי נלרר הדס צבכור וזו כונת התוספת' ג"כ צבכת פ"ט הי"ג מנין למאדום צבכת שהוא חייב שנה' אילים מאדמים איזו היא חבורה כל שיאל ממנה דס נלרר הדס חט"פ שאין יכול ללאת הי"ז חייב ודברי רש"י ז"ל י"ב: א

עורות תחשים. כי רבנו צהוי ולא מלינו משי צנדבת המשכן לפי שהוא יולא מגוף השך שהוא החולעת ולא הוכשר למלאכת שמים אלא דבר עבור וכענין שאמרו צתחש וצבע חולעת השני אינו מגוף החולעת אלא מחוץ גרגרים שהחולעת צחוכס עכ"ל ולי"ט דמסקנא דצבת (כת:) משמע דלא חיישינן גבי משכן שיהא עבור דקא צעי מאי הוי עלה דתחש שהי צימי משה ופשיע מצרייתא משמע דממילתי דרב יוסף דאמר לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור צבכמה עבורה ליכא למיפשטי דלא מיירי צמילי דמשכן וכן מוכח צבדוא צחדושי הרשב"א שס צבס חסובת רב הכי גאון דלמסקנא כשר צמשכן מעור צבכמה עמאה ע"ש ושמה ראייתו מהכו"א של הגמי דצעי למימר דקאי אהתחש ולאמאי לא פריך ולעטמין תיקשי לך מחולעת שני אך לשונו לא משמע כן וכן להבן ע"ש ולי"ט: א תחשים. איתא צתנחומא לשעה היתב ולשעה נגמה וחקשה כר"א מרחי ז"ל דכתיב ציחזקאל (עז) ואנעלך חתש ולא הצנתי קושייתו דהא דרשינן מיני צפסיקתא דצתי פל"ד (סי י) ואנענך חתש א"ל עורול המשכן קו לפי שעה נצרתה ונגמה כו ע"ש ושמה קשה לו משום דאין מקרא יולא מידי פשיעו ולי"ט:

ח] וצ"ב כתבו לי שכבר עמד צוה הרע"ב צפירושו על התורה. צ] ועי' צרין רפ"ד דר"ה.

פרק רביעי

(א) הי אורג את הפרוכת עשר אמות על עשר אמות ועושה בה ארבעה תוברין ותולה אותה באונקלאות שעל גבי העמודים ופורסה

דעת

מ"ע

פרק רביעי (א) הי אורג את הפרוכת. כדאמרי ביזמא (עב): כל מקום שגא' מצשה חושב הוא מעשה אורג: עשר אמות על עשר אמות. כנגד גובה המשכן ורחבו: ארבעה תוברין. לולאות הן כעין שיש למכנסים תפור מן הבגד לאחריהן והוא בית כניסת האבנט כן פ"י רב האי גאון (ברפכ"ה דכלים) דזגמתו בכלים (שם) כל שיש לו תוברות: באונקלאות. כמין מסמין כפופין שהיו יוצאין מן העמודים עקומין למעלה והן הווין שהרי כמין ווין הן

ותולה אותה באונקלאות שע"ג העמודים. לכאורה משמע כן הלשון שהתוברין היו נהלין באונקלאות שכן הווין היולאין מן העמודים וכו' הווין כפי מטה ולפי"ז היו האונקלאות ממש צרהשי העמודים למעלה כדי שלא יבא נגרר הפרוכת שהוא י' על י' על הארץ אבל רש"י צחומש פירש שעל הווין הי מונח כלונס ועל הכלונס היו כורכין את קצה הפרוכת ולפי"ז מנגן ה"א דצברייחא דהכ"ה לא משמע כן לכא"י דא"כ למה לי חוברין ובהדיא אמר הכ"ה דע"ג הווין היו

חולין את החוברין ושמה למדה מסוגיא דכוכה ז: דא"ר יאשי' דלכתי קריי רחמנא לפרוכת כככה דכתיב וסכותה לאשמיטין דדין מחילה דדין סכך ורצנן הכ"ה דניכוף זכ פורחא דמחזי כסכך פירשי' ליכוף זה למעלה כעין גג יעשה ממקלחת ולפי"ז איך אפשר ליכוף זכ פורחא וזמה יחזיק זה ויתכן דלכך פירש דכורך מקלחו ע"ג הכלונס וזכו מחזי כעין גג (אש"ג דצנצת אין הכריכה נהשבת לאהל כדאיתא צהו"ה סי' שצ"ו סי' שאני התם דבטיען שיכ"ה ניכר שאינו אלא מוסיק)² וצרייתא דהכ"ה איתא כ"י יאשי' דילוף מניח מילתא אחריתי וליה לי' דניכוף זה פורחא ולפי"ז ל"ל דה"א דתנן צפ' צהר"ה דשקליה פרוכת שנעמאה כ"י איתא דל"א כ"י יאשי' דה"א כחצו החום צצילה יד: (ד"ה מפני) דפרוכת אין מקבל עומאה אלא משום שהי' כפוף פורחא וכו' אהל אי"כ ל"י יאשי' דליה לי' שהי' כפוף אינו מקבל עומאה מיהו יש שם עיד תירון צחום" ע"ש ג' ע"ג צכ"ז [וכהג"ן שלוש"א השיב דרש"י גמד זה מצרייתא דידן דאי היו חולין החוברין ע"ג האונקלאות הו"ל לעשות לולאות וכ"כ דלכך עושה חוברין דהיינו כפול הפרוכת לאחוריו להכניס לתוכה הכלונס והכלונס הי' מונח ע"ג האונקלאות ודבריו נכונים]² וע"י בדבור הסמוך:

שע"ג העמודים. הנה מפורש צחורה שהיו ד' עמודים לפרוכת ורוחב העמודים הי' ע"כ לא פחות מאמה על ג' רצעי אמה כל עמוד (ובצמודי הפתח איתא צברייחא דמ"ה מדות (ה"י"ד) שהיו אמה על אמה ומסתבר דגם כאן הי' כן) שהרי צפ' פקודי כתיב מאת אדניס למאת הככר כבר לאדן והיינו עם עמודי הפרכת כדכתיב צהדיא צקרא שם וכיון שידענו שאדני הקרשים היו אמה על ג' רצעי אמה כמבואר לעיל צפ"ה אי"כ כאן שגם לאדני הפרכת הי' כבר לאדן ע"כ שגם עמודי הפרכת לא היו פחותין מאמה על ג' רצעי אמה [וצפניס יפות הוכיח שהיו האדניס אמה על אמה מצ"צ ג. כל ד' אמות גובה אי היו פוחיא הי קאי אי לא לא קאי כ"י כיון דאיכא עפ"ה יתירא קאי אי"כ המשכן שהי' גובהו י' אמות לא היו קאי אלא ביסוד שהוא רחב אמה] ומעשה אס נעמיד את ד' העמודים כדאיתא צברייחא דלקמן פ"ה גבי עמודי החצר שהי' כראשון מרוחק מן הקרן [ה' וצ"י חזו"ה א"י סי' ר"ב סק"ת. צ] וע"ל פ"ב ב"ג ד"ה והקרשים. ג] אבל צמנשה חושב פ"ג פי' כמ"כ.

בשלישית של משכן שיהא ממנו ולפנים עשר אמות וממנו ולחוץ עשרים אמה שנא' (שמת כו) ונתת את הפרוכת תחת הקרסים נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר ושם הי' הארון נתון א' וצנצנת המן וצלוחית

מסורת הש"ס א' תוספתא יומא פ"ב ה"ג וע"י יומא נב: וע"י רמב"ם רפ"ד מביה"ב

דעת

טעם

כמו כא' מן הכי' וכן כולם עד האחרון שהי' ג"כ מרוחק מן הקרן כמדה. בזאת נמלא שהיו כאן הי' אוירים לדי' עמודים א"כ קשה כאן מה הי' מחזיק את הפרוכת בקרנות שלא יפול דבשלמא בקלעי' החצר הי' מחזיק שהרי הי' עשוי לבי' כחלים ועוד שהיו

עשויים (רש"י): שנא' ונתת את הפרוכת תחת הקרסים. ובין לרי' יהודא בין לרי' נחמ"י היו הקרסים בסוף עשרים אמה כדפרשינו לעיל: וצנצנת המן וצלוחית של שמן המשחה ומקלו של אהרן ושקדי' ופרחיו. כל הגי' יליף ביומא

מיתרים ויחדות למטה אבל בפרוכת לא מנינו מיתרים ויחדות למטה ושמה לכן הוכרח רש"י ז"ל לומר שהי' כלונס למעלה וממילא הי' מחזיק כל הפרוכת אבל למה שזידונו נעיל' שלא הי' כלונס קשה ועוד קשה אם נעמידם כך א"כ מוכרחים להוריד מן מקום הפרוכת לכה"פ די' פעמים ג' רצעי' אמה לדי' עמודים הרי ג' אמות נשאר ז' אמות חלקם לבי' אוירים הרי אמה ובי' חומשי' אמה לכל אויר דהיינו פחות מאמה ומחלה א"כ איך נכנס הארון שהי' אמתים וחצי ארבע ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו בין העמודים כדכתיב בזהו צפי' פקודי' שמתחלה העמיד את עמודי' הפרוכת ואח"כ הכניס את הארון (וכבר העיר בזה קצת המגד"ש ז"ל) ובשלמא למי"ד אמת כלים צה הי' אמת צנין צה וי' יש לייבב שהרי אמה וחצי של הארון לא הי' לדידי' אלא ז' עפחים ומחלה כדאי' בצי"ב יד. ואמה ובי' חומש של צנין העמודים הרי נמדד באמת צנין צה וי' דהיינו הי' עפחים ובי' חומשי' עפה נמלא שהארון יכול לעבור דרך רחבו (אך אם נאמר שהעמודים היו אמה על אמה כמו עמודי' הפתח לא יתכן גם לדידי' שהרי העמודים תפסו די' אמות נשאר וי' אמות חלקם לבי' אוירים הרי אמה וחומש לכל אויר דהיינו ז' עפחים וחומש ולא יכול לעבור אפי' דרך רחבו) אבל למי"ד אמת כלים ג"כ צה וי' לא יתכן כלל ועי"כ ז"ל שהעמודים שבצדדין עמדו בקרנית ולפי"ז אפי' תפשו אמה אמה נשאר ביניהם הי' אמות לבי' עמודים ובי' אוירים לא מהן צי' אמות לבי' עמודים נשאר וי' אמות חלקם לבי' אוירים הרי צי' אמות לכל אויר ושפיר נכנס הארון דרך רחבו מיברו אכתי' אין החשבון מכון מפני אורך הצדדים שהיה בולט לרחבו ועוד ציומא נא: דפליגי' אוי' פיתחא צלפון או צדרום משמע דבקרן זוית הי' שם אויר קצת ליכנס ומסתמא גם צמטקן הי' קן ולקמן פי"ז (מ"ב ד"ה וארבע) יבואר בצ"ה"י הכל אל נכון:

שיהא ממנו ולפנים הי' אמות וממנו ולחוץ הי' אמה. ומקום הפרוכת שהי' עוצי' עפה כדתנן צפי' צתרא דשקלים לא קהשיב' ואפשר דחלוי' צספק של אמה ערקסין ציומא נא: וצחוס' שם (ד"ה דעצוד). כתבו דמתחלת עוצי' של ל"ד החילוף ולפנים הכל קודש ולפי"ז עי"כ מקום הפרוכת הי' ממטע עשרים אמה הפנימיות וגם לרי' יוסי דאמר התם דלא הי' אלא פרוכת אחת צבית שני' כחבו נמי החוס' צחד חירון שם דס"ל דמתחלת עוצי' ולפנים קדוש והעמיד הפרוכת מתחלת כ"א אמה ופשיטא לי' דמקום אמה ערקסין כלפנים ועוד חילתו דלרי' יוסי מקום הפרוכת אינו לא כלפנים ולא כלהון ועשו פרוכת עוצי' אמה ולפי"ז גם צמטקן מקום הפרוכת לא הי' קדוש לא כלפנים ולא כלהון ואפשר

של שמן המשחה ומקלו של אהרן ושקדי ופרחי (ב) ושם הי' אהרן נכנס ארבע פעמים ביום הכפורים:

(ב) מחוץ לפרוכת היו שלחן ומנורה מונחים אלא שהשלחן בצפון ומנורה בדרום כנגדו שנא' (שם) ושמת את השלחן מחוץ לפרוכת ואת המנורה נוכח השלחן על צלע המשכן תימנה וגו' וכשם שהיו מונחים באהל מועד כך היו מונחים בבית עולמים אלא שאהל מועד ארכו שלשים אמה ורחבו עשר אמות ובית עולמים ארכו ששים אמה ורחבו עשרים אמה הא למדת שאהל מועד רביע של בית עולמים:

(ג) וכשם שהי' אורג את הפרוכת כך הי' אורג את האפוד ואת החושן

מסורת הש"ס (ב) תוספתא כלים ב"ק פ"א ה"ז ספרי זוטא ריש נשא במדבר' פ"ו ט"י ט'

פ"ט

דעת

דכעמיודכו בחמלע וכי' אוכל חלי טפח משל קה"ק וחלי משל אוה"מ או שמא לא הי' עוביו טפח לר' יוסי ול"ע:

ושקדיה ופרחי. כתבו תרי"ו ציומא (נב):
תמכני למכ מחכיר ופרחים וכלא גמל שקדים ונראה כי מקצת הפרחים נשאר שאל גמלו שקדים ונשאר פרחים עכ"ל ונראה דזה מוכח בפסוק דכתיב ויהי ממחרת וגו' וכוה פרח מעה אהרן וגו' ואלא פרח וינץ לין ויגמל שקדים ואם איתא שכבר היו שקדים מנין ידע שפרח וינץ ועיי"כ שנשאר פרחים וגם שקדים והעטם נראה דבזה ניכר הנס לדורות כדכתיב למשמרתם ללאות וגו' דאם הי' רק שקדים אין ניכר הנס שהוא דומה לשאר ענף של שקדים אבל השתא שיש פרחים וגם שקדים מה שאינו נשאר חילנות דבשעה שיש שקדים אין פרחים ניכר הנס וכן מלאחי בריעב"א שסיים בה ג"כ כדי להגדיל הנס. ועיי' דעת זקנים מצעלי התוס' פי' קרא: ושם הי' אהרן נכנס ארבע פעמים ציוה"כ. צויק"ר פי' אחרי איתא שאהרן עלמו הי' רשאי ליכנס בכל עת שיראה אלא שיצא קרבנות שנפרשה וכן כתבו בשם הגר"א ז"ל וצ"ח צוה הפסוקים דשלא כסדרן כתיבי והא דקאמר הכא שאהרן נכנס ד' פעמים היינו שכי' היינו ליכנס ובתוספתא ריש כלים דמסיים בה ואם נכנס חמש הייב מיחה לא קחני סתם אהרן אלא כה"ג. [ומיהו שליטי"א השיב לי הא דאמרנו צמ"ר כי אהרן בכל שעה שכי' רוצה ליכנס ונכנס רק שיכנס כסדר הזה הכונה בפשוטו עיי' הקטרת והקרבנות ודוקא לפי כסדר הכתוב בחורב. דהיינו ארבע פעמים וחו' לא ואם נכנס חמש חיי"מ ומה ששינוי בתוספתא קאי על כולם גם אהרן בכלל עכ"ל ולעמיד' לשון התוספתא משמע שלא הי' יכול ליכנס מלבד ציוה"כ]:

כך הי' אורג את האפוד ואת החושן. אמרי' צה"כ ויקרא (נדבה סוף פרשה י') אי"ר יכודא ועשית חושן משפט מעשה חושב כמעשה אפוד תעשנו יכול כשם שזה כפול זה כפול ת"ל זהב זהב שזה לו לא שזה לכפילות וקשה מה הולך להקישו לענין זהב

אלא שבאלו הי' חוט אחד יותר של זהב שנאמר (שמות לט) וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים:

(ד) כשם שהי' אורג את פרוכת המסך כך הי' אורג את מסך הפתח אלא שהפרוכת מעשה חושב שנאמר (שם כו) ועשית פרוכת תכלת וארגמן וגו' מעשה חושב והמסך מעשה רוקם שנא' (שם) ועשית מסך לפתח האהל תכלת וארגמן וגו' מעשה רוקם דברי ר' נחמיה ג) שהי' ר'

כסורת הש"ס ג) יומא עב: ירושלמי שקלים פ"ח ה"ג תוספתא שקלים פ"ג ה"א ברייתא דמסי מדות ה"א

דעת

טעם

לאפור הא' בהדיא כתיב גבי זהב ועוד הא' שוכ' לו גם למעשה חושב וי"ל משום דוירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים כתיב גבי אפור ולא כתיב גבי חושן לכך הולך להקישו דמעשה הזהב שנחושן כ"י נעשה ג"כ כמעשה האפור:

אלא באלו כ"י חוט א' יותר של זהב. ודלח' כ"י יוסי דלמר בצרייתא דמסי מדות וגם ציריפות כ"י חוט א' יתר של זהב (ועמ"ש"כ לעיל רפ"ג ד"ה של תכלת): שהי' ר' נחמיה אומר כ"י איתא ציומא (עב:) מעשה רוקם מעשה חושב א"ר

מעשה חושב כמו בפרוכת: חוט א' יותר של זהב בכל חוט של תכלת וארגמן ותולעת שני ושש הי' ג"כ חוט א' של זהב עם כל א' דהיינו ד' חוטין של זהב הכי יליף לה ביומא (עב:) וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים. מרדדו את הזהב כמין ססים דקין וקוצצו פתילים מהן וטווין אותן חוט של זהב (רש"י) וגבי אפור כתיב בפ' פקודי וגבי חושן כתיב כמעשה אפור: (ד) והמסך מעשה רוקם. דהיינו מעשה מחס כדאמר' ביומא (עב:) שבתחלה מתקן הצורה על הבגד ע"י צבע

אלעזר שרוקמין במקום שהושבין הנה משמ"י דר' נחמיה רוקם מעשה מחס לפיכך פרטוף א' חושב מעשה אורג לפיכך שני פרטופות ומשמע דר"א פליג אדר' נחמיה וס"ל דרוקם יחושב היינו כך וכ"כ במל"מ פ"ח מכה"מ כ"טו (ובצ"אור הבאחי גם מיימרא דר"א ד"ל דלדינא כו"ע מודו זה אך הרמב"ם לא הביאה ו"ע) וקשה א"ך מ"י ר' אלעזר לחלוק על חנא וי"ל דבתוספתא דשקלים (פ"ג ה"א) איבא פלוגתא דתנאי זהב דתניא ר' יהודה אומר זו שמו"אין אותה מצפנים היתה מקופלת א' לשנים ושנים לארבעה היתה פרוסה על פתחו של היכל מצחוץ אמרו לי מי ששימש בקדושה חמורח יחזור לשמש בקדושה קלח ד"א צו כחוב מעשה חושב וצו כחוב מעשה רוקם ר' נחמיה אומר מעשה חושב שני פרטופות מעשה רוקם פרטוף א' אלא שמו"אין אותה מצפנים היתה מקופלת א' לשנים ושנים לארבעה והיתה נחונה בעלי כנגד התחונה ה"למא דר"י ס"ל דמעשה רוקם ומעשה חושב היינו כך וי"ל דר"א ס"ל כווחי וכן משמע בצרייתא דידן וכן בגמ' דיומא שכי' ר' נחמיה אומר משמע דרק ר' נחמיה ס"ל הכי אצל צירושלמי שקלים פ"ח ה"ב איתא כחוב א' אומר מעשה רוקם וכחוב א' אומר מעשה חושב מעשה רוקם פרטוף א' מעשה חושב ב' פרטופות ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר מעשה רוקם ארי מכאן וארי מכאן מעשה חושב ארי מכאן וחלק מכאן ואמר מעשה רוקם ארי מכאן וחלק מכאן מעשה חושב ארי מכאן ושני מכאן (כ"ה גירסתו והגר"א מחליף שם בגירסא וכן במל"מ) משמע דתרווייהו ס"ל דרוקם פרטוף א' וחושב ב' פרטופות אלא דפליגי מאי פרטוף א' ומאי ב' פרטופות (וכ"כ במל"מ) והוא דלא ככל כ"ל ו"ע:

נחמיה אומר כל מקום שנא מעשה חושב שני פרצופין מעשה רוקם אינו אלא פרצוף אחד בלבד:

(ה) וקני המנורה היו מכוונים כנגד רחבו של שלחן ומזבח הזהב הי' נתון בתוך הבית ד) וחולק את הבית מחציו ולפנים ומכוון הי' כנגד הארון שנא' (שמות ל) ונתתה אותו לפני הפרוכת אשר על ארון העדות לפני הכפורת וגו':

מסורת הש"ס ד) ע"י מנחות צח: יומא לג:

טעם

דעת

ואח"כ רוקמה במחט (רש"י): חושב שני פרצופין. שיש לה ליריעה שתי קירות ושתי צורות על שני קירות אין דומות זו לזו פעמים שמצד זה ארי ומצד זה גשר כמו לחגורות של משי והיינו ב' פרצופים אבל רוקם כצורתו מכאן כך צורתו מכאן (רש"י) והרמב"ם ז"ל פירש בע"א: (ה) וקני המנורה היו מכוונים כנגד רחבו של שלחן. שהי' רחב המנורה ב' אמות כאורך השלחן והיו מונחין ארכו לצד ארכו של בית נמצא השלחן מכוון כנגד המנורה שנא' (שמות כו) ואת המנרה נכח השלחן והיו נתונים השלחן והמנורה רחוקים חמש אמות מן הפרוכת כדמפרש בסמוך והא דקרי לאורך השלחן רחבו כיון דלא מיירי הכא בארכו לא חש למקרי לרחבו ארכו ויותר מזה מצינו במקרא ביחזקאל (מ' כ"א) חמשים אמה ארכו פירש"י גבהו: בתוך הבית. באמצע הבית משוך מן המנורה והשלחן ה' אמות כדמפי' בסמוך שנא' ואת המנורה נכח השלחן בעיני דחוו אהרדי שלא יפסיק המזבח ביניהם הכי יליף ביומא (לג:): וחולק את הבית מחציו ולפנים. שהי' אורך אה"מ מלבד קה"ק הי' כ' אמה ומזבח הקטורת נתון בסוף ה' אמה נמצא חולק את הבית כדפרשינו: ומכוון הי' כנגד הארון. שגם הארון הי' נתון באמצע קה"ק ארכו לרחב

מעשה רוקם. לא מצינו מעשה רוקם אלא במסך וצבצוב ולי"ט בשבת לו: דאמרי' שכן אורגו יריעות זורקין מחטיכון זה לזה אורגין מחטיין למה לכו אלא שכן חופרי יריעות זורקין מחטיכון זה לזה פירש"י חופרי יריעות מעשה רוקם ולי"ט דזיריעות לא הי' מעשה רוקם וכולל חופרי מסך ולו"ד רש"י ז"ל יב לפרש שהיו מהצדן היריעות ז"ל והי' מחצין צמחט כדפירש"י בחומש:

וקני המנורה היו מכוונים כנגד רחבו של שלחן. ע"י צביאור שפירשנו כולה צרייתא כמ"ד במנחות לה: מזרח ומערב מונחין אבל אין לפרש כמ"ד לפון ודרום מונחין וקני המנורה היינו טעמי הקנים הי' אמה כמו רוחב השלחן דבסמוך מי' לא משמע כן כלל וכן לקמן פ"י מי' מזבחר צהדיא דס"ל מזרח ומערב מונחין ע"ש ולא מלאתי צהדיא שיעור נעוצי הקנים אך אפשר שטעמי הצבצוב שלמטה א"ל רגלי' שהיא ירכה (כדפירש"י והרמב"ם ז"ל) היחה רחבה אמה כמו השלחן דהא משמע דהא דילפינן רחבו מן השלחן משוב דהתיב נוכח השלחן וכן לענין מרחקו מן הכותל ילפי' רחבו מן השלחן כדפירש"י במנחות טו. א"כ גם צבוציו איכא למילף מן השלחן אך יש לחלק ולי"ט:

כנגד רחבו של שלחן. ע"י צביאור שפירשנו שהי' ב' אמות כרוחב השלחן דכן משמע פשוט הצרייתא לעני' דהס לא צ"ל לומר אלא שטמזד זה מול זה כמו צסיפא דקאמר שמזבח הקטורת הי' מכוון נגד הארון לא הול"ל קני המנורה אלא הול"ל המנורה [ח] בכל הצירוס מצייר קני המנורה עגולים וכנראה שהוא טעות שרש"י בחומש כתב שהיו צאלנסון ושמתני' שכבר העירו צ"ב.

(1) ה' מן הקרשים שבדרום עד קני המנורה שתי אמות ומחצה ומקני המנורה עד השלחן חמש אמות ומן השלחן ועד הקרשים שבצפון שתי אמות ומחצה הא למדת שרחבו עשר אמות:

(2) מן הקרשים שבמערב עד הפרוכת עשר אמות מן הפרוכת עד השלחן חמש אמות מן השלחן עד מזבח הזהב

מסורת הש"ס יומא לג: ע"ש מנחות צט. ירושלמי שקלים פ"ו ה"ג תוספתא יומא פ"ב ה"א

דעת

פנים

היטה מכוונת כנגד השלחן וצ"ס תבנית המשכן הציא צ"ס שלטי הכנורים ש"א שרוחב המנורה הוא י"ב עפחים (וכיינו ממש כרוחב השלחן למ"ד בלמה צ"ח) וי"א ט' עפחים וכל דלמך צממות רבה ס"פ ויקבל שהמנורה היטה למעלה מן השלחן אין הכונה למעלה ממש דהא היו מכוונים זה מול זה ואפי' נאמר שלא היו מכוונים עכ"פ לא היטה למעלה אלא משום שעשוי להאיר על השלחן קרי לה למעלה וכ"ה בלדיה בתנחומא ויקבל ס"ו י" ע"ש. והנה במנחות (ל"ט.) מצואר דלמ"ד לפון ודרום מונחין היו עומדין שלחנות דשלמה צ"ב שורות לרחבו של היכל ושלחן של משה ציניבס וכן המנורות סמוכות להם דהא אמר שם ללדיה גס המנורות היו עומדין לפון ודרום והמזבח משמע שהי ציניבס משוך קימטא כלפי חוץ יוחר משלחן ומנורה של משה כדאמר צינמא לג: וק"ה צינמא נא: דפריך מ"ע דר"מ דס"ל דצין מזבח לשלחן ה"י מהלך ולא צין כותל לשלחן ומשני דס"ל דשלחנות

הבית וארכו ה"י ב' אמות ומחצה ומזבח הקטרת אמה על אמה ה"י מכוון כנגד אמה האמצעית של הארון והארון בולט מכנגדו ג' רבעי אמה לכאן וג' רבעי אמה לכאן: (1) שתי אמות ומחצה. שהשלחן ה"י צריך להיות מרוחק מהקרשים ב' אמות ומחצה שיעור דרך שני כהנים זה אצל זה המסדרין שתי מערכות של לחם הפנים בשבת ומצוותו לסדרן ולסלקן יחד וארבעה נכנסין שנים מצד זה של שלחן לסלק את המערכה הישנה של לחם הפנים ושנים מצד זה לסדר החדשה ולכך גם המנורה משוכה מן הכותל ב' אמות ומחצה כמדת השלחן דהא כתיב נכח השלחן זה בצד זה (רש"י): ומקני המנורה עד השלחן ה' אמות. עם עובי הקנים ועובי השלחן שהי אמה: הא למדת שרחבו של המשכן: (2) מן הקרשים שבמערב עד הפרוכת ה' אמות. והו"ק קה"ק שנא' ונתת את הפרוכת תחת הקרשים אלמא שהי ה' אמות כדיליף לעיל: מן השלחן עד מזבח הזהב ה' אמות.

לפון ודרום היו מונחין ולא ה"י מקום לעצור צין שלחן לכותל לכן ה"י מוכרה לעצור צין שלחן למזבח וק"ה א"ס נאמר דרוחב המנורה כרוחב השלחן א"כ לא ה"י לו מקום כלל לעצור שהרי מקום המנורות תפסו ג"כ כל רוחב הדרך שהרי עמדו סמוך לשלחנות נמלא כל הדרך סגור ונ"ל דזוחק דצין דהמנורה גובהה י"ח עפחים כדאמר במנחות כח. ה"י שוכה תחת המנורה ועובר ובלשון רש"י יומא נ"א סוף ע"ב מוכח דס"ל דהמזבח ה"י משוך כלפי חוץ יוחר מכל השלחנות של שלמה נמלא שכולו ה"י עומד מצחוץ ק"ה רחוק מהם שהיא מקום לעצור ולי"ע מ"ל ה"י [וע"י בסמוך ד"ה המש] ועוד דא"כ דחוק מה שאמר צין שלחן למזבח ה"י מהלך. שמהלכה ה"י מהלך בצפון המזבח ואח"כ פונה לדרום לעצור תחת המנורות ומהלך צין שלחן למנורה וחוזר פונה לדרום לעצור תחת המנורה וחוזר פונה לצפון דס"ל פיתחא בצפון ולי"ע: מן השלחן עד מזבח הזהב חמש אמות. פי' צינמא שפירשנו דמקום השלחן

חמש אמות ממזבח הזהב עד העמודים שבמזרח עשר אמות הא למדת שארכו שלשים אמה:

מעם

דעת

ומקום מצבה הזכב הי' כלול בכהני הי' אמות וכמו צרחבו שכלל מקום השלחן והמנורה בכהני הי' אמות אמלעיות שהרי הי' מזכרח להיות בי' אמות ומחלה בין שלחן לכותל בשביל כהנים נושאי להבי"פ כדפירש"י במנחות לט.

חדע דקאמר לעיל דהמצבה חולק הבית מחליו ולפנים ובמנחות לת: אמרי' דמחליו של הבית ולפנים היו נחונים (וצירושלמי שקלים פ"ו ה"ג איתר' בכהני' גם על המצבה וע"י צדכור כסמוך) אי"כ מקום המצבה כלול בכהני הי' אמות:

חמש אמות. כאן מצוהר בכהני' דהמצבה הי' מרוחק מן השלחן בי' אמות דמקום השלחן בי' אמות ומקום המצבה אמה נמלא נשאר בי' אמות מהני הי' אמות וכ"ז כמיד מצבה ומערב מונחים, וביומא לג: אמרי' שהי' משוך קימעה כלפי חוץ ושמה זה קרי קימעה אצל צפי ר"ה יומא לג: אי' שלא הי' משוך אלא משכו כדי שראש השלחן והמנורה שבמערב יראו זה את זה וקשה דאי"כ לא לריך למשוך כלום שהרי המצבה קטן מהם וממ"י יראו זה את זה או צקוטיהו'ן שבמזרח או במערב ולי"ע [ולפמ"ש"כ לק' פ"ז מ"ג בשם הגר"א ששלמה עשה מצבה הקטרת בי' אמות על בי' אמות יש ליישב זה ולי"ע]. ובמנחות לת: אמרי' הני חדא מחלי' בית ולפנים היו מונחין והני חדא משליש הבית ולפנים היו מונחין ולי"ק מר קהשיב בית קה"ק בכהני' היכל מר לא חשיב בית קה"ק בכהני' היכל וצירושלמי שקלים פ"ו ה"ג תניא השלחן הי' נחון מחלי' הבית ולפנים משוך מן הכותל בי' אמות ומחלה כלפי הצפון ומנורה כנגדו צדדום מצבה הזכב הי' נחון צלמלע הבית חולק את הבית מחליו ולפנים משוך קימעה כלפי חוץ וכולהו'ן הי' נחון משליש הבית ולפנים וכחצו' החוס' במנחות (לט.) הא דקאמר צרישא דברייתא מחלי' הבית ובסיפא משליש כדשינין לעיל דצרישא לא חשיב בית קה"ק בכהני' היכל ובסיפא קא חשיב בית קה"ק בכהני' היכל והגר"א ז"ל בגי' שם צירושלמי ומחק חולק את הבית מחליו ולפנים וגם מחק חיצת קימעה ותימא דהא מצוהר זה במנחות לת: וגם קימעה איתא ציומא לג: (ומש"כ התי"ח תמוה מאד וגם מש"כ דרש"י ל"ג ציומא קימעה ע"י צרש"י יומא נא: אי' בכהני' קימעה וגם צרש"י שם מצוהר דמצבה משוך מכל השלחנות דלא כמש"כ שם ע"ש וע"י מש"כ לעיל) ולעני' נראה צדור דבגר"א ז"ל הוה קשיא לי קושית החוס' ולא ניתא לי בחיורן החוס' דדוחק לומר דברייתא אחת חלי' חשבה קה"ק בכהני' היכל והלי' לא קהשיב לכן פי' כפשוטו דהשלחן הי' עומד מחלי' הבית ולפנים והמצבה הי' משוך מהם כדכב עד שלא נשאר ממנו אלא שליש הבית חכו דקאמר וכולהו'ן היו נחונים היינו מחתלת המצבה והלחה ולהכי מחק מצבה הי' חולק מחליו ולפנים ומחק נמי חיצת קימעה משום דלפי"ז הי' מרוחק קרוב לי' אמה צמקדש וכ"י' לא חשבי קה"ק בכהני' היכל ופליג אגמ' דידן דלא הי' מרוחק אלא קימעה ולפי"ז י"ל דגם ברייתא דידן דמרחקא לכו' הי' אמה נמי פליגא אגמ' דידן ולגמ' דידן צלמא לא הי' מצחק אלא קימעה אלא דלברייתא דידן גם המצבה לא הי' מצחק אלא מחלי' האכל ולפנים מלבד הקה"ק כמצוהר כהא. ובחוספתא דיומא פ"ג סי'א בגירסא לביפך גבי

דעת

שלחן משלים הבית ולפניו וגבי מצבה הגירסא מהני הבית ולתיי החוס' א"ש אבל לגי
הגרי"א ע"כ הוא משוכם ולריך להגי כמו צירושלמי. ובהר"ב אמור פרשה י"ג ס"ח ד'
תניא מחוץ לפרוכת העדות מה ת"ל לפי שגא' וישם את המנורה באוה"מ נוכח השלחן
ואיני יודע אם סמוכה לפרוכת ואם סמוכה לפתח וכשהוא אומר מחוץ לפרוכת העדות
באוה"מ מלמד שהי' סמוך לפרוכת יותר מן הפתח ופי' דמבאי קרא יליף שתהא סמוכה
יותר לפרוכת וכדאמר בגמ' משלים הבית ולפניו היו מונחין (ופי' כתי"ת ז"ל שם דחוק):

פ ר ק ח מ י ש י

(א) חצר היא ארכה מאה ורחבה חמשים אמה שנא' (שמות כז) ועשית את חצר המשכן לפאת נגב תימנה וגו' מאה באמה. וכן לפאת צפון מאה אמה שנא' (שם) וכן לפאת צפון באורך קלעים מאה אורך. ולמערב חמשים אמה שנא' (שם) לפאת ים קלעים חמשים אמה ולמזרח חמשים אמה שנא' (שם) לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה צא מהן חמש עשרה אמה קלעים שנא' (שם לח) וחמש עשרה אמה לכתף וגו' ולכתף השנית מזה ומזה:

(ב) מן הקלעים שבדרום עד האהל עשרים אמה והאהל עשר אמות ומן האהל עד הקלעים שבצפון עשרים אמה הא למדת שרחבה חמשים אמה. מן הקלעים שבמערב עד האהל עשרים אמה והאהל שלשים אמה ומן האהל ועד הקלעים שבמזרח חמשים אמה שנא' (שם כז) אורך החצר מאה אמה ורוחב חמשים בחמשים ר' יוסי אומר אין ת"ל חמשים בחמשים ומה ת"ל חמשים בחמשים א' זה לפני האהל הא למדת שארכה

מסורת הש"ס א' ע"י עירובין כג:

טעם

דעת

פרק חמישי (א) צא מהן חמש עשרה אמה. לצד מזרח קלעים מצד זה של הפתח וכן מצד השני נשאר פתח עשרים אמה: (ב) והאהל עשר אמות. רוחב המשכן: זה לפני האהל. דהיינו מצד מזרח נשאר פנוי מן החצר חמשים על חמשים: ה"ג כשהוא אומר וקומה ברחב חמש אמות. והוא קרא בפ' ויקהל הקיש קומה לרחב: מה קומה חמש אמות אף רוחב. הקלעים חמש אמות ומרובעים היו נמצא עשרים קלעים בצפון

ולכתף השנית מזה ומזה. כאן מצוהר דהאי קרא מיירי בקלעים שצדדי המסך חבל צריש עירובין אמר דהאי קרא בגובהה הוא דכתוב וע"ש בתוס' שהאריכו צוה וכן צוהוים דף כ', וצריעב"ל שם האריך ג"כ צוה ודעתו דהקלעים סביב החצר הם גובהן י' והמסך שרחבו כ' הם גובהו ע"י וצאמלעו הם מגבי צרוחב כ' והם מלד זה ז' ומחלף צוהב ע"י וכן מלד השני וצאמלעו הם חמות שגובהן כ' ומיישצ צוה הפסוקים דויקבל ע"ש וי' דלפי"ז עמודי המסך לא עמודו

כעמודי הקלעים דמפרש בסמוך שהי עומד כל עמוד צאמלעו הקלע שהי רחבו כ' והי צולע מהם צ' חמות ומחלף ללד זה וכן ללד השני חבל עמודים חלו עמודו צבי קלוות צ' עמודים וצ' עמודים צבי קלוות של הרי שמגבי כ' שהרי הם לריך להחזיק גובה המסך שם שלא יפול חבל צברייתא דידן מוכח דגם האי קרא דויקבל מיירי בקלעים שצדדיים חזק קשה גם לפי הריעב"ל בתוס' עירובין שם וי"ל דברייתא דידן חלוצא דר' יחודא דלא מני לפרש משפת מחנה ולמעלה דהא ס"ל דמחנה גבהו ג' חמות כמש"כ תוס' שם וע"כ דמיירי צלדדין וכן מוכח בסמוך מ"ד דברייתא דידן ס"ל כר' יחודא (ולשון הריעב"ל צעירובין שם משובש קלח ולריך תיקון):

עד האהל. היינו עד חלל האהל חבל הקרשים היו ממשעין מחלל בעשרים ח"י כמ"ד כלין

מאה אמה ורחבה חמשים אמה אבל אין אתה יודע כמה רחבה של קלע עד שתדע בגובהה של חצר כשהוא אומר וקומה [ברחב] חמש אמות מה קומה חמש אמות אף רוחב חמש אמות:

(ג) כיצד היא מעמיד את החצר היא נותן עשרים אדנים של נחשת בצפון ועשרים בדרום ועמוד תוך כל אחד ואחד וקונטיסין היו שם וטבעת קבועה באמצעיתן והיא נותן את הקונטיסין במיתרים ובעמודים והקונטיסין ארכו של כל אחד ואחד ששה טפחים ורחבו שלשה ותולה את הטבעת בתוך האנקלי שבעמוד וכורך בה את הקלע כמין קלע זה של ספינה נמצא הקלע יוצא מן העמוד שתי אמות ומחצה מצד זה ושתי אמות ומחצה מצד זה וכן לעמוד השני הא למדת שבו עמוד לעמוד

דעת

טעם

והולכין עד כחצוב ונמטלה קחשיב מיכו בעמודי המזרח דבסמוך לא יתכן לומר כן אלא"כ נאמר כחש"כ למטלה בריש פ"א דלרבנן עמדו עמודי המזרח תוך חלל האוכ"מ מיכו ר יוסי אמר לעיל כהדיא דעמודי המזרח עמדו מהוין לאוכ"מ ואמר בסמוך דלפני החצר כי על כ ועי"כ דמקום העמודים לא קחשיב אלא מן החלל ואע"ג דבין העמודים נמי קדוש בקדושת אוכ"מ כדפרשין בפ"ק: וקונטיסין היו שס"ט ע"י כתיבא דשס רשי ונראה שהקונטיסין היו מונחין ארכן לרוחב היריעה והיריעה היתה נכרכת סביבן וכדרך שפירש"י בפרוכת שהיתה נכרכת סביב הכלונס וע"י הטבעת שהי קבוע בקונדס כי נתלה בכווין. הרי"ג גדל שליט"א:

וכן בדרום ומחברן במחט זה לזה: (ג) עשרים אדנים של נחשת. כדכתיב ועמדיו עשרים ואדניהם עשרים נחשת: וקונטיסין היו שם. היא עושה עצים כמין קונדסין ארכן ו' טפחים ורחבן ג' וטבעת נחשת קבוע בו באמצעו וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וריו ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד כאותן שעושין להציב הדלתות ורחב הקלע תלוי מלמטה והיא קומת מחיצות החצר (רשי'): האונקלי שבעמוד. הם ווי העמודים (רשי'): כמין קלע זה של ספינה. שדרך לתלותו כך ולכן נקראו קלעים: נמצא הקלע יוצא מן העמוד שתי אמות ומחצה. שכל קלע היא חמש ארכו וחמש רחבו כדיליף לעיל והקלע היא מתחבר אל העמוד באמצעיתו ע"י הקונדס נמצא בולט ב' אמות ומחצה מכאן וב' אמות ומחצה מכאן: הא למדת שבין עמוד לעמוד ה' אמות. נמצא שהעמוד הראשון לא היה עומד בקצה קרן מערבית דרומית ומערבית צפונית אלא מרוחק ב' אמות ומחצה וכן האחרון שבקרן מזרחית צפונית ומזרחית דרומית היא מרוחק ב' אמות ומחצה מן הקרן דאל"ה עשרים ואחד עמודים מיבעי ליה למאה

בתוך האונקלי שבעמוד. רשי"י פ"ה דהיינו ווי העמודים והראונו כד"ק בס' השרשים שכתב דווי העמודים היו לתלות ולהכשיט את הקרננות וכנראה שלמד כן ממתני דפסחים סד. אונקליות של צרול היו קבועים בכתלים ובעמודים שבהן תולים ומפשיטין וס"ל דכן כי במשכן וכלן קלה לא משמע כן ולי"ע:

אמה אורך ואע"ג דלפי"ו היו הקלעים נכפפים קצת בקרנות מ"מ ע"י היתדות ומיתרים שלמטה היו מעמידין אותן שלא יתכפלו וגם נראה שקצה היריעה הצפונית והדרומית היתה

חמש אמות. ה"י מחבר את הקונטיסיין במיתרים ובעמודים ומחברן בתוך יתדות של נחשת:

(ד) וכשם שהיו יתדות למשכן כך היו יתדות לחצר שנא' (שמות כז) לכל כלי המשכן בכל עבודתו וכל יתדותיו וכל יתדות החצר סביב נחשת אבל אי אתה יודע כמה מן הקלעים לפתח של חצר כשהוא אומר (במדבר ב) ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב מה מן המשכן ולמזבח עשר אמות כך מן הקלעים ועד

טעם

דעת

תפורה במחט להמערבית וכן להמזרחית והיתה נגללת ליריעה גדולה של ר"פ אמה ובס' חבנית המשכן הביא בשם מעשה חושב שהי כלונס למעלה על כל הווים עד סוף הרוח והוא מחזיק את הקלעים: במיתרים. חבלים קטנים שקשורים בקצה הקלעים וכורכין אותן על הקונטיסיין: ומחברן בתוך יתדות של נחשת. הן היתדות התחתונות שנתחבין בארץ: (ד) וכשם שהיו יתדות למשכן. על היתדות התחתונות קאמר שהי' עשוי כמין נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן ותחובין בארץ כדי שלא תהא הרוח מגביהתן (רש"י): כמה מן הקלעים לפתח של חצר. שפתח החצר לא היו עומד בשהו עם כל קלעי החצר שא"כ לא היו יכולים ליכנס לתוכו אא"כ יגביהו את המסך אלא היו מרוחקים עמדי המסך והמסך כלפי חוץ עשר אמות (הרב מלברם

וכשם שהיו יתדות כו'. ציתדות התחתונות מיירי כדפי' צביאור וגי' מיני מיתרים היו לקלעים מיתרים למעלה לקושרן בקונטיסיין כדאמר לעיל ומיתרים למטה לחברן ציתדות שצקרקע ועוד מיתרים אחרים שצשעת המסעות היו כורכין את הקלעים וקושרין אותן צמיתרים ומניחן על העגלות כדאיחא צצמדבר רצה פ"ו ומיתריהם לכל עליהם ולכל עבודתה שבהם היו מעמידים הקלעים עם היתדות ובהם אסורים העמודים והצריחים ועושים על העגלות שלא יפלו לארץ עכ"ל כמדבר והיחא דהאי קרא צמשא צני מררי כתיב והקלעים צמשא צני גרשון היו ואיך אפשר שהמיתרים האלו היו לקשור העמודים והצריחים צשעת מסע וז"ל דהמדבר מפרש כאן מעשה המיתרים אבל מיתרים אלו לא היו צמשא צני מררי רק כס המיתרים שכתוב לעיל צני גרשון ואח מיתריהם וכן משמע שם צמדבר לעיל

אבל צני מררי לא נשאו אלא המיתרים התחתונות של המשכן וז"ל שמיתרים אלו לא היו מחוברים בקלעים וציריעות המשכן שאל"כ איך נשאו אותם צני מררי והלא הקלעים צמשא צני גרשון היו וכן מוכח צשעת ע"ז: שכן קושרין ציתדות אלהים ע"ש צרש"י. ורש"י פי' צפי צמדבר דמיתרי המשכן היו צמשא צני גרשון ומיתרי החצר היו צמשא צני מררי אבל צפי נשא (ד' ל"ב) פי' שהיתדות ומיתרים העליונים שהיו צתוך הקונטיסיין היו צמשא צני מררי ויתדות ומיתרים התחתונים היו צמשא צני גרשון ולפי"ז ז"ל דהיתדות ומיתרים העליונים לא היו מחוברים לקלעים אלא לעמודים ודברי רש"י ז"ל סותרים זה את זה ומש"כ צשפתי חכמים אין מוזן דמ"מ קשה מני"ל לרש"י שיש חילוק צין מיתרי המשכן למיתרי החצר וז"ע:

מה מן המשכן ולמצבה י' אמות. פי' צביאור ועוד יש לפרש כדאמר צברייתא דמס' מדות (ה"ז) דלרי יהודא דאמר המצבה גבוה ג' אמות הי' הכבש שלו י' אמות ומסתמא כגויע עד הכותל נמצא מרוחק המצבה מקצה הקלעים הדומיים י' אמות וס"ל דכמדכ הזאת הי' מרוחק נמי מן המשכן וצרייתא דידן כו' יהודא אחיא כדפי' צביאור אבל צאמת זה

[ח] וכן צביאור צהים' פירי צין צ' צ' ד"כ ואצ"ל.

פתחה של חצר עשר אמות אבל אי אתה יודע כמה גובה פתחו של חצר כשהוא אומר (שמות לח) ומסך שער החצר וגו' ועשרים אמה אורך וקומה ברוחב חמש אמות וגו' שאין ת"ל חמש אמות ומה ת"ל חמש אמות ללמדך שארכו עשרים אמה ורחבו חמש אמות:

(ה) כרוחב פתחו של אהל כך פתחו של היכל. כפתחו של חצר כך פתחו של אולם כגובה פתחו של היכל כך רוחב פתחו של אולם מכאן ה"ר יוסי ברי יהודא אומר ב) קרפף בית סאתים שהוא כחצר המשכן

מסורת הש"ס ב) עירובין כג.

דעת

פ"ט

לא יתכן כגל דכא המזבח מוכרח להיות כנגד הפתח ובהדיא ס"ל לרי יחולא צונחיס נני: מזבח ממולט וא"כ ה"י עד הקלעים הכרוב יוחר מ"י. וצנית שני ה"י צין האולם ולמזבח כ"צ אמה כדתני פי בתרא דמדות.

עשר אמות. וצברייתא דמ"י מדות (כ"ז) היחא שבמשכן ה"י מרוחק המזבח מאוכ"מ כ"י אמה ופליגי אצרייתא דהכא:

שאיין ת"ל חמש אמות. ע"י צביאור שפירשנו ע"פ פי חוסי שס ויש שס עוד פירושי ע"י רש"י שס וצטורצין צ: וצחוסי וראשונים שס:

קרפף צית סאתים. לכאורה נראה דהא דק"ל בכל דוכתי דקי על י הוא מקום זריעת צית סאתים הוא נמדד צחטים שהוא סתם זריעה וכ"כ ה"ש צכלאים פ"צ מ"צ דשיעורו נמדד צחטים [ואין כל הדברים שזין כדתני חתם צהדיא] וא"כ גבי מקדיש שדכ אחוזה דפרטכ היתורכ צהדיא צית זרע חומר שטורים משמע דלריך למדוד צשטורים ולא צחטים ומשמע דשטורים מדתה משונה משל הטום דאליה למה פרטכ היתורכ שטורים צ"ל צרמנ"ס פ"ד מערכין ה"ד חושב גם מדכ זו ע"פ מדות חז"ר המשכן שהוא צית סאתים ולי"ע [שז"ר דבגשן הרמנ"ס שס ה"צ משמע קלת דהא דכי חורכ שטורים קמ"ל שדכ שאין ראוי חלל לשטורים נמי

ד"ל): מה מן המשכן ולמזבח עשר אמות. לא ידעתי מנ"ל ושמה ממזבח הפנימי יליף לה שהי מרוחק מקה"ק י אמות כדאמר לעיל ספ"ד: שאין ת"ל חמש אמות. בזבחים (נ"ט): פליגי ר' יוסי ור' יהודא דר' יוסי ס"ל דגובה קלעי המסך כ' אמה וגובה שאר קלעי החצר ט"ו אמה והא דכתיב וקומה חמש אמות היינו שקלעי המסך היו גבוהין ה' אמה יותר משאר הקלעים ור' יהודא ס"ל דכל הקלעים לא היו אלא ה' גובהין בין קלעי החצר ובין המסך וצרייתא דידן כר' יהודא וקאמר אי ס"ד כר' יוסי דגובה המסך כ' אמה א"כ לכתוב קרא וקומה ברוחב ולא לכתוב ה' אמה דמשמע קומתו כרחבו מה רחבו כ' אמה אף קומתו כ' אמה ל"ל למכתב ה' אמה אלא למימך דכל גבהו לא ה"י אלא ה' אמה: ורחבו חמש אמות. היינו גבהו שהוא רוחב הקלע: (ה) כרוחב פתחו של אהל. היינו ר' אמות: כך פתחו של היכל. בבית עולמים רחבו י אמות: כפתחו של חצר. כ' אמה כך פתח אולם: כגובה פתחו של היכל. בבית עולמים דהיינו כ' אמה: כך רוחב פתחו של אולם. כדתני במדות (פ"ד) פתחו של היכל גבהו עשרים אמה ורחבו עשר אמות ושל אולם גבהו ארבעים אמה ורחבו עשרים אמות: קרפף בית סאתים. היינו מקום פנוי שהוקף מחיצות שלא לדירה אסרו חכמים לטלטל בתוכו בשבת אם הוא יותר מבית סאתים דמיחלף ברה"ר

[ח] ועיין חוספתא ערכין פ"ד ה"ה חגל לא צמדה.

מטלטלין בתוכו בשבת:

דעת

טעם

נפדיה כן ואין דינה כנרשים בערכין יד.
 דנפדיה צווי ולי"ע].
 מטלטלין בתוכו בשבת. עמש"כ בזה לקמן
 ריש פרק י"ג בס"ד לנאר דברי
 החוסי שהקשו אמאי לא ילפי מנזית המקדש
 שהי גדול הרבה ולא היי ג"כ מוקף
 לדירה:

וקים להו לרבנן דחצר של ק' על ג' כחצר
 המשכן דהיינו ע' אמה ושיריים (ב' שלישי
 אמה ועוד משהו) על ע' ושיריים מרובעים יש
 בו מקום לזרוע בית סאתים חזינן דמקרי
 חצר ולכך מותר לטלטל בו אבל יותר מכאן
 דלא אשכחן דמקרי חצר מיחלף ברה"ר ואסרו
 לטלטל בו:

פ ר ק ש ש י

(א) ארון שעשה משה במדבר ארכו שתי אמות ומחצה ורחבו אמה ומחצה וגבהו אמה ומחצה שנא' (שמות כה) ועשו ארון עצי שטים (מאתים) [אמתים] וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו (א) ר' מאיר אומר באמה בת ששה טפחים הרי כאן חמשה עשר טפחים צא מהן י"ב טפחים לרחבן של לוחות וטפחיים מקום שהספר תורה מונח וחצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לעוביו של ארון ורחבו של ארון תשעה טפחים צא מהן ששה טפחים לארכן של לוחות ומקום הנחת ס"ת טפחיים כדי שלא יהא נכנס ויוצא בדוחק וחצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לעוביו של ארון ר' יהודא אומר באמה בת חמשה טפחים הרי כאן שנים עשר טפחים ומחצה (ב) וארבעה לוחות היו מונחים בו שנים שלמים ושנים

מסורת הש"ס (א) ב"ב יד. ירושלמי שקלים פ"ו ה"א ירושלמי סוטה פ"ח ה"ג במדבר רבה פ"ד ע"י צירובין ד: סוכה ה: (ב) ע"י ברכות ה:

דעת

טעם

כדי שגא יבא נכנס ויולא צדוקה. פירש"י צ"צ (יה:) שהיו קורין צו בצורה פרשת המלך צהקבל וכו"ג ציוכ"כ וכ"כ צשטמ"ק שש צשס הראצ"ד והוסוף דלכך הולרכו העמודים של כסף שהיו מונחים צלדו דכשמוציאין אותו לקרות צו היו גוללן אותו ע"ג העמוד וכ"כ הראש"ש צפסקיו וכ"כ הראש"א ז"ל שם [ודעתו שהיו לו עמודים אחרים לאחז צהס ע"ש] וכ"כ צשטמ"ק צשס רצנו מאיר אצל צהוס' כתבו שם וא"ת והלא לא היו מוציאין אותו מן הארון דהא חסור ליכנס צצית קה"ק וציוכ"כ לא אשכחן צסדר יומא שהי מוציאיו וי"ל דללורך כדי לתקן שרי ניכנס צצית קה"ק כדאמר"י צצירובין והכי נמי יכולין ליכנס. שם כדי לתקן ספר תורה כדי שלא יתעפש ויתקלקל וגם משהרז משכן שניה עד צבנה צגמה ציוכמ"ק היו יכולין להוציאו מן הארון יגשיין צו והרמזין שם כחז דהא דפריך תרי צתרי הכי יתבי כו"מ נשנויי דה"מ כשנכנס ייולא אצל ס"ת זה הניחוכו ולא הוציאוהו משם נטולס וכ"כ הרמ"ה שם דלהכי ס"ת זה נגול לתלתו משום שלא קראו צו נטולס וקשה איך יתכן לומר שלא הוציאוהו משם כלל ה"א תקן צמויק יה: אין מגידין אות אחת אפי' צספר עזרה מכלל שהיו מוציאין אותו ומגידין צו (אך יש שם ג"כ עוד גירסא ע"י רש"י) וצירושלמי שקלים פ"ד ה"צ מגידי ספר הצורה נטולין שכתן מתרומת הלשכה וצירושלמי סנהדרין פ"צ ה"ו גבי ס"ת של מלך אמרי

פרק ששי (א) ה"ג עצי שטים אמתים וחצי: רמ"א באמה בת ו' טפחים. ר' מאיר לטעמי' דאמר במס' כלים (פ"ו) כל האמות היו בת ו' טפחים: הרי כאן ט"ו טפחים. ארכו: לרחבן של לוחות. שמונחות זו אצל זו כל א' ארכו ששה ורחבו ששה כדאמר"י בב"ב (יד.) ובסמוך: וטפחיים מקום שהס"ת מונח. ס"ת שכתב משה שנא' ויכתוב משה וגו' וילפי' בב"ב שנא' אין בארון רק שני לוחות האבנים אשר הניח שם משה מאי אין בארון רק מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ס"ת שמונח בארון: לעוביו של ארון. עובי הדפנות: ר"א באמה בת ה'. ר"י לטעמי' דס"ל שם אמת כלים בת חמשה

שבורים ג) והלוחות ארכן של כל אחד ואחד ששה טפחים ורחבן ששה ועוביין שלשה צא מהן שנים עשר טפחים לרחבו של לוחות ואצבע מכאן ואצבע מכאן לעוביו של ארון ורחבו של ארון שבעה טפחים ומחצה צא מהן ששה טפחים לארכן של לוחות וטפח אחד מקום הנחת העמודים ועליו מפורש בקבלה (סה"ש ג) אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון עמודיו

מסורת הש"ס ג) נדרים לח: ירושלמי תענית פ"ד ה"ה ע"ש שמות רבה פמ"ו ילקוט עקב רמז התני"ד בשם מדרש ע"ש

טעם

דעת

וארון דינו ככלי: שנים שלמים ושנים שבורים. והיו מונחים השבורים תחת השלמים (רש"י): ועוביין שלשה. וגובה הארון ד' ומחצה נמצא ב' הלוחות זה תחת זה היו תופסות ר' טפחים: ואצבע מכאן ואצבע מכאן. ס"ל דעוביו של ארון לא הי' אלא אצבע וחצי טפח הוא ב' אצבעות דהיינו ב' גדלין: מקום הנחת העמודים. ב' עמודי כסף כמין עמודי ס"ת שוכבים לארכו והלוחות ביניהם שני' עמודיו עשה כסף (רש"י) ועשאוהו סימן להעמדת ישראל (תוס') ולר"מ העמודים היו מונחים מבחוץ הכי אמרי' בב"ב (יד:): תשימו בארגו מצדו. וע"ג הארגו הי' מונח הס"ת ולפני שהי' הארגו הי' יוצא דף מהארון ועליו הי' מונח

ומניחין אותו מספר עזרה ע"פ צ"ד של שבעים ואחד (וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מס"ת כ"ב) וצפתי' דכלים (מ"ו) תנן כל הספרים מעמלין את היודים חוץ מספר בעזרה ואם לא היו מוליאין אותו מעולם איך שיין שיטמא את היודים וצחוספתא דכלים (צ"מ פ"ה) ספר עזרה ש"ל לחון מעמא את היודים יש ליישב כל הכי שהיו עוד ספרים בעזרה מלבד ספר זה שהי' מונח בצרון כדמשמע בירושלמי תענית פ"ד ה"ב שלשה ספרים מלאו בעזרה וכ"ה במס' סופרים פ"ו ואע"ג דבמשעתין קאמר ספר עזרה לתחלתו הוא נגלל ולא מיירי אלא כהאי דמשה מ"מ גם כשהאר נקראים ספר עזרה ע"ל דכל הכי מיירי צבית שני שלא הי'

שם ארון וגם ס"ת של משה אלא הי' ס"ת שכחז עזרה וחי' מונח בעזרה או צהיכל ואתו היו מוליאין וצוה יש ליישב ג"כ קושיית החוס' על רש"י דלא מלינו בסדר יומא שהי' מולאו ד"ל דסדר יומא נשנה צבית שני שלא הי' שם ארון ולא הי' נזרך להוליאו אצל צבית ראשון י"ל דכשהי' נכנס להקטיר הקטורת הי' מוליאו וכשהי' מחזיר הכף ומחטה הי' מחזירו ומה שהקשו עוד איך הי' מוליאו לפרשת המלך הא' אסור ליכנס לקה"ק י"ל דלנזק שרי והאי נמי לזרך הוא. וצדברים רבה פ"ט (סי' טו) משה כתב י"ג תורות כו' יאחה כניח בצרון שאם יבקש אי' לזייף דבר שיכיו מוליאין אותה שבצרון משמע שהיו מסתכלין בה וי"ל דמתוך שידעו שיש אחת בצרון יתייראו לזייף:

והלוחות ארכן של כל אי' ואי' ששה טפחים ורחבן ששה. וכ"ה בצ"צ יו. אצל בירושלמי שקלים פ"ו ה"א וצחנחומא עקב סי' י"א איתא ארכן ששה ורחבן שלשה וכתבו חוס' בצמחות לט. ד"ל דגם גמי דידן ר"ל הכי וארכן ששה דקאמר כיינו עם השצורות וס"ל דשלמים עם השצורים היו מונחין זה בצד זה ולי"ע דאי"כ לרי"י בן לקיש דאמר בצמון שהיו צי' ארוכות צהי' מונח כלוחות וצהי' השצרי לוחות אי"כ נשאר מקום פנוי הרבה בצרון וצשלמא אם נאמר דגמי דידן וירושלמי פליגי כהא' י"ל דרי"י בן לקיש ס"ל בגמי דידן שכו

עשה כסף ואצבע מכאן ואצבע מכאן לעוביו של ארון אבל ס"ת לא הי'
נתון אלא מן הצד שנא' (דברים לא) ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' וכן
בפלשתים הוא אומר (ש"א ה) ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו
בארגז מצדו:

(ב) ד' ר' יהודא בן לקיש אומר שני ארונות היו אחד שהי' יושב במחנה
ואחד שהי' יוצא עמהם במלחמה והיו בו שברי לוחות שנא'
(במדבר י) וארון ברית ה' נוסע וזה שהי' עמהם במחנה הי' בו ס"ת הה"ד
(שם יד) וארון ברית ה' ומשה לא משו (מתוך) [מקרב] המחנה וכן הוא
אומר בשאול (ש"א יד) ויאמר שאול אל אחיה הגישה ארון תאלקים וכן
באורי' הוא אומר (ש"ב יא) הארון וישראל ויהודה יושבים בסכות אבל
ארון הברית לא יצא במלחמה אלא פעם אחת שנא' (ש"א ד) וישלח העם
שילה וישאו משם את ארון ברית ה' צבאות ר' יהודא אומר לא הי' בארון
אלא לוחות הברית בלבד שנא' (מ"א ח) אין בארון רק שני לוחות האבנים:

מסורת הש"ס ד' ירושלמי שקלים רפ"ו ירושלמי סוטה פ"ח ה"ג תוספתא סוטה פ"ז ספרי זיטא
בהעלתך ס"י ל"ג ע"ש ועי' ספרי בהעלתך ס"י פ"ב ועי' עירובין סג: תר"ה כ"ז
וסוטה מב: תר"ה מפני

דעת

טעם

ששכ ולעני"ד ו"ל ללא פליגי כלל דלכ"ע
לרכן ו' ורחבן ו' וגבן ג' וכדאמר הכא ללא
לגמי דידן היו מונחין כדרך הנחתן
ולכירושלמי היו מונחין על ג'ן נמלא היו
חופסין בלרכו שלש וכו"ו דקאמר הכירושלמי
רחבן שלש היינו עוזיין [וכן יש לפרש
צירושלמי תענית פ"ד ה"ב וכ"ה בשמות
רבה פמ"ז להדיא] וכ"ה איתא בהדיא
בבבבב רבה פ"ד לפי שהלוחות השלמות
והלוחות השבורות על לדיבן היו מונחין
בארון לפי שלא היו עבות ללא ג' עפחים
עכ"ל המדרש ור"י בן לקיש יסבור שהיו
מונחין כדרך:

כדאמר בכ"ב (יד:): (ב) הי' בו ס"ת.
הלוחות השלמים כדאמר לעיל דס"ת מונח
סמוך ללוחות: וכן הוא אומר בשאול כ'
הגישה הארון. הלא הארון בקרית יערים הי'
מכאן ששני ארונות היו: וכן באורי' כ'. הלא
ארון בציון הי' אע"כ שהי' עוד ארון (יר'
שקלים פ"ו): אלא פעם א'. שנא' שם (ש"א
ד) כי לא היתה כזאת אתמול שלשום: לא
הי' בארון אלא לוחות הברית. השלמים
השבורים אבל ס"ת לא הי' מונח אלא מן הצד
ור"י לסעמי' דאמר הכי לעיל:

ר' יהודא בן לקיש אומר שני ארונות היו. מיכו צבית עולמים מודה ר"י בן לקיש שכו'
נחונים שניהם בלרון ח' שנקב"ק כ"כ חוס' בעירובין (סג: ד"ה כ"ז):
אלא לוחות הברית בלבד. לאו דווקא דהאיכא עמודים והשם וכל כיוויו כדא"י בבב' יד:
ולא. אחי ללא לאפוקי ס"ת וכל בבב' דר"ש לה לרכו"י ע"ש:

פ ר ק ש ב י ע י

(א) כיצד עשה בצלאל את הארון עשאו שלש תיבות שתיים של זהב ואחת של עץ נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתיו העליונות בזהב שנא' (שמות כה) וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ומה ת"ל תצפנו מלמד שחופה שפתיו העליונות זהב:

מסורת הש"ס (א) יומא עב: ירושלמי שקלים פ"ו ה"א ירושלמי סוטה פ"ח ה"ג שה"ש רבה פ"א פ' תורי זהב תנחומא ויקהל כ"ז ז'

דעת

טעם

פרק שביעי (א) כיצד עשה בצלאל שנא' ויעש בצלאל ומפני חשיבותו עשהו בצלאל בעצמו כדאיתא במדרש תנחומא (ויקהל סי' ז'): עשאו שלש תיבות. שנא' מבית ומחוץ תצפנו ושל עץ באמצע והושיבו בתוך של זהב וחזר ונתן של זהב שני בתוך של עץ וחיפה שפתו העליונה בזהב נמצא מצופה מבית ומחוץ (רש"י) ואמר' ביומא (עב:) אמצעי תשעה פנימי שמונה חיצון עשרה ומשהו וי"א אחד עשר ומשהו ומאי משהו זר: שפתיו העליונות. עובי הדופן מקום

כיצד עשה בצלאל. במדרש תנחומא איתא שצלאל עשהו בעצמו מפני חשיבותו אבל בשמות רבה פליג א"י מפני מה בכל הכלים כתיב ועשית וצארו כתיב ועשו אמר הקב"ה יצאו הכל ויעסקו צארו כדי שזכו כולם לתורה ולי"ל שהכל כויעו אותו: [א] עשאו שלש תיבות. ביומא (עב.) גבי שמעמידן את ליפויין משמע ק"ח דליפוי דקרשים לא כ"י עם אחד ארוך אלא כל קרש צפ"ע כדפרש"ן לעיל בספ"ק ולי"ע מ"ל דצארו כ"י שלש ארונות וה"ל נאמר דלויף לה מדכתיב מצית ומחוץ תצפנו קשה

אדברי החוס' בחגיגה כה: (ד"ה כאן) צמד תירולא שכתבו דגם בשנתן כ"י כן וי"ל דקראשים לא יכלו לעשות כן משום שזריכין לפרק כל קרש בשעת המסע וא"כ יהיו זריכין להוריד הליפוי ולהוציא המסמרים א"י משום דילפא מעלי שנים עומדים שמעמידן את ליפויין שלא יבא ליפויין עם העמוד צפ"ע אבל הכא דליכא קרא עשו ליפוי על כולו כאחד ולי"ע וגבי זיכה"ק אמרי' צפ"ד דמדות שה"י עוה צזכב וצפ"ב דשקלים חקן ריקועי זכב ליפוי לצית קה"ק וצפסחוס (ז.) אמרי' שחיפו את הכיכל בעצמאות של זכב שכן אמר על אמר כעובי דינר זכב ושמה אין למדן מקדש ממשכן ועמש"כ צספ"ק צד"ה מלופין וד"ה ונחמן. [והרג"ן שליט"ה השיב ד"ל דדווקא צארו לריך קרא משום שזכוו אין נראה שה"י מכוסה בצפורת וס"ד שא"ל ללפות שם צזכב דומיא דמה ששנינו צפ"ד דמדות דאחר הדלתות לא כ"י עוה צזכב משום שלא כ"י נראה אבל צשאר כלום א"ל קרא להכי דדרך ליפוי הוא ע"י שלש שלחנות וכה"ג] וע"י אר"ה ס"י קמ"ז ס"ה צרמ"א צסס מהר"ל וצמ"ה שם סק"ד וצניאר הגר"ה שם סק"ה וסק"ו שהכריע ג"כ דמצחון לריך להיות נאה יותר מצפנים היכא דמצפנים אינו נראה ע"ש [ומה שצביא המנ"ה שם ראי' מקראים שהיו מלופין זכב מצפנים והקראים היו מצחון לי"ע שהיו היו מלופין זכב ג"כ מצחון א"ש"ג שאינו נראה כלל שהיריעות היו מכסין]:

ומה ת"ל תצפנו מלמד שחופה שפתיו העליונות זכב, משמע דבלא יתור כו"ה דאין חופה שפתיו העליונות זכב וצזכב יש ליישב מה שהקשה בצלצ"ה דצ"י תרומה כתיב גבי עמודי המסך ולפית אותם זכב וצ"י ויקהל כתיב ולפיה ראשיהם והשוקיהם זכב משמע

[ח] וכ"י צרש"י שנות לי"ז א"י לפי שנתן נפשו ויתר על המלאכה נקראת על שמו. ראי' כ"י.

(ב) כפורת של זהב נתונה עליו מלמעלה שנאמר (שם) ונתת את הכפורת

דעת

ועובי שולי העץ לכריע עפח ועובי שולי הפנימי לכריע משהו ולכריע החילון עלה על הכפורת ופליגי בעובי שולי החילון למי"ד י"ח ומשהו ה"י עוביו עפח ומשהו היינו זר ולמי"ד עוביו משהו ה"י ומשהו זהו המשהו של עוביו זר לא קחשיב וחרוויכו ס"ל כ"מ"ט דכל האמות היו צת ה' דאל"ה למה גוצבו חשעה והקשה בתרמי דא"כ הא דיליף בסוכה דלמעלה מ"י רשות אחרת לא אחי כמי"ד יש בעוביו עפח אלא כרז יכודא ול"ל דאע"ג דכרז יכודא נמי איכא משהו של שולי התחתון וגם משהו של יציפו שפחו העליונה ל"ל דהאי משהו לא קחשיב ועוד הקשה הריעב"א דהא הזאת יוכי"כ לריכה להיות אל פני הכפורת ולפי זה הרי הארון מכסה פני הכפורת ול"ל לרש"י דזה נקרא נמי אל פני הכפורת כיון שהוא נגדו ואפשר דלרש"י למי"ד עובי שוני החילון ה"י עפח ה"י עובי שולי הפנימי ה"י עפח אלא דכאן מיירי רק במדתו מבחוץ ולא מיירי בעובי שוליו כדפירש"י, והריעב"א הביא פירוש דהכל מיירי בחלל מלבד עובי שוליו ולכריע ארון ה' מלבד הכפורת והארון החילון לא ה"י עולה ע"ג הכפורת ותימא א"כ איך יתכן שפנימי ח' ואמצעי ע' הרי שולי הפנימי משהו ול"ל דלדידיה לכריע שולי הפנימי עפח ולהכי קאמר חלל הפנימי ח' מלבד שוליו עפח וחלל אמצעי ע' מלבד שוליו עפח וחלל חילון ה' מלבד שוליו ומשהו זר והדתינא חילון י"ח היינו עס שוליו וס"ל דשוליו עפח והא דקאמר ומאי משהו זר קאמר לפ"ז צין ארז יכודא צין אצרייתא ותימא א"כ אמאי קאמר הא כמי"ד יש בעוביו עפח כ"י לימא דחרוויכו ס"ל יש בעוביו עפח אלא דרז יכודא לא חשיב שוליו ובצרייתא חשיב שוליו דהא ע"כ כן הוא לפי זה ול"ל לפי זה שהזר ה"י בולט קצת כלפי חוץ כדי שהכפורת שהי' אמה ומחלף רחבה ואמתיים ומחלף ארכה כמפורש בפסוק

דדוקא ראשיהם ולפי"ז ו"ל דאשמעינן דאפי' ראשיהם שלא נעווה לפה זהב וא"ת מי"ל צלמח לפנות ראשיהם זהב דילמח רק גופן לריך לפנות ו"ל דדוקא גבי ארון שהכפורת מחפה שפחו העליונה לריך ריבוי לעובי ראשו חבל עמודים שלא ה"י מכסה עליהן שום דבר א"ל ריבוי ודוגמתו צפ"ד דמדות שכל הבית עוח צובצ חוץ מאחר הדלתות אך הירון זה לא יתכן לצרייתא דמדות (ה"י) דס"ל דהיריעות היו מכסין גם את העמודים ו"ל דדוקא בארון שהי' הציפוי במין ג' ארונות לריך ריבוי נשפחו העליונה חבל גבי עמודים שהציפוי לא ה"י עומד בני העמודים כמו צלחן ובקרקשים כדמשמע בהגיגה כ"ו: ובמנחות ל"ו: כדפרשינן לעיל בצפ"ק א"ל ריבוי נשפחו העליונה וכן מוכה בירושלמי שקלים פ"ו ה"א דתמרי' כ"ד עשה צלחל את הארון ר"ח אמר שגש תיבות עשאו שחיס של זהב ו"ל של עץ נתן של זהב צשל עץ ושל עץ צשל זהב וליפחו כדכתיב ולפית אותו זהב עהור רשז"ל אמר תיבה אחת עשאו וליפחו דכתיב ולפית אותו זהב עהור מבית ומחוץ מה ח"ל חלפנו א"ר פנחס להביא צין נסר נסר הרי מבואר דלר"ל דס"ל שלא היו ג' ארונות א"ל ריבוי נשפחו העליונה ורק למי"ד ג' ארונות לריך ריבוי נשפחו העליונה. ומי"מ אחי לריך יישוב הא דכתיב וחשוקיהם זהב ושמה ע"ג יציפו של זהב עשה ג"כ חשוקי זהב:

כפורת של זהב. ועובי עפח כדאמרי' בסוכה ה'. ויליף מינה דלמעלה מ"י רשות אחריתי. וביומא ע"ב: אמר רחבה אמר רב יכודא שלש ארונות עשה צלחל אמצעי של עץ חשעה פנימי של זהב שמונה חילון עשרה ומשהו והתינא י"ח ומשהו ל"ק הא כמי"ד יש בעוביו עפח הא כמי"ד אין בעוביו עפח ומאי משהו זר ויש צוב ג' שיטות רש"י מפרש דהכל מיירי עס עובי השוליים

על הארון (ב) וארבע טבעות זהב היו קבועות בו שתיים בצפונה ושתיים

מסורת הש"ס (ב) מובא בחוסי' יומא עב. ד"ה כתיב ע"ש

דעת

טעם

הוא מונחת יפה והריעצ"א הקשה לפי זה אי"כ גמי דסוכה ללא כחד. והרי"ח פי' (מוצא בחוסי' וריעצ"א וכ"כ ברי"ח הגדפס) דלכו"ע צין שולי הפנימי וצין שולי החיצון וצין האמצעי עוביין משהו ולכו"ע לא הביעו

הארונות אלא עד הכפורת אלא דפליגי בעובי דפנות הארון של עץ ולהכי קאמר רב יהודה פנימי ה' ולא ה"י מגיע עד ראש האמצעי אלא נשאר עפה מגולה שהחיצון ה"י נכפף לתוכו ומכסה ולכך האמצעי ע"י והחיצון י' כדי לכסות עפה זה ומ"ד י"א ומשהו משום דעובי דפנות הארון ה"י עפה והולך לכסות גם עובי שפתו העליונה ולכך יש עוד עפה והזר ה"י נכפף לתוך הארון דאל"כ אמאי חשיב ל"י כהדי בני י"א כ"כ החוסי' והא דקאמר מאי משהו זר קאי אכולהו וסוגיא דסוכה דארון ע"י וכפורת עפה אחי ככולהו וקשה מאי הולך לימר מאי משהו זר הא איכא משהו דשל דפנות החיצון ושל יפוי שפתו העליונה ועוד דסוגיא דסוכה כיכי יליף מינה דלמעלה מ"י רשותא אחריתא הא איכא בני משהו טפי וי"ל כיון דלא הוי אלא משהו לא חשיב ל"י וי"ל שהזר ה"י בולט סביב הכפורה למטה וקשה לפי ר"ח היכן מצינו למ"ד יש בעוביו עפה הא צ"ב יד. מצוה דלר"מ עוביו ח"י עפה ולר"י עוביו ח"י אצבע אבל עוביו עפה לא יכול להיות לחשבון דהתם חס לא נאמר אליבא דר"מ דהס"ת לא ה"י מונח שם ואולי הוא ר"י בן לקיש צפירקין דלעיל שהיו צ"י ארונות והס"ת לא ה"י מונח אלא אצל השלמים ולא אצל השצורים וכה"י יכול להיות עוביו עפה אך הארון שטעה צללאל משמע שה"י עבד השלמים דהשצורים ילאו צמלחמה ולי"פ: וארבע טבעות של זהב היו קבועות בו. כחצו החוסי' ציומא (עב). דח' טבעות היו צלרון וד' צדים צ"י מהם קבועים שהיו נשארים לעולם ואסור להזיזם וצ"י מהם שהיו מכניסים בכל מסע לשאת בהם ומוציאין בכל חגי' ודקדקו בן מהפסוקים ע"ש צאורך וצברייתא דידן לא חשיב אלא הקבועים תדע דלא חשיב גמי טבעות השלחן והמנורה ע"ש והקשה צ"ח יחזק צ"ס מטעה חושב מסוגיא דמנחות לח: דמוכיח דארון ה"י מונח ארכו לרוחב הצ"ח שהיו צדיו היו בולטין צפונות וצדיו ע"כ לרחבו של ארון היו דהא כתיב ונשאו הקבחים תרי נושאי המקדש תרי וארבעה גברי צאמחא ופלגא לא מסחגי לכו ע"ש וקשה לשיטת החוסי' דבצדים הבולטים צפונות לא היו אלו שהיו נושאים בהם אי"כ מה ראי' היא דילמא הצדים הקבועים היו לאורך הארון והצדים שהיו נושאים היו לרוחב הארון וחי' צ"י דכיון דגם גצי הקבועים כתיב לשאת בהם אלמא דלריך שיהו ראויין לשאת גם בהם צטעה דהק וקשה מי"מ דילמא הא דכתיב ונשאו הקבחים תרי כ"י דצארבעה הוו דרי להו כיונו כדרך משא אבל כשהיו רואין לשאת בהקבועים היו יכולים לשאת בשנים (וי"ש ליישב צדוקה) ולעני"ד י"ל ע"פ מש"כ לעיל צפ"ד שהרי עמדו ד' עמודים צפונות וכל עמוד ה"י אמר על אמר וכה"י מוכרח להיות פתח צלפון או צדרום כדאי ציומא נא: והפתח לא ה"י פתוח מאמח דגברא צאמחא אי"כ אפי' נעמיד צ"י עמודים א' צקן ממש וא' רחוק מן צקן כשני אמר וצ"י העמודים השניים נרחיק מהם לכ"פ אמר כעובי העמודים כרי ז' אמר נשאר צינייהם פנוי ג' אמות (וח' אין לומר שכל הפתח ה"י צדרום

בדרומו שבהם היו נותנים את הבדים ולא היו זזים משם לעולם שנא' (שם) בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו:

דעת

טעם

אמרי בשבת (צב.): ולא היו זזים משם לעולם. כלומר לגמרי לא היו יכולין להשמיט ממנו אבל מתפרקין הם קצת הכי ילפי מהפרוכת היתה פרופה צפתה כדפירשי' ציומא נא: ואם נאמר שהבדים ילאו ג"כ מארכו של ארון ולכ"פ לא ילאו פחות מאמה כדי שיוכלו לשאתם ונבחרה באמתה א"כ ילאו אמה מכאן ואמה מכאן לארכו וכן לרחבו א"כ א"ל להכניס הארון נבית קה"ק גא דרך ארכו ולא דרך רחבו שהרי הארון עם הבדים הי' לפי' ג' ומחאה על ד' ומחאה והפתח לא הי' אלא ג' ואין לומר דכשהגיעו סמוך לבית קה"ק הוליאו הבדים של משא זה א"ל שהרי המחאה לשאת צכתה כל הזמן שניך לשאתו צבדים העשויים למשא וכ"ז שניך לשאתה א"ל להוריד [ע"י סוטה לה. וירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב ורמב"ם פ"ב מצוה"ב ה"ב] והא דפריך בגמ' צמנחות שם וממאי דבדיו לפותיה דארון הוו יחזי דילמא לארכו היינו שיהיו הבדים רק לארכו ולא שפיר יכול לכתם דרך רחבו אבל לחי' הגמ' ע"כ שלא היו צדים בארכו רק צרחבו והי' שפיר נכנס דרך ארכו שהי' צ' אמות ומחאה אך צצמדצר רבה פ"ה ס"י ח' משמע שכל הדרך היו מוכרחים לשאתו בארכו דרך עמידתו דקאמר שנושאי הארון היו מכליני אחורים ופניהם לארון כדי שלא יתן אחר לארון ואם איתא שיכולין לשאתו דרך ארכו לא היו לריכין נכח אחורים ושמה היכי דלא אפשר שאני ואולי תליא צפלוגתא דירושלמי עירובין פ"ה ה"א חס היו נוסעים כתיבה או כקורה דלמ"ד כתיבה היו מוכרחים ליסע כדרך חתייתן: [וי"פ שגם עמודי שער ההר היו עומדים בדרך זה ה' צקן זזית וגי' באמצע ופיתחה צלפון או צדרוס וא"ש הא דה' תוס' בעירובין צ: (ד"ה צין) שהיו ג' עמודים צחלל השער]: אך לצרייתא דידן לעיל פ"ה מ"ד זה לא יתכן:

שתים צלפון ושתיים בדרומו. רש"י ז"ל מפרש שהיו צזויותיו העליונות סמוכות לכפורת והרמב"ן ז"ל כתב שהיו צזויותיו התחתונות שבכך נוח לשאתו וכבר תמה צפי העור צצם אביו הרא"ש וצדעת זקנים מצעלי התוס' דצצבת צב. מצואר צבדיא דחילתא הי' מלעיל ותרי תילתי מלחתה והנה על רש"י אין זה כ"כ קושיא ד"ל דבי' עפחים סמוך לכפורת קרי צזויותיו העליונות אבל על הרמב"ן לכאורה היא קושיא גדולה ולשיעת התוס' יומא עב. שהיו ח' ענעות ודי' צבדים יש ליישב קצת אך לשון הרמב"ן לא משמע כלל כן ולי"ע. ושם בגמ' מצואר ג"כ על המצבה שהיו נושאים תילתא מלעיל ותרי תילתי מלחתה ולי"ע דצקרא כתיב ועשית על הרשת ארבע ענעות נחשת על ארבע קויותיו וגר' והיתה הרשת עד הצי' המצבה ולי"ל דהא קרי על הרשת ארבע שהיו צצוב ממונה קרוב לצי' אמות וגם הסובב הפסיק לפירשי' עמש"כ לקי' פי"ח מי"ג צדיה אמה ולי"ע: ולא היו זזים משם לעולם. ציומא (עב.) אמרי מתפרקין ואין נשמעין וחקשו צתויי דהא אמר החם המסיר צדי ארון לוקה אלאמה אפשר להסיין וחירצו דאם משמען ממקומן לוקה ועוד חירצו שאין יולאין מעלתן אבל צכה גדול יולאין וקשה לחי' ראשון דאמרי צצכות כב. גבי מחגי' יש חורש תלם א' והייב עליו ח' לחוין ופריך ולהשוב נמי המסיר צדי ארון ופי' הריעב"א ז"ל שם שהסיר צדי ארון וחורש צבם וכל שעה שאין טחזין למקומן עובר צלאו דלא יאצרו (ולכא"ר איתא כמ"ד לאו שאין צו מעשה לוקין עליו א"כ כיון שחלתת עשייתו הי' ע"י מעשה לוקה גם אח"כ ע"י מכות כאל' וצתוס' חיר [א] וצצמות רבה רפ"ח דקאמר שהי' מעשה נסים מה שנכנס לצבתיק ע"ש מוכח שלא היו יכולים להכניסו לרחבו.

(ג) אע"פ שעשה שלמה תבנית כל הכלים תבנית הארון לא עשה שניא (מ"א ח) ויבואו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון:

(ד) ג הארון הי' נתון בתוך הבית וחולק את הבית עשר אמות מכאן

מבורת הש"ס ג מגילה י. ע"ש ב"ב צט. ע"ש

דעת

טעם

ביומא (עב.) מקראי: (ג) תבנית הארון לא עשה. ולא הי' שם מלבד ארון של משה: (ד) הארון. של משה כשהכניסו שלמה לבית עולמים: וחולק את הבית עשר אמות מכאן ועשר אמות מכאן. ומקום ארון עצמו בנס הי' עומד ולא הי' עולה מן המדה כדאמר' במגילה (י'): ושני כרובים של זהב היו. בבית עולמים מיידי שעשה שלמה עוד שני כרובים גבוהים י' אמה מלבד הכרובים של משה שהיו יוצאים מן הכפורת והיו גבוהים י' טפחים מן הכפורת כדאמר' בסוכה (ה'): אבל של שלמה עמדו על הארץ כל א' רחוק מן הארון ה' אמות וכנף כל א' ה' אמות לכל צד נמצא כנפיהם פרוטות על כל רוחב בית קה"ק כדכתיב במלכים (א' ו) וגוף

י. ד"ה חלימא וצמ"מ פ"ג משכירות (ה"ב) הלמא דמיירי שהשמיטין לגמרי ויכולין להשמט וי"ל דהתי' ראשון לריך לפרש שם דהסיר צדי ארון ע"י חרישתו שדפק המחריטה צהוק צהרון עד בשמטו הצדים ממקומם: [ומר"ח שליט"א הבי' ז"ל החו"י ציומא ואם השמיטין אע"פ שאין יכולין להשמט שראשן ע"ז אפ"ה לוקח ורבי מפרש דאין נשמטין לגמרי אצל יכולין הם להשמט צדוהק ונראה דלפי ת"י הראשון אם הוליא את הצדים עם הטבעות כדרך שהכניסן ג"כ לוקח הלא שהחוס' חידשו מכיון דכתיב בטבעות הארון יכ"ה הצדים לא יסירו ממנו משמע דעובר על הלאו גם כשהסיר את הצדים והטבעות נשארו במקומן היינו דהיי"ז גם אם משמטן ממקומן וע"י ריעו"א יומא ור"י ז"ל פי' דאין נשמטין לגמרי אצל יכולין

היו לשמט ע"י פירוק הקשרים והסוליות שעשו שם בטבעות, וצמ"מ פ"ט מה' כה"מ כ"י וכן המזיה חושן מעל האפד ומפרק חיבורן דרך קלקול לוקח]:

אע"פ שעשה שלמה תבנית כל הכלים. אין הכוונה שלא נשתנוש צל משה שהרי שלחן ומזרח השמש צל משה כדאמר' במנחות (ל"ה). וכן עיד כלים כדאמר' צערכין י: ולא נגזרו הלא הקשרים והקשרים צריחים עמודים ואדנים שלא הי' בהם עוד לורך כדאי בסוטה ע. הלא ר"ל שעשה ג"כ כתבניתם כגון י' שלחנות י' מנורות י' כיורות וכן כרובים חוץ מארון שלא עשה כמותו:ל

תבנית כל הכלים. משמע שגם מצח הזהב עשה שלמה וצמ"ח ז' (מח) כתיב ויעש שלמה את כל הכלים אשר ציח ה' את מצח הזהב ואת השלחן אשר עליו לחם הפנים זהב ואמר' במנחות לט. דהיינו שלחן של משה ומשמע לכאורה דגם מצח הזהב הי' של משה וצמ"ח ו' (כ) כתיב וינף מצח ארז פירש"י הוא מצח הקטרת ותמי' חני ושל משה למה נגזר עכ"ל ואין לפרש דעל של משה ליפה ארז שהרי אין לו להיות יותר מאמה על אמה והגר"א צביאורו למלכים כתב שם צאמת שהוסיפו על של משה וכיוצא שהוסיף ארז חני אמה מצי' לדודו כדי שיהא צ"י אמה על צ"י אמה ואח"כ לפהו זהב כמ"ש שם פסוק כ"ב וכל המצח וגו' ולי"ע אם גם צנצבו הוסיף אך צמ"מ פ"ג מצ"כ כ"י"ז לא נראה קן שפסק דמצח הזהב לריך להיות אמה על אמה ולי"ע וציומא נט. כולי' מצח פנימו צמקום חזק קרן צ"י משמע קלת דגם צמקדש ראשון הי' אמה על אמה ע"ש (ועמש"כ לעיל ספ"ד צד"ה חמ"ט):

הארון הי' נתון בתוך הבית. משמע צאלמע הבית ממש וכן משמע צמגילה י: ארון שעשה ה' וע"י צשמות רבה רפ"ח ששלמה עשה ארון של י' אמות ולכאורה הולק אדככל וע"ש צפ"י מהר"ז ולי"ע.

ועשר אמות מכאן ושני כרובים של זהב היו עומדים על רגליהן בארץ. מכותל לכרוב חמש אמות ומכרוב לארון חמש אמות:

(ה) מנין אתה אומר שכיון שהכניסו הכהנים את הארון האריכו הבדים והגיעו לפרוכת ונגעו בפתח שנא' (מ"ב ח) ויאריכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הקדש על פני הדביר ולא יראו החוצה לפיכך לא ננעלו דלתי בית קדשי הקדשים מעולם. ולא יראו החוצה ד' אי אפשר לומר ולא יראו שכבר נאמר ויראו ואי אפשר לומר ויראו שכבר נאמר ולא יראו הא כיצד היו בולטים בפרוכת ונראים בהיכל כשני דדי אשה ומנין שהאריכו מבפנים שנא' ולא יראו החוצה למדנו שהאריכו מבפנים ומנין שהאריכו מבחוץ שנא' ויראו ראשי הבדים ומנין אתה אומר שכשם

בסורת הש"ס ד' יומא נד. מנחות צח. חוספחא ימא פ"ב היא ירושלמי שקלים פ"ו הא

דעת

טעם

משה יש לו י' אמות לכל רוח משמע שטמד באמלע צין מרח למערכ וצין לפון לדרוס וכן איתא בתנחומא קדושים סי' י' והלארון באמלע שהיכל כ"ו וכ"כ חוסי' במנחות ל"ה: אבל ברמב"ם רפ"ד מציה"כ כחז שהי' האבן שחי' במערכו של קה"ק (ומש"כ שם הכי"מ שכי"ה בברייתא דמלאכת המשכן ליתא לפנינו ועי' חו"מ פ"ה דיומא מ"ב) וחוס' צ"ב כה. בשם הרי"ב"א כחזו שהארון כ"ו במרח קה"ק וצח"ט צ"ב שם כחז דטעמו משום דלא ס"ל שבבדים האריכו צ"ב אבל בברייתא דידן צ"מוך משמע צהדיא דע"י נס האריכו וכ"ה צהדיא צ"מ דצ"ב רצה (פ"יא סי' ג') כל מה שהי' צ"מ דצ"ב כ"ה פרה ורצה שנא' ויאריכו הבדים וכ"מ צ"ב רצה כ"ה ספ"א ועמ"ש"כ צ"ב רצה"י בקריית מלך רפ"ד מציה"כ:

הכרובים בנס הי' עומד ולא הי' עולה מן המדה כדאמר"י בב"ב (צט.): (ה) האריכו הבדים. בנס עד שהיו בולטים מן הפרוכת: לא ננעלו דלתי בית קה"ק. שלמה עשה להן דלתות כדכתיב במלכים (א' ו') ואת פתח הדביר עשה דלתות עצי שמן אלא שנשארו פתוחות לעולם שלא היו יכולים לנעול מפני הבדים: היו בולטין. דוחקין בפרוכת ונראין כשני דדי אשה שבולטין מתחת חלוקה (רש"י) כדי להראות חבתן של ישראל שנא' צרור המור וגר בין שדי ילין הכי אי' ביוכא (גד.): ומנין שהאריכו מבפנים. שנמשכו הבדים בנס כדלעיל: שנא' ולא יראו החוצה. מכלל שמבפנים האריכו עד סופם: שהאריכו מבחוץ. שנמשכו כ"כ עד שבלטו מבחוץ כדאמר לעיל:

מכותל לכרוב חמש אמות. צ"ב (נע). אמרי' כרובים צ"ב היו עומדין דכיון דכי אמר כנפייהן גופן היכל קיימא אלא ש"מ צ"ב. מחקיף לה רב אשי ודילמא שלחופי היו משנחפי פי' רב"ם כנף על כנף כאדם שחובק את ידיו כך פיר"ה ואי משום דכתיב יכפיהם אל חוף הצית נוגעות כנף אל כנף היינו נמי כעין נוגעות דכוז זו כנגד זו וצח"ה הקשה וצ"ה כתיב דצקה לכנף הכרוב האחר ולע"ג י"ל שחצקו ידיהם צ"מ שנוגעות י' ראשי הכנפים ופשוטות ג"כ הי' אמות אלא שכנף הימנית פשוטה ל"ג שמאל וכנף השמאלית פשוטה ל"ג ימין ושפיר מ"ו נגעי זה צ"ב ואינו אלא מרווח הקושיא של גופן היכל קיימי והוי"ק (אלא דנפ"ז לא יהיו עשר אמות שהרי יורד מקום שמונחין זה על זה וי"ל דקרי כנפיו מראש העלם שבאמלע הכנף ועצמות אלה של ימין ושל שמאל יכולין ליגע זה צ"ב ודריק): היו צוגע"ס בפרוכת. מוקי ציומא (נג) בפרוכת דצ"ב:

שנמתחו הבדים כך נמתחו כנפי הכרובים וכסו את הארון וחפו את הבית מלמעלה שנא' (שם) ויסכו הכרובים על הארון ועל בדיו מלמעלה:

(ו) (ה) והיכן הי' הארון גנוז ר' יהודא בן לקיש אומר במקומו בבית קדשי הקדשים שנא' (שם) ויהיו שם עד היום הזה וחכמים אומרים בלשכת דיר העצים (ו) רבי אומר יאשיהו גנוז שנא' (דה"ב לה) ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף אמר להם לא יגלה עמכם לבבל שתעלו אותו בכתף ר' אלעזר אומר לבבל ירד שנא' (מ"ב כ) לא יותר דבר אמר ה' אין דבר אלא דברות שבו:

(ז) הדלתות לא ננעלו מפני הבדים היוצאים בפתח והפרוכת היתה פרוסה בפני הפתח. בית קדשי הקדשים שעשה שלמה היו לו כותל פתח ודלתות שנא' ויעש דלתות להיכל ולדביר אבל בנין

מסורת הש"ס (ה) יומא נג. ירושלמי שקלים רפ"ו תוספתא שקלים ס"ב ז' (ו) יומא נב. הוריות יב. כריתות ה. ירושלמי שקלים פ"ו היא ירושלמי סוטה פ"ח ה"ג

פ"ט

דעת

שתעלו אותו זכתף. שהו' מ"ע שכלל מקום שנושאין אותו יש לשאתו זכתף כמ"ש"כ הרמב"ם פ"ב מכלי המקדש כ"י"ב וכס' המלות מ"ע ל"ד כ"ט וכן מוכח בכוטב דף ל"ב:

כך נמתחו כנפי הכרובים. שהרי שלמה לא עשאן אלא ה' אמות כל כנף דהיינו ר' אמות כל כרוב אבל מקום ארון שלא הי' מן המדה לא היו יכולין לכסות ונמתחו בנס וכסו גם את מקום הארון כדי שיהיו מחפין את כל הבית מלמעלה ובזוה"ק (ויחי רכב:) א"י שג' פעמים ביום היו פורסים כנפיהם וסוככים על הארון בנס: על הארון ועל בדיו. אלמא גם את הארון כסו: (ו) והיכן הי' הארון גנוז. שבבית שני לא הי' ארון כדאמר ביומא (כא:): ה' דברים שחסר בית שני ארון וכפורת וקרובים כר': במקומו בבית קה"ק. ששלמה כשבנה ביהמ"ק ידע שסופו ליחרב ובנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עקומות ועקלקלות (רמב"ם רפ"ד מביה"ב): בלשכת דיר העצים. כדאמר' ביומא (נד.) דכהנים בעלי מומין שהיו מתליעין בצצים ונשמטה קרדומו של א' מהן ונפלה שם ויצתה אש ואכלתו ובשקלים פ"ז תנן שמסורת בידן מאבותיהן ששם הארון נגנוז: יאשיהו גנוז. כדאמר' ביומא (נב:) ראה שכתוב יולך ה' אותך ואת מלכך ותתיירא שמא יגלה לבבל: תנו את ארון הקדש. והא התם קאי אלא גניזה היא (רש"י): לא יגלה עמכם לבבל שתעלו אותו בכתף. שאם גולה עמכם לבבל שוב אינכם מחזירין אותו בכתפיכם צוה לגנוזו הכי אמר' בשקלים (רש"י): (ז) הדלתות לא ננעלו. בבית עולמים מיירי וכדלעיל: הפרוכת היתה פרוסה. כדכתיב (דה"ב ג) ויעש את הפרוכת וגר': היו לו כותל. כדכתיב (מ"א ו) האיל מזוחות חמשית: פתח. שנא' (דה"ב ד) ופתח הבית דלתותיו לפנימית לקדש הקדשים: שנא' ויעש וגר'. לא מצאתי פסוק כזה וצ"ע ל' לא הי' לו כותל. שלא הי' אפשר לעשות כותל מפני גובהו כדאמר' בריש ב"ב (ג.) והיו מוכרחים לעשות פרוכת ומספקא להו מקום האמה אם קדושתו כלפנים או כחוץ ולכך עשו ב' פרוכות כדאמר'

ברייתא דפלאכת המשכן פ"ו

מז

האחרון לא הי' לו כותל אלא שני פסין היו לו וארכו של כל אחד ואחד
אמה ומחצה (ז) ושתי פרוכות של זהב היו פרוכות עליהן מלמעלה והי'
נקרא מקום אמה טרקסין:

מסורת הש"ס ז) ע"י יומא נא:

דעת

ושתי פרוכות של זהב. הימח דפרוכת הינו
של זהב ואפי' חוטי זהב לא היו בו
כדאמר ביומא (עב). ואין לומר דאחיה כר'
יוסי דאמר בצרייתא דמסי מדות (כ"ה"א)
דכל מקום שנהי' תכלת וארגמן כר' הי' בו ג"כ
חוטי של זהב לא יתכן דהא ר' יוסי ס"ל ביומא
נא: שלא הי' חלא פרוכת א' בלבד ואין לומר
דפרוכת זה לא הי' לו דין פרוכת שבמשכן
דכתוספתא שילחי שקלים מבואר כדדיא שחי' כדן פרוכת [ועי' בזה בחי' מן הגרמין
ו"ל יומא נד.] וכמדומה שעי"ם הוא והאי של זהב ל"ל קודם גבי שני פסין של זהב
היו לו כר' ושתי פרוכות היו פרוכות וכ"נ טיקר לענ"ד:

טעם

ביומא (נא): ושני פסין היו לו. בכל קצה
היו יוצאין אונקלאות מן הגג ועליהן ב' פסין
מצד צפון פס של אמה ומחצה ארכו וכן מצד
דרום ועליהן היו כורכין את הפרוכת
במיתרים: טרקסין. טרק הוא פנים בלשון יון
וסין הוא חוץ כלומר ספק אם הוא כלפנים או
כלחוץ (תוסי' וערוך):

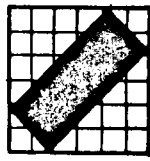
ברייתא דמלאכת המשכן פ"ח

פרק שמיני

(א) שלחן שעשה משה במדבר ארכו שתי אמות ורחבו אמה וקומתו אמה ומחצה שני (שמות כה) ועשית שלחן עצי שטים

דעת

שלחן שעשה משה. בפסחים קט: אמרי שנתן של מקדש של פקדים היה [המלצ"ס ז"ל פירש דהיינו שהי מתכפל ולא נשמע לגמרי וכו"ג במנחות פה: מנורה של פקדים והוא ג"כ כה"ג כמבואר בגמ' שם אך מה שהוכיח דל"ה ח"ל להטבילו דכיון שנחפרק טבור כדמוכה בשבת נה: ולאמרי בתוספתא וזירי סוף חגיגה שהיו מטבילין אותו אינה ראי' לדעת החוס' בשבת נע. ד"ה אלא דעומאה יתבה לא פרח מיני' כ"ז שהדיוע יכול להחזיר] דאי ס"ד הדוקי הוה מיהדק אמחא בצמחא היכי מטבילי ומשני דילמא ציב שעשה שלמה הוה מטביל לי ופירש רש"ס היכי מלי מטביל לי צבלי שהוא אמה על אמה צרוס ג' אמות שהי' שם מקור כזו בעזרה כדאי' ציומא (לא). והקשה בתשובות הריב"ש (סי' רנ"ב) ועבילוהו בצלכסונו (והרגלים היו נשמעין ממנה כדפירש"י וחוס') ותירך עדיין לא יספיק רוחצ הזוית להכיל עוצי השלחן והמסגרת והזר וילעךך להתרחק השלחן מן הזוית יותר מטפה והאי עכ"ל וקשה ח"כ סוגיא זו כר' יוסי דאמר במנחות ז': מסגרתו למעלה היחה לרחבן דאמרי למעלה היחה היחה ופרקת עם הרגלים ולא עם השלחן כדאיחא החס צהדיא ונראה שגם הזר הי' נפרק עם המסגרת כדפירש"י צפי תרומה שהזר הי' עם המסגרת ועוד דל"כ היכי פשיע מינה במנחות דעבולא המתכפכת עמאה וגם הי' מוטב קלה בצלכסון כדי שהלחם יבא מונח יפה כדאמר החס במסגרת פרקווי מפרקדא. אבל יש ליישב הקושיא דהא שיפור עוצי השלחן עם ליפוי לא מלינו וציומא עב: אמרי גבי ארון לפירש"י דעוצי של עץ הי' עפה לכ"ע ואיכא למ"ד דגם עוצי ליפוי הזהב הי' עפה (ואפשר גם ליפוי הפנימי עמש"כ צע"ה צפ"ז מ"ב ד"ה כפורת) וגם גבי שלחן כחצו חוס' בחגיגה (כו): דעשו שלש שלחות והא נאמר דעוצי דף השלחן עם הליפוי הי' צי עפחים ומחלה כבר לא יוכל ליכנס בצלכסון כזה

דוק ותשכח. עוד פ"י רש"ס לשון אחר דצמחא המיס שבעזרה היו מטבילין אותו ופי' בתשובת הריב"ש שם כונתו שהיחה רחבה אמה צרוס אמה אלא שהיחה ארוכה ולכך צעו לאוכוחי דשל פקדים היחה לרחבה שהרי האמה הזו אין לה גדודי (ר"ל למעלה שיוכלו המיס לעלות) וגם אין המיס נחפסין בה דזוחלן מינה ולזה אין המיס מכסין אותה דאמחא בצמחא לא מטבילי עכ"ל וכונתו דהרא"י היא מן הגובה שאין המיס מכסין גובהה אבל תימא שהרי אפשר לכופפה מעט צרוחצ האמה ולהטבילה שהרי כמעט שהי אפשר להניחה ע"ג קרקע המקובל אי' לאו דאמחא בצמחא לא יתיב וא"כ אפשר להרימה קלה ולי"ע. ורש"י וחוס' הקשו ל"ל למיפרך אמחא בצמחא היכי יתיב תיפוק לי' שהרי גובהה עם הרגלים הי' אמה ומחלה ותיירו שהרגלים צודאי' היו נשמעין ממנה כדמוכה צהדיא במנחות (זו): ובתשרי הריב"ש שם הביא השואל צס החוס' שאפשר לעשות המקובל כחצוית השלחן אמה על אמה ומחלה צרוס אמחיס שהוא ממש כחצוין אמה על אמה צרוס ג' והא דלא ניחא לי' כתירוץ רש"י דהא במנחות מבואר צהדיא דרגלי' נשמעין אפשר דס"ל דהיינו דווקא לפי האמת דאמר של פקדים אבל אכת' קשה הא ע"כ הזר עולה למעלה

אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קומתו א) ר' יהודא אומר באמה של חמשה טפחים מכאן אמרו שלחן ארכו עשרה ורחבו חמשה ולחא"פ ארכו עשרה ורחבו חמשה נתן ארכו של לחם כנגד רחבו של שלחן קופל טפחיים ומחצה מכאן ומחצה מכאן נמצא ארכו ממלא רחבו של שלחן רמ"א ארכו של שלחן י"ב טפחים ורחבו ששה טפחים ולחם הפנים ארכו י' ורחבו

מסורת הש"ס א) מנחות צו. צו. ועי' סוכה ה: כלים פ"ז מ"י ירושלמי סבת פ"א ה"א ירושלמי סוכה פ"א ה"א

דעת

טעם

מן השנחן משהו אם לא נאמר דס"ל כפי רבנו גרשום במנחות שם דלמ"ד מסגרתו נאמרה כי ממש אלף הארץ בסוף רגלי וס"ל דשם הי' ג"כ הוא אבל ל"ב דא"כ ע"כ כי זריס היו דהא כתיב ועשית לו זר זהב סביב ונשנמא נרש"י אפשר נפרש דהיינו הא דמסגרת אבל לפי רבנו גרשום ע"כ כי זריס היו והא דאמר ציומא עב: כי זריס הם ל"ל דכי טעל השלחן הוה חשיב ליה ול"כ. עוד ק"ל על מה שכתבו חוסי' טלחי חגיגה דג' שולחנות עשה צלחל דהא א"ס השלחן שני פרקים הי' גם הליפוי של פרקים הי' דא"כ

פרק שמיני (א) באמה של חמשה טפחים. בכל אמת כלים ס"ל לר' יהודא דאמה בת הי' טפחים כדאמר' במנחות (צו). ויליף התם מקראי אבל באמת בנין מודה לר"מ דבאמה בת ר' טפחים: ארכו עשרה ורחבו חמשה. כדכתיב אמתים ארכו ואמה רחבו: קופל. מקפל טפחיים ומחצה של הלחם מכאן ומכאן והן הן הדפנות ונמצאו זקופות בשוה לשפת השלחן (רש"י): ר"מ אומר. ר"מ לטעמ' דאמר במנחות כל האמות היו בבינוניות והלחם עשרה דבהא לא פליג (רש"י): י"ב

היכי מעבלין את הליפוי וא"כ לא יתכן שהיו ג' שולחנות כדמשמע בזוהרמי פ"ז דשקלים לא"ס נאמר שכל קרש הי' מלוכה הון לומר שהיו ג' ארוגות אלא שהי' ליפוי מחופה ומחוצר על הנכרים אך אפשר דס"ל דלמסקנא דפסחים נדחה הא דשלחן של פרקים כוה ועוד למש"כ לעיל א"ש שאת הליפוי בעלמו אפשר להעביל צאלכסון אך לפ"ז נלעך לומר שהטען בעלמו הי' טובי עפה ומחלה:

ר' יהודא אומר כו. הרמב"ם בפ"ג מצי"ב הי"ג ופ"ה מחו"מ הי"ט פסק כר"מ [וכן בהקדמיה בהג' שהס"ת הי' מונה בתוך הארון והוא כר"מ צב"ג יד. הרמ"א

דיטעש שליט"א] וכחז הכ"מ ולר"ך עטס למה פסק כר"מ ונראה עטמו משום בסוגיית הגמ' בכל מקום שארון טי' וכפורת עפה נשבת לז. ובסוכה ב. וכן ציומא עב: וכ"ז כר"מ כדאי' צסוכה שם וכן הסוגיא דפסחים קט: אמחא צאמחא היכי מעבלי' ע"כ כר"מ אחיא' כמש"כ הל"ה שם וצירושלמי רפ"ו דשקלים פליגי ר' יוחנן ור"ל דר"י כר"מ ור"ל כר"י וק"ל כר"י לגבי ר"ל ובחק נתן הביא דסתמא דסוגיא במנחות לז: דהי' צכי היכי כו' כר"מ וכן רבי דאמר שם לו. על צסמוך ע"כ כר"מ ס"ל [ומש"כ הרמב"ם בפע"ז משבח הי"ח שאין מחילה פחותה מעשרה וכל השיעורין האלו הל"מ הן אט"ג דלר"מ אמרי' צסוכה שם דילפי' לה מקראי דרך הרמב"ם בן צכמה מקומות שאין הדרשא פשוטה כ"כ לכחוב שהיא הל"מ ע"י פ"ז מחו"מ הי"א שכתב עומר זה מן השטרות הי' צא ודבר זה הלכה' ממש רבנו ובגמ' יליף לה מקראי וכן במקומות אחרים] אבל במאירי סוכה ב: הביא שיש שפסקו כר' יהודא:

קופל. פירש"י במנחות לו. לחד פ"י דנפקא מדכתיב לחם הפנים שיכו לו פנים דהיינו דפנות:

חמשה קופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן וטפחיים רוחו באמצע כדי שתהא הרוח מנשבת בהם אבא שאול אומר שם היו נותנין שני בזיכי לבונה של לחם הפנים אמרו לו והלא כבר נאמר (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה אמר להם והלא כבר נאמר (במדבר ב) ועליו מטה מנשה:

(ב) (ב) אע"פ שעשה שלמה עשרה שלחנות וכולן היו כשרין לעבודה שנא' (דה"ב ד) ויעש שלחנות עשרה וינח בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל ג) אם תאמר חמשה מן הדרום וחמשה מן הצפון הלא שלחן מן הדרום פסול אלא מה ת"ל חמשה מימין וחמשה משמאל חמשה מימין שלחן של משה וחמשה משמאל שלחן של משה אף עפ"כ לא הי' מסדר אלא בשל משה בלבד שנא' (מ"א ז) ואת השלחן אשר עליו

מסורת הש"ס ב) מנחות צט. ירושלמי שקלים פ"ו ה"ג תוספתא מנחות פ"א ה"ו מדרש תרשא ס"ב קהלת זוטא פ"ט ס"י י"ח ע"ש ג) מנחות צח:

טעם

דעת

טפחים. דס"ל באמה בת ששה: קופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן. כדי שישאר ששה טפחים באמצע כרוחב השלחן: וטפחיים רוח באמצע. בין שני הסדרים דרוחב הלחם אינו אלא ה' ושני הסדרים מחזיקים טפחים כאורך השלחן פשו להו טפחיים והם ריח בין סדר לסדר שתהא רוח מנשבת בהם שלא יתעפשו (רש"י): אבא שאול אומר שם. באותו ריח שבין סדר לסדר בו נותנין בזיכים (רש"י): על המערכת. על ממש: ועליו מטה. הוי אותו עליו בסמוך (רש"י): (ב) אית חמשה מן הדרום. של פתח ההיכל: הלא שלחן מן הדרום פסול. שהפתח הי' באמצע ההיכל וכותל מזרחי ונמצאו חמשה שבשמאל דרך כניסה כולם בדרום (רש"י): חמש מימין שלחן של משה. בדרומו וחמשה משמאלו בצפונו וכולן בצפון ההיכל (רש"י) ומפרש במנחות (צט.) שהיו עומדין בבי שורות ושלחן של משה למעלה מהן: לא הי' מסדר. לחם השלחנות ועליהן לחם הפנים ס"ל דקאי על מבפנים על פתח הבית א' של כסף וא' של זהב של זהב ביציאתו וא' של זהב מבפנים

וכולן היו כשרין לעבודה. ע"י לקמן בפ"י מ"ז מה שנכתוב בס"ד:
חמשה מימין שלחן של משה. ע"י צביאור שהתקנו פירש"י שפירש הסוגיא אליבא דמ"ד לפון דרום מונחין אצל ברייתא דידן ס"ל ע"כ מרחו ומערבו מונחין כדפירשנו לעיל פ"ד מ"ה ולדידיה היו עומדין צנין אחר כדמוכח במנחות שם ולדידיה הי' עומד של משה צאמלט ובי שורות של שלחנות א' ממזרחו וא' ממערבו וע"י לעיל שם (בד"ה כנגד) שהארכנו קלת בסוגיא זו צמח"י. ומצרייתא דידן מוכח צבדיח דאף למ"ד לא הי' מסדר אלא על של משה בלבד מ"מ לריכין כולן לעמוד בצפון שהרי כולן כשרים לעבודה וכן מוכח בירושלמי שקלים פ"ו כ"ג. וע"י לקמן פ"י (מ"ו בד"ה שנאמר) כחצנו דמקרא ילפא דלריכין שיהיו כולן ראויין לעבודה ע"ש:

הפנים: שנא' ואת השלחן. הוא דכתיב ואת ג' שלחנות שהיו במקדש שנים שהיו באולם זהב על של כסף נותן לחם הפנים בכניסתו

לחם הפנים ר' יוסי ברי יהודא אומר על כולן הו' מסדר שנא' (דה"ב ד) ואת השלחנות ועליהם לחם הפנים:

דעת

טעם

שעליו לחם הפנים תמיד הכי מפרש במנחות (ב"ט): על כולן הו' מסדר. פעמים בזה ר' יוסי ברי יהודא לא הכי מפרש אלא על של מסה אבל בירושלמי שקלים פרק ה' הלכה ג' יצחוספהא מנחית פ"ה הכי בגירסא כדכחא וע"י לקמן פרק ה' מ"ו ד"ה שנאמר:

פ ר ק ת ש י ע י

(א) מנורה שעשה משה במדבר היתה באה משל זהב וטעונה מקשה וטעונה גביעים כפתורים ופרחים שנאי (שמות כה) ועשית מנורת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעי כפתורי ופרחי ממנה יהיו א) שומע אני יעשה אברים אברים ודביקים לה תל

מסורת הש"ס א) ספרי ריש בהעלתך

טעם

דעת

פרק תשיעי (א) וטעונה מקשה. שנמשך הכל מחתיכה אחת ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כלי מקשה משמע דבר המוכה ונהלם כדכתיב וארכבת' דא לדא נקשן (רש"י): שומע אני יעשה אברים אברים. דס"ד מקשה על כל אבר כתיב שלא ידביקנו מגרוסאות אבל האברים יכול לחבר זה לזה:

שומע אני יעשה אברים אברים. תימא הא כבר אמר וטעונה מקשה ועי' צביאור שדחקתי לתרץ לשיטת רש"י ז"ל אבל פשטות הברייתא נראה דתרי מילי נינהו וצספרי ר"פ בהעלתך תניא מקשה אין מקשה אלא מין קשה מעשה אומן מעשה קורנס עד ירכה עד פתחה אין לי אלא ירכה ופרחה גביעי כפתורי ופרחי מנין ת"ל וטעונה מנורת או

יעשה אברים אברים ת"ל ממנה יהיו מקשה היא עיד למה נאמר והלא כבר נאמר מקשה זהב ומה ת"ל מקשה היא לפי שמיניו בכלי בית עולמים (פי' הנזירות) שאין להם מין קשה עושים מין גרוטי שומע אני אף במנורה כן ת"ל מקשה היא שינה עליו הכתוב לפסול מתאן אמרו אין של זהב עושים של כסף כו' אבל אין להם מין קשה אל יעשו מין גרוטי משא"כ בהנזירות כו' ומוכה מכילה ברייתא דדין מין קשה לאפקי גרוטאות ודין אברים אברים תרי מילי נינהו וצפי' רבנו הלל פי' שם צי פירושים ה' דעשיית המנורה היא מעשה קשה ולריכה אומן צקי שידע להקיש בקורנס אבל סוף הברייתא קשה לפרש לפי' ועוד פי' מין קשה מן משוך שחבא זהב של מנורה עשת שלא נעשה צו מלאכה מעולם ועי' ממעט גרוטאות דהיינו שנעשה בהם מלאכה אבל לא מיירי כלל אם יעשה כולה כאחת או יחברם אברים זה ילפא מממנה יהיו וצספרי זוטא גבי הנזירות איתא מקשה מן הקשה לא מן הכך אלעזר בן מתיה אומר למדחך תורה להיות שלחני לומר כסף מן הקשה זהב מן הקשה יפה מן הכך ומלשון הרמב"ם פי"ג מצוה"ב ה"ד נראה שפרש צפי' חז"ל המנורה הבאה מזהב תהי' כולה כבר עם גרותי ותהי' כולה מקשה מן העשיות ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין על משקלה ואם היתה חלולה כשרה ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות צין שהיתה של זהב צין שהיתה של שאר מיני מתכות עכ"ל כרי מצואר צדיא מלשונו דמפרש מקשה היינו שחבי חתיכה אחת קשה חכו עשיות ולא חלולה ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין צוה ויכולה להיות חלולה אבל של גרוטאות פסולה לעולם אפי' צשאר מיני מתכות (ודברי המל"מ שם דחוקים מאד) אבל תימא איך יפרש הסוגיא דמנחות (כת). דאמר' תיר' מנורה היתה צאה מן העשה ומן זהב עשאה מן הגרוטאות פסולה עשאה משאר מיני מתכות כשרה מ"ש מן הגרוטאות דפסולה דכתיב מקשה וכו' כו' ומסיק דתניא חכ' מעשה המנורה מקשה זהב צאה זהב מקשה אינה צאה זהב אינה צאה מקשה ומקשה דסיפא למעוטי

ממנה יהיו ב) מנין לרבות נרותי תל תעשה יכול שאני מרבה גביעים כפתורים ופרחים תל אותה ומה ראית לרבות נרותי ולהוציא גביעים כפתורים ופרחים אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את נרותי שנעשים עמה ומוציא אני גביעי כפתורי ופרחי שאין נעשים עמה מנין לרבות מלקחי ומחתותי תל תיעשה יכול שאני מרבה את הצבתים ואת המלקטאות תל אותה ומה ראית לרבות מלקחי ומחתותי ולהוציא את

מסורת הש"ס ב) מנחות פח: ועי' ספרי וספרי זוטא ר"פ בהעלתך ועי' רמב"ן בחומש שמביא ברייתא זו ומפרשה

ב"ע

דעת

הנזירות וכשרה מן הגרועות ע"ש כרי מבוחר נכדיא דבאח משאר מיני מתכת אינה באה מקשה וממקשה ילפי' למעוטי גרועות אי"כ איך כחב הרמזים דמשאר מיני מתכות נמי אינה באה גרועות וכבר תמכו זה בהאחרונים ז"ל (ע"י מלי"מ וחק נתן וקן אורה במנחות) ולפי הנראה לשון הגמ' קשיתי' להרמזים עשאה מן הגרועות פכולה משאר מיני מתכות כשרה משמע דמגרועות פסולה בכל ענין (ויותר מזה לשון הספרי נמלא כשר במורה פסול בחלונות כשר בחלונות פסול במורה כמשי"כ בקרן אורה) לכן פי' דבאמת מגרועות פסולה בכל גווני מדחילעריך למעוטי חלונות ובה דקאמר באה זכב באה מקשה אינה באה זכב אינה באה מקשה מילתא אחריתי היא לענין דבר קשה דהא נמי ילפא ממקשה (דד' פעמים כתיב מקשה כמשי"כ בשעמי"ק מנחות) וע"ז דריש באה זכב באה מקשה

נרותי. כמין בויכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות (רש"י) והיו נחונין בפי הנרות וס"ל שלא היו נשמטין ממנה אלא של חוליות ומתפרקין קצת כדאמרין במנחות (פח:): שאין נעשין עמה. שאין מעכבים בה שאם עשאה של שאר מיני מתכות אינה באה גביעים כפתורים ופרחים כדיליף במנחות כה. (רמב"ן): מלקחי ומחתותי. מלקחי הם שעושין על פי הנרות טס של זהב פותח וסוגר ושוכב עליו שלא יפול בשמן דבר כאשר עושים היום במנורות של מלכים והוא מלשון ולשוני מדבק מלקחי שיקרא מה שעל הלשון ומחתותי מלקחים שהם לוקחים הלשון באמצעם והמחתות הם ספלים שתחת כל נר לחתות ניצוצי אש שיפול ממנה (רמב"ן) וכל אלו היו מחוברין לה וצריכין להיות מקשה וצ"ל שכל אלו היו מעכבים אף בשאר מיני מתכות דאל"ה מאי עודפייהו מגביעים

אינה באה זכב אינה באה מקשה אבל למעוטי גרועות הוי לטיבואה גם בשאר מיני מתכות מדחילעריך למעוטי חלונות וס"ל לחז"ל למעוטי טפי גרועות מלמעוטי מין קשה בשאר מיני מתכות [שו"מ במרכבה המשנה שכתב ג"כ כעין זה] אך לשון הספרי מגומגם לפ"ז דקאמר מין קשה ולא גרועות כו' ועי' בספרי זוטא ולי"ע (ו"ש לייבז בע"א ק"א ואין להאריך):

מנין לרבות נרותי כו'. כאן מבוחר דנרותי ומלקחי ומחתותי באות ממנה אבל גביעי כפתורי ופרחי ולבתים ומלקטאות אין באין ממנה ולרי' בן קרחא גם נרותי ומלקחי ומחתותי אין באות מן הככר (וכ"כ ממקשה כדלפי' במנחות פח:) אבל במנחות (ט) מבוחר דלכו"ע אין מלקחי ומחתותי באות מכבר וממקשה אבל נרותי פליגי דלתי"ק באין וס"ל דנרות קבועין זה ואין מתפרקין ולרי' בן קרחא אין באין דס"ל דמתפרקין ממנה וגביעי כפתורי ופרחי איחא בספרי ריש בהעלתך דבאין ממנה וכן

הצבתים ואת המלקטאות אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני מלקחי ומחתותי שמשמשים עמה ומוציא אני את הצבתים ואת המלקטאות שאינן משמשין עמה:

(ב) ג) כשהיא באה של זהב טעונה מקשה כשאינה באה של זהב אינה טעונה מקשה כשהיא באה של זהב טעונה גביעים כפתורים ופרחים כשאינה באה של זהב אינה טעונה גביעים כפתורים ופרחים כשהיא באה של זהב טעונה ככר כשאינה באה של זהב אינה טעונה ככר ר' יהושע בן קרחה אומר אותה מככר ואין נרותי ומלקחי ומחתותי מככר שנא' (שמות כח) ככר זהב טהור יעשה אותה ומה אני מקיים את כל הכלים האלה שיהיו כלי זהב טהור אבל חצוצרות שעשה משה במדבד

מסורת הש"ס ג) מנחות כח.

דעת

טעם

נרותי והוא כשיעט גמי דידן וכת"ק ובספרי זועא ריש דבעלתך איתא מגין שהמנורה מן המשוך אמרת מקשה תעשה המנורה אין לי אלא מעשה המנורה מגין לרבות קנים ופרחים ת"ל תעשה יוכל אף הצבתים והמחתות ת"ל היא כר מה מנורה משמשת ואינה זהב אף אני ארבה את כל הכלים שהן משמשין ואין זיין יאלו הצבתים והמחתות שהן נכנסין ויואלין וכן דריש החס לענין ככר ר"י בן קרחה אומר אם לומר שהמנורה מן הככר (ר"ל עם כל כלי) הרי כבר נאמר כבר זהב טהור (פי' יעשה אותה למטעו כלי כדאיתא בגמי דידן) ומה אני מקיים ואת כל כלי אלא מה מנורה זהב טהור

נרותי והוא כשיעט גמי דידן וכת"ק ובספרי זועא ריש דבעלתך איתא מגין שהמנורה מן המשוך אמרת מקשה תעשה המנורה אין לי אלא מעשה המנורה מגין לרבות קנים ופרחים ת"ל תעשה יוכל אף הצבתים והמחתות ת"ל היא כר מה מנורה משמשת ואינה זהב אף אני ארבה את כל הכלים שהן משמשין ואין זיין יאלו הצבתים והמחתות שהן נכנסין ויואלין וכן דריש החס לענין ככר ר"י בן קרחה אומר אם לומר שהמנורה מן הככר (ר"ל עם כל כלי) הרי כבר נאמר כבר זהב טהור (פי' יעשה אותה למטעו כלי כדאיתא בגמי דידן) ומה אני מקיים ואת כל כלי אלא מה מנורה זהב טהור

אף כלי זהב טהור וכדומה דברייתא זו איתא בשיעט ברייתא דידן דלא מרבה גביעי כפתורי ופרחי דלא כספרי מדמרבה קנים ופרחים [וכיינו כפרחים שהקנים יולאים מהם או פרח שלמטה ולאו כיינו פרחים שלמעלה כדמוכח בספרי דתניא אין לי אלא ירכה ופרחה גביעי כפתורי ופרחי מגין כר אלמא דמפרחה לא ידעי פרחי שטם הגביעים] משמע דווקא קנים ופרחים אבל לא גביעי כפתורי ופרחי אלא דברייתא דספרי זועא ממעט נצחים ומחתות ובברייתא דידן מרבה מהות וממעט נצחים אך למשי"כ הרמזין דמחתות דהכא כיינו המחזירים כה א"ש דשם מייירי במחתות שאין מחזירים כה דהא מסיק שהן נכנסין ויואלין אך הפסוקים נדרשים שם צ"ל מנכאן: אבל חצוצרות שעשה משה צמדבר לא היו צלות אלא משל כסף. מלשון זה משמע כתיבנו יחודא שהצילו חוסי צע"ז (מח. ד"ה קרני) דדווקא חצוצרות של משה לא היו כשרות אלא צל כסף אבל חצוצרות של דורות היו צלן משל קרן כדמוכח צע"ז

לא היו באות אלא משל כסף שנא' (במדבר ו) עשה לך שתי חצוצרות כסף:

דעת

טעם

שם קרני מכו לחצוצרות אבל ר"ח חירן שם לחצוצרות של לויים היו של קרן אבל לחצוצרות של כהנים היו של כסף וצמנחות כת. ושתי לחצוצרות של כסף בידם [ולדעת רבנו יהודה ז"ל דאין זה לשיכובא ולגדירות היו יכולין לטעות ממה שירטו] ודעת הרמב"ם בפ"ג מכה"מ כ"ה כתי ר"ח כמשי"כ כמל"מ שם, והביאו החוס' בע"ז שם שרצנו יהודה הביא ראי' לחירולו מדתניא צחוספתא היו

דבהדיא כתיב בהו ומלקחי ומחתותי זהב טהור משני במנחות (שם) לא נצרכה אלא לפי גרות במקום שהפתילה דולקת סד"א הואיל ופי גרות אשחור משחר התורה חסה על ממונן של ישראל ולעבד זהב כל דהו אפי' אינו זהב טהור דהיינו מזוקק קמ"ל: אלא משל כסף. ואם עשאן מזהב או משאר מיני מתכות פטולות כדאמר' במנחות (כת.):

מתללים והלצרות של זהב צדיהם וכמדומה שכוונתו לחוספתא פ"ז דסוטה כ"ח גבי הקבל [שלא מלאחי צמקום אחר צחוספתא לשון זה] אותו היום כהנים עומדים בגדרים ופרנות וחלוצרות של זהב צדיהם ולכן מייתי ראי' דנא כפי ר"ח דנא כהם כהנים שקעו ואפי"ה לא היו לחצוצרות של כסף אבל ז"ע דמכתם אין לדחות פי ר"ח דכתם לא כ"י חיוב הקיעה בחלוצרות שהרי לא כ"י בעזרה ואינו חלל לאפשי שמחה חדע דכתם גם כהן בעי"מ כשר לחקיע ועל הקרבן פסול כדאמר בהדיא בירושלמי יומא פ"א ה"א ושמא ראיתו למאי דעשה ר' ערפין (שם בירושלמי) וכבר שדינו כדין חקיעה ממש ח"כ הו"ל למידע ממה שהי' לחצוצרות של זהב ולא של כסף חלמא דשל זהב כשרות. וצחוספתא דר"ה פ"ב ה"ב היתא דתעניות תוקעין שלש כ"י וצמסעות שלש כ"י צמא הן תוקעין בחלוצרות שעשה משה וז"ל דנא קאי חלל המסעות ולא תתעניות בחלוצרות שעשה משה לא כ"י כשרות לדורות כדאמר צמנחות (כה:): [ומו"ח שליט"א כשיצ לי לכאף בלא"ה ז"ל כן לפי"ד הגאונים דתעניות תוקעין צשופרות ולא בחלוצרות פי ר"ן פ"ג דר"ה ובה"ה פ"ה מהי תענית ואין לומר דקאי צמקדש דא"כ הו"ל להזכיר גם שופר כמבואר צמתני פ"ג דר"ה וצמדצ"ר פי בהעלתך אי' שחלוצרות של משה נגזו לפני פטירתו]:

פ ר ק ע ש י ר י

(א) כיצד עשה בצלאל את המנורה עשאה כמין עשת או כמין קורה ועשה מיריכה ולמטה גביעים כפתורים ופרחים ומשך הימנה שני קנים אחד אילך ואחד אילך ומשך הימנה עוד שני קנים אילך ואילך שני קנים אחד (כה) וששה קנים יוצאים מצדי וגו' אבל לא למדנו לגביעים אם הם

דעת

טעם

פרק עשירי (א) כמין עשת. חתיכת זהב עגולה: כמין קורה. חתיכה ארוכה: מיריכה ולמטה. יריכה קורא הקנה האמצעי עד מקום שהקנים התחתונים מתפרדים ממנו ולמטה ממנו יצאו גביע כפתור ופרח כדיליף במנחות (כת). מדכתיב ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתורי ופרחי והיינו בקנה האמצעי ודריש כפתורי תרי אחד למעלה וא' למטה ופרחי תרי וכולה מפרש בסמוך א"ג כל הקנה האמצעי קרי מיריכה ולמטה ובו היו ד' גביעים ובו' כפתורים ובו' פרחים כדלקמן:

כיצד עשה בצלאל בתחומא בהעלתך סי' הי' שצלאל עשה את המנורה וכן פשטי דקראי צפי ויקבל משמע דכל הכלים הפנומיים משא בני קבא עשה צלאל אבל הקשים והצנתיים משא בני גרשון ובני מררי עשו שאר החכמים והא' דאמר בתחומא ויקבל (סי' ז') חין את מוצא באחד מכל כלי המשכן שעשה שם צלאל כלום אלא בארון וכל המלאכות האחרות כל הכלים האחרות באמיתו ובעלתו כו' היינו דעיקר עשייתו הי' ע"י החכמים אבל הארון עיקר עשייתו ע"י צלאל ופי' לעיל רפ"ז שהוכחנו דגם

בארון נשתתפו בעשייתו כל ישראל (ועיין לקמן משנה ו' ד"ה ומנורה): א

מיריכה ולמטה. כאן משמע דיריכה קרי להקנה האמצעי עד מקום שהקנים מתפרדין כדפי' צניחור אבל רש"י בחומש פי' יריכה הוא הרגל שלמטה העשוי כמין חיצה וששה הרגלים יולאין הימנה ולמטה וכ"פ הרמב"ם צפיהמש"פ"ג דמנחות וצרפ"ג מה' ציה"צ וכן משמע ק"ח במנחות כע. דהא יליף מינה דפרח אחד הי' סמוך ליריכה אלא הרגלים ואלו לי' כאן מיריכה ולמטה וכן משמע ק"ח בלשון בסמוך ומשך הימנה כו' דמפרש הסדר מלמטה למעלה וצילקוט פי' תרומה הגורסא כאן ועשאה מרובע מלמטה [ומה מוכח להדיא דהתיבה שלמטה היתה מרובעת דלא כמש"כ צם' חזנית המשכן שהי' עגול] ועמש"כ לעיל פי"ד מ"ה ד"ה וקני:

אבל לא למדנו לגביעים אם הם משוקדים. כאן משמע דאם משוקדים קאי אלצתריי א"כ חין הגביעים משוקדים ואם קאי לגביעים חין כפתורים ופרחים משוקדים [ומש"כ החוס' צ"ז כ. (ד"ה אחד) דאין צוה חילוק משמעות כונתם דפי' המלה משוקדים חין חילוק אם קאי חלקמי' או לבתריי אבל לדינא ודאי יש ג"מ וכן מוכח שם מדצריכה ע"ש] והרמב"ם צ"ג מבי"ב ה"ב כתב שלשה גביעים וכפתור ופרח והכל משוקדים כמו שקדים בעשייתן וכי' הכי"מ משום דמספקא לן פסק לחומרא דחרווייכו צפי משוקדים ובמל"מ הקשה דמשמע דלא מספקא לי' אלא על הקנה האמצעי אבל קנים שצללדין פשיטא דקאי משוקדים רק לגביעים ולמה כתב שכולם משוקדים והציא ראי' מחוס' שם וכבר השיב צמרכנת המשנה דאדרבה מדברי החוס' מוכח דילפי' קנה האמצעי מקנים שצללדין אלא דמספקא לי' אי משוקדים קאי בצולוהו לגביעים או אכפתורים ופרחים (ועל פיסוק טעמים

א] והא' דמשמע כאן דצללאל עשה את המנורה גראה דחולק על מדע' תחומא שהציא רש"י בחומש שהשיך את הככר לאור ופי' געשית מאל"ה.

משוקדים או כפתורי ופרחי שנאמר (שם) ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתורי ופרחי:

(ב) (א) איסי בן יהודא אומר חמשה דברים בתורה אין להם הכרעה אלו הן שאת ארור מחר משוקדים וקם (בראשית ד) הלא

אם תיטיב שאת או שאת ואם לא תיטיב (שם מט) ארור אפם כי עז או כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור ארור (שמות יז) מחר אנכי נצב או וצא הלחם בעמלק מחר (שמות כה) משוקדים כפתורי ופרחי או ארבעה גביעים משוקדים (דברים לא) וקם העם הזה או הנך שוכב עם אבותיך וקם אלו חמשה דברים בתורה שאין להם הכרעה:

(ג) (ב) איסי בן עקביא אומר מעשה והיתה יתירה דינר של זהב והכניסוה לכור שמונים פעמים:

מסורת הש"ס (א) יומא נב. ירושלמי ע"ז פ"ב ה"ז בראשית רבה פרשה פ' שה"ש רבה פ"א מכילתא סוף בשלה (ב) מנחות כט. ירושלמי שקלים פ"ו ה"ג שה"ש רבה פ' אפריון עשה לו

דעת

ב"ע

משוקדים. כמין שקדים היו בולטים בו (רמב"ם): שנא' ובמנורה ארבעה וגו'. ומספקא לי' אם האי משוקדים קאי אגביעים דלעיל או אכפתורי ופרחי דלקמי': (ב) הלא אם תיטיב שאת. ולשון סליחה הוא או שאת אם לא תיטיב ולשון נשיאות עזן הוא (רש"י): וברצונם עקרו שור ארור. שור של שכס שהוא מארור כנען או ארור אפם כי עז (רש"י): מחר אנכי נצב. וצא הלחם בעמלק מיד והיום אי אתה צריך לתפילתי או צא והלחם בעמלק מחר (רש"י): הנך שוכב עם אבותיך וקם. וכאן רמז לו תחיית המתים או וקם העם הזה (רש"י): שאין להם הכרעה. לדעת היכן הן גוטיין (רש"י): (ג) מעשה והיתה. מגורת בית המקדש יתירה על של משה בדינר זהב: שמונים פעמים. עד שנפחת הדינר ונשאר ככר:

מספקא לי' אם אפשר לסמוך דשמה שכחוס כמש"כ מהרש"א שם נשם פענח רזא) ובריע"א יימא נב. כי דכא דהספקא נ"י ביינו צלי פיסוק טעמים אצל השתא דקיס לן פיסוק טעמים נפשע דקאי דווקא אכפתורי ופרחי' והמגי' הביא שם ג"כ נשם הרא"ש כן ואפשר דגם הרמזים ס"ל כן אלא דצקרא דקני' האמלעי הפיסוק טעמים דקאי אכפתורי ופרחי' ונששת הקנים הפיסוק טעמים דקאי אגביעים (כמש"כ החוכ"י) וילפי' הא מהא וכדעת החוכ"י ולכן כתב שכולם משוקדים:

משוקדים. רש"י בחומש פי' מלוירין כדרך שטושין לכלי כסף וזהב ולי"ל דע"ג הגביעים היו הליורים דאי חקיקת הגביעים עלמן קרי משוקדים אי"כ אין נ"מ דתרווייכו משוקדים צין הגביעים צין הכפתורים ופרחים וצברייחא דידן משמע

דנ"מ והרמזים פי' כעין לורת שקדים וכ"כ רש"י וכן הביא צאצן עזרא נשם גאון: איסי בן עקביא. ובמנחות (כט.) הגירסא ר' יוסי צרי יהודא והיינו כדאמר' בפסחים (ק"ג) הוא איסי בן יהודא הוא איסי בן עקביא וע"י ירושלמי צ"ק פ"ג כ"ז: שמונים פעמים. עד שעמדה על ככר כ"ה במנחות כט. אצל בירושלמי שקלים פי"ו כ"ג איתא שלא חסרה כלום ונשה"ש רבה פ"ג (פי' אפריון) אי' כגמי דידן ומסוים

(ד) גופה של מנורה שמונה עשר טפחים הרגלים והפרח שלשה טפחים וטפחיים חלק וטפח שבו גביע כפתור ופרח וטפחיים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנה אחד אילך ואחד אילך וטפחיים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנה אילך ואילך נשתיירו שם שלשה טפחים שבהם גביעי כפתורי ופרחי שנא' (שמות כה) שלשה גביעים

מסורת הש"ס א) מנחות כח:

טעם

דעת

(ד) גופה של מנורה. גובהה: הרגלים. שהיו לה שלשה רגלים למטה כדמפרש במדרש תדשא פרק י': והפרח. עליהן הוא ציורין שחוקקין הצורפין זהב בעומק במנורות ובכלים (רש"י) ובמנחות (שם) יליף לה מדכתיב עד ירכה עד פרח: וטפחיים חלק. בלא שום צורה הרי ה' טפחים: וטפח שבו. מצד א' של מנורה גביע ומצד שני כפתור ומצד שלישי פרח והו אחד מן הגביעין וכפתורים ופרחים שבגוף אמצע של מנורה דכתיב ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתורי ופרחי ודרש"י במנחות (שם) כפתורי תרי ופרחי תרי לבד מאותן שבכל קנה וקנה וטפחיים הרי ח' וטפח כפתור הרי ט' (רש"י): ושני קנים יוצאים ממנה. מן הכפתור כדכתיב וכפתור תחת שני הקנים ממנה וגר' וכולה יליף במנחות (כח). מקראי: שבהם גביעי כפתורי ופרחי. ג' גביעין כפתור ופרח כדכתיב ובמנורה ארבעה גביעים וגר' וגביע חד למטה כדאוקימנא וגר'

שם מן הכה ולהבן לא הות חסרה אלא לזכר לזכר וע"י זכרונות הגר"א זשקלים: גופה של מנורה י"ח טפחים. המאירי זסוכה כ' הביא שדרשו זכור קדשים מדכתיב וזה מטעם המנורה וזה בגימטריא י"ח ולא נמלא דרשא זו לפנינו. והתוס' זמנחות כה: כתבו זשם ר"ח דהני י"ח טפחים כנגד גובה הסניפין ותמכו התוס' שהרי גובה השלחן אמה ומחלה (דהיינו ט' טפחים לר"מ וז' ומחלה לר"י) וגובה לחה"פ י"ב לר"מ וע"י לר"י כדתנן זפי שתי כלהם נמלא גובה הסניפין כ"א לר"מ וכ"ב ומחלה לר"י וז"ל מתוך דעת ר"ח דאחיה כמ"ד סניפין ט"ג שלחן מונחין וכר' יהודה ומדחיק לכיון החשבון ולא עלתה לו אלא זקירוב ט"ש וקשה דכא ר"ח כתב שהמנורה הייתה להאיר על השלחן וא"כ אפשר להשוז הסניפין זלי השלחן שהרי היו עומדין על גבי השלחן וכיו זכוכין הרבה א"כ לא ה"י מאיר ולענ"ד נראה דהחשבון מכוון זממנוס וס"ל לר"ח דהסניפין לא היו מגיעין עד ראש החלות (ע"י מנחות

ז: חדי"ה דסמכי) שהרי חלה העליונה לא היו לריכין לסמוך שלא ה"י עלי משוי כדאמר"י זמנחות ז. דמכ"ע כגו לה זתרי קנים ולא היו לריכין לסמוך אלא ה"י חלות וגם לא ה"י לריך שהגיע עד ראש חלה החמשיה שהרי א"ל לסמוך אלא זד התחתון שלה מקום שנקנים נחונים וסגו זבולעת עפה או חזי עפה מתחתית החלה החמשיה ולמעלה וזכה החשבון מכוון זדקדוק זין לר"מ זין לר"י שהרי לר"מ גובה השלחן ט' טפחים וגובה ד' חלות עוד ח' טפחים ועוד עפה זבלעו הסניפין כנגד חלה החמשיה הרי ממש י"ח טפחים ולר"י גובה השלחן ז' ומחלה וגובה ד' חלות עוד ח' ובלעו הסניפין עוד חזי עפה כנגד חלה החמשיה הרי י"ח טפחים וזו ג"כ כונת התוס' זדף ז. (ד"ה זמנחת) שגובה הסניפין ג' חמות דהיינו י"ח טפחים ודריק: ז

וטפח שבו גביע כפתור ופרח. כתבו תוס' זמנחות (כח): יש חימא למכ ה"י משונה משאר ח [וע"י זשמות רבה פ"ג ס"י ד' המנורה שהיתה למעלה מן השלחן וזרד"ל ורש"ש זש.

משוקדים בקנה האחד כפתור ופרח וגו' נמצא גביעים עשרים ושנים וכפתורים אחד עשר ופרחי תשעה. גביעים למה הן דומים לנוסות אלכסנדרי. כפתורי למה הן דומים לתפוחי הברתיים פרחים למה הן דומים לפרחי העמודים:

(ה) נמצאת אתה למד שיש קשוי ושבח כנגד כל הכלים כולן ד' ומנין שהראה המקום למשה כלים עשויין ומנורה עשוי שניא (סג) וראה ועשה בתבניתם:

סִסְרַת הַשֵּׁם ד' ע"י מנחות כט. ובמדבר רבה ותחומא ריש בהעלתך

דעת

טעם

גביעים כפתור ופרח כמו בכל קנה למעלה ושניא שלשה גביעים משוקדים בקנה האחד כפתור ופרח: נמצאו גביעים כ"ב. ד' באמצע וגי בכל א' הרי כ"ב: וכפתורים י"א. ה' באמצע כדאמרי וא' בכל קנה משפת הקנים הרי י"א: ופרחי תשעה. ג' באמצעי וא' בכל קנה: לנוסות אלכסנדרי. שנעשה באלכסנדרי של מצרים וארוכין וצרים הן (רשי'): לתפוחי הכרתיים. מקום זהו ארוכים מעט כביצה ששני ראשי כדון (רמב"ם): לפרחי העמודים. ציורין מצירין בעמודים (רשי') הרמב"ם פי' שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ: (ה) שיש קישוי ושבח גדול כנגד כל הכלים. שהיתה אומנות קשה ושבח גדול למי שיודע לעשותה שהרי בכולן לא נתקשה משה אלא במנורה שהראה לו הקב"ה באצבע כדיליף במנחות (כט.) מדכתיב וזה מעשה המנורה: כלים עשויין. שגם שאר הכלים הראה לו אצ"פ שלא נתקשה בהן שהרי לא נתפחה ולי"ע:

לתפוחי הכרתיים. כתב הרמב"ם פי"ג מבי"ב כ"ב שהן ארוכין מעט כביצה ונראה שלמד זה מהא דאמרי במנחות סג. כלי ה' צמקש ומרחשת שמה כר וכשהצלק מונח צחוכה דומה כמין תפוחי הכרתיים ורשי' מפרש שהי' מלא צלעות מלמעט כמו שמוזכר ברשי' אבל הרמב"ם ז"ל לא הביא כן צפ"ג ממע"ק ה"ז ומשמע שפרש כפשוטו של שם שהמרחשת עמוקה א"כ כשהצלק יולא ממנה הוא ארוך קצת וזהו דומה כמין תפוחי הכרתיים שהם ארוכין קצת ומשם למד לכאן ג"כ שהכפתורים היו ארוכין קצת (וכתבתי זה בקצרה בקריית מלך צ"ד):

ומנורה עשוי. ובספרי זוטא ריש בהעלתך ראה לו ד' פעמים א' עשוי עם כל הכלים ואחד כילד נעשית ועוד ד' פעמים ע"ש וזכר מיושב קושיה תחום במנחות כט. (ד"ה כהא) ועי' במדרש תחומא פי' שמיני (סי' ח') א"י ג"כ שאחר שהראה לו הקב"ה נתקשה עדיין וחקקה על כף ידו אטפי"כ נתקשה א"ל הקב"ה השלך לאור והיא [ח] ושני קנים כר וטפחיים חנק כר. בגמ' בגי' כאן וטפח חלק כר וטפחיים חלק כר וטפחיים כר וכן העתיק רשי' בחומש וכו' נוסת אחר צברייתא כאן.

(ו) אע"פ שעשה שלמה עשר מנורות וכולן היו כשרות לעבודה שנא' (דה"ב ד) ויעש את מנורות הזהב עשר כמשפטן ויתן בהיכל חמש מימין וחמש משמאל אם תאמר חמש מן הדרום וחמש מן הצפון והלא מנורה בצפון פסולה ומה ת"ל חמש מימין וחמש משמאל חמש מימין מנורה של משה וחמש משמאל מנורה של משה אעפ"כ לא הי' מבעיר אלא בשל משה בלבד שנא' (שם כג) מנורת הזהב ונרותי' לבער בערב בערב ר' יוסי ברי' יהודא אומר על כולן הי' מבעיר שנא' (שם ד) ואת המנורות ונרותיהם לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור והפרח והנרות והמלקחים זהב היא מכלות זהב (ו) כילו זהבו של שלמה: (ז) מערביים ומזרחיים היו דולקין (ז) כנגד נר האמצעי שנא' (במדבר ח)

מסורת הש"ס ה) מנחות צט. ירושלמי שקלים פ"ו ה"ג תוספתא מנחות פ"א ה"ו מדרש תדשא פ"ב קהלת זוטא פ"ט סי' י"ח (ו) מנחות כט. ירושלמי שקלים פ"ו ה"ג (ז) מגילה כא: מנחות צח: ספרי ריש בהעלתך

טעם

דעת

נאמר בהן זה: (ו) חמש מן הדרום של הפתח וכולה ברייתא כדפרשינן לעיל (פ"ח מ"ב) גבי שלחן: על כולן הי' מבעיר. פעמים בוו ופעמים בוו (רש"י): כילו זהבו של שלמה. כדאמר' במנחות (כט.) דא"ר יהודא אמר רב עשר מנורות עשה שלמה וכל אחת ואחת הביא לה אלף ככר זהב והכניסוהו אלף פעמים לכור והעמידוה על ככר ומוקי התם זהב סגור קאמר' והוא זהב חשוב שבשעה שמוכרין אותו נסגרות כל התנויות כדאמר' ביומא (מה.) ואותו זהב כילוהו ע"י המנורות: (ז) כנגד נר האמצעי. שהי' מצדד פני ששה הנרות כנגד נר האמצעי כדאמר במגילה

נעשית מאלףי אכל בתנחומא צכעתך סוף סי' כ"י (וכן במ"ר שם) איתא שזללאל עשאה ע"ש (ועמש"כ צריש פירקא): שנאמר ואת המנורות ונרותיהם. קשה ה"ק כאי קרא מאי עביד ל"י וצמנחות (ט.) משני אקרא דואת השלחנות אלו שלשה שלחנות שהיו במקדש ואקרא למנורות לא משני מידו ולענין גראה דצברייתא דמנחות שם הנתא תנאי נינהו ור' יוסי צ"י יכודא לוא פרושי קמפרש מילתי' דה"ק חדע מדלל תני מילתי' צתר ה"ק ות"ק ס"ל דקרא דואת השלחנות וכן קרא דאת המנורות התי למימר דכונן כשרים לעבודה וכדתי צברייתא דידן הכא צה"ק וכן לעיל פ"ח גבי שלחנות

דגם לח"ק כונן כשרים לעבודה ומסתמא מהאי קרא יליף לה ומי"מ קאמר דלא כ"י מדליק אלא בשל משה אפי"ג דכונן כשרים ור"ל בן שמוע ס"ל דעל כונן כ"י מדליק ומסדר פעמים צד ופעמים צד כדפירש"י או כפי רבנו גרשום על איזה מהן שיר"כ [אכל צמדרש תדשא פ"צ א"י שעל כונן ממש כ"י מדליק ומסדר מתחלה על של משה ואח"כ על השאר והביאו ג"כ צחק נתן מנחות ל"ט ע"ש] ור' יוסי צ"י יכודא לא פליג אלא השלחנות וס"ל דלא כ"י מסדר אלא על של משה ושל שלמה לא היו ראויין לעבודה אכל צמנורות מודה שבי' מדליק על כונן וצברייתא דידן איתא לעיל פ"ח דר"י צ"י יכודא ס"ל דעל כונן כ"י מסדר יפליגא אגמי דידן וכ"פ בירושלמי שקלים פ"ו ה"ג ופי' בתוספתא דמנחות פ"א ה"ו דאיתא כמו צגמי דידן אלא דמכפך מילתי' דר"י צ"י ור"ל בן שמוע וזה מחייב לפי מה שפירשנו:

מערביים ומזרחיים היו דולקין כנגד נר האמצעי. כאן מוכח דגם למ"ד מרחם ומערב

אל מול פני המנורה יאירו מכאן הי' ר' נתן אומר האמצעי הוא המכובד. שבעת הנרות שיהא דליקן שוה ונרותיהן שוות והן דומין זו לזו: (ח) (ח) כיצד מדשנן מעבירן מעל גבי המנורה ומניחן באהל ומקנחן בספוג נמצאו כמה כהנים עסוקין בנר אחד דברי ר'

מסורת הש"ס (ח) מנחות פח: ע"ש

דעת

טעם

מונחין ס"ל ג"כ דהיו מוחזרין פניהם כלפי נר האמלטי [וכן מוכח לעיל פ"ה דהאי ברייתא סוברת מזרח ומערב מונחין כדפרשין בהם] וכ"כ צהדיא בספרי ר"ש צהעלתך אל מול פני המנורה יאירו ש"כיו נרות מקבילים את המנורה ומנורה את הנרות הא' כולד שלשה כלפי מזרח ושלשה כלפי מערב ואחת צלמט נמלאו כולם מקבילים את האמלטי. מכאן הי' ר' נתן אומר האמלטי. מכובד הרי להדיא דגם למ"ד מזרח ומערב מונחין היו נוסין כלפי האמלטי דכתיב אל מול פני המנורה (אלא שהג"ר הגי' שם ע"ש) אבל צמנחות נח: איתא דרבי דסבר מזרח ומערב מונחין יליף מדכתיב צנר מערבו לפני ה' מכלל דכולהו לאו לפני ה' ויליף שלחן ממנורה ור"א צ"ש ס"ל דגם מזרח לפון ודרום מונחת והדכתיב לפני ה' למדוד אלדודי דתניא אל מול פני המנורה כו' כלפי נר אמלטי ח"ר נתן מכאן שאמלטי משוכח משמע דמ"ד מזרח ומערב לית ליה דר' נתן אבל אינו מוכרח ד"ל ח"ג דהאי נר דלפני ה' היינו נר מערבי מ"מ היו מלודדין פניהם כלפי נר אמלטי משום דכתיב אל מול פני המנורה אך הרמב"ם פסק צ"ג מביב"צ הי"ב דשלחן מזרח ומערב מונח ומנורה לפון ודרום והוא דלא כחד וכתב צ"מ דעטמו שפסק צמנורה לפון ודרום משום ז"ר נתן ס"ל כותהי ולפ"ז ז"ל דס"ל דלרבי לית ליה הא דר' נתן ולהכי פסק כר' נתן משום דצמגילה כה: ס"ל לר' יוחנן כותהי ויליף מינה צגמ' שם דאמלטי שקרא ד' משוכח ור"ש קאמר בספרי זוטא צהעלתך אני ראיתי צרומי והיו מלודדין כלפי נר אמלטי ומה שפסק צשלחן דלפון ודרום מונחין נלע"ד עטמו משום דר' יוסי הכי ס"ל כדמוכח ציומא נח: דקאמר צין שלחן לכחל ה"י מהלך ואם איתא דשלחנות לפון ודרום מונחין לא ה"י לו מקום לעצור כדמוכח בהם צגמ' וק"ל ר' יוסי נמוקו עמו וצחק נתן כחז' משום דכחם מחני' מנחות נח: המכניסין עומדין צלפון כר' כותהי. אך למש"כ אין הכרח דרבי לא ס"ל הא דאמלטי משוכח ול"ש. והראש"ד ז"ל פסק שם גס צמנורה כרבי דמזרח ומערב מונחין:

שידא דליקון שוה. ע"י צביאור שפירשטו שלא ירבה צא' שמן מחברו אבל אין לפרש שידליקם כולן כאחת שהרי לריך להפסיק צין ה' נרות לבי' נרות כדחנן צפ"ג ופ"ו דתמיד וע"י יומא לג: נמצאו כמה כהנים כר'. ע"י צביאור ולפ"ז כהן שזכה להטיב את הנרות אינו אלא לסלק

יוסי וחכמים אומרים לא הי' מזיון ממקומן אלא על גבי מגורה מדשנו
שנא' (ויקרא כד) על המגורה הטהורה יערך את הנרות:

טעם

דעת

הדרת מלך: חכ"א לא הי' מזיון ממקומו.
מוקי במנחות (שם) לא היו זיון ממקומן
דס"ל כתיב דלעיל (פ"ט) שהיו הנרות באין
מקשה ולא הי' אפשר להזיון ממקומן: אלא
ע"ג מגורה מדשנו. שהיו של פרקים דהיינו
חוליות כדאמר התם הי' יכול לכוספן
ולהסותן למטה בשעת הטבה ולהשליך הדשן
חוץ ולזקפה בשעת הדלקה (רש"י): על
המגורה הטהורה יערוד. ומשמע יערוד שגם
ההטבה הי' ע"ג המגורה ולא שיורדה:

את כדשן וע"י ספ"ג דתמיד ופ"ו מ"א ואין
להקשות אמאי לא חשיב לי' בסדר כפיים
ביומא כה. להני דמסלקין ומקנחין ד"ל
דאמר לזה שטומד בלדו או לאוכבו או
לקרבו שיעשה זה וכי קאמר ביומא כה:
אמילתא אחריתי:

וחכ"א לא הי' מחין ממקומן. מוקי במנחות
פה: לא הי' זה ממקומה שכו
הנרות קבועין ופסק הרמב"ם בפ"ג מביכ"ב
כ"ו וה"ל כחכמים שהנרות קבועין משום

דיחיד ורצים הלכה כרבים [ואפי"ג דאמר בעירובין מו: הלכה כר"י מחנריו כה פליג טובה
י' יעקב בר אידי כהם] ועוד דרז שעת כבי ס"ל במנחות שם ועוד דסתמא דגמרא בשנת
כב. כותיבו דקביעי נרות כמש"כ תוס' שם ולפ"ז ק"ל כמ"ד דנרותי' היו מן הככר
וממקשה דכה בכה תליא כדאמר במנחות שם וכ"פ הרמב"ם שם כ"ו אלא שבי"א דרשא
אחרת שאינה בגמ' שלנו וכפי' כ"י' דאיחא בנרייתא דמלאכת המשכן אבל לפנינו ליחא:

פ ר ק א ח ד ע ש ר

(א) מזבח הקטרת ארכו אמה ורחבו אמה וגבהו שתי אמות שנאי (שמות
 לו) ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אותו אמה
 ארכו ואמה רחבו רבוע יהי ואמתים קומתו ממנו קרנותיו וכולו היה
 מצופה בזהב שנאי וצפית אותו זהב. שלשה שמות יש לו למזבח זה
 מזבח הקטרת מזבח הזהב מזבח הפנימי:

(ב) (א) מזבח העולה ארכו חמש אמות ורחבו חמש אמות וגבהו שלש
 אמות שנאי (שם לח) ויעש את מזבח העולה עצי שטים

מסורת הש"ס א) זבחים נט: ע"ש במדבר רבה פ"ז וע"י ברייתא דמס' סדות ה"ז וע"י במאדי
 עירובין דף ב' שמביא ברייתא דידן בשינוי קצת

דעת

מקם

מזבח הקטרת ארכו אמה ורחבו אמה.
 במנחות (לז.) אמרי דכאי אמה לכ"כ
 זאמה צת ה' וככי חק צפ"ז דכלים מ"י אבל
 הרמב"ם סתם וכתב צפ"ג מצי"ב ה"ז
 מצח הקטרת כ"י מרובע אמה על אמה וכבר
 תמה בכ"מ למה לא הביא שיהי אמה צת
 ה' וחיון במרכה"מ דהא דמצח ה' עפחים
 היינו צלא הציפוי אבל הציפוי לא ידענו
 שיעורו ועס הציפוי ה' אמה צת ה' ולאמת
 דכל המדות שצחורה נמדדים צלא הציפוי
 כדמוכח ביומא טב: דכפנימי של פ"ז ה' ט'
 עפחים מלמד החיון אבל תימא דהא צחגיגה
 כו. אמר צהדיא לציפוי מצח הפנימי ה'

פרק יא (א) ממנו קרנותיו. קרנות קטנות
 היו לו בארבע קצותיו ולא אתפרש שיעורן
 ומסתבר שהי' גבהו אמתים עם הקרנות דומיא
 דמזבח החיצון שהי' אמות עם הקרנות:
 וכולו היה מצופה בזהב. גם
 גגו כדכתיב את גגו ואת קירותיו סביב ואת
 קרנותיו אבל מזבח החיצון לא הי' לו גג
 אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם
 (רש"י): מזבח הקטרת. בר"פ ויקהל את
 מזבח הקטרת: מזבח הזהב. בפ' פקודי (לט)
 ואת מזבח הזהב: מזבח הפנימי. ליתא
 בפסוק רק בלשון משנה נקרא כך (זבחים)

כעוצי דינר זהב וכיינו על גגו מפני האש
 אבל דופנותיו אפשר שהי' פחות ועכ"פ לא
 יותר מעוצי דינר זהב ולפי דבריו עוצי דינר זהב הוא חצי עפה והוא תימא גדול ולא
 יתכן כלל וע"י לפיל ספיק כחצו צסם בפליתי דעוצי דינר זהב הוא שליש חצב ועמש"כ
 סס צענין זה וצירושלמי סוף חגיגה נמי משמע שהציפוי של המזבח לא הי' יכול לעמוד
 מחמת עלמו (ובמצח הקטרת מיידי שס דמיייתי עלה מקטר קטרת ע"ש) ומיייתי עלה
 הא דעוצי דינר גורדיינון הי' צו ומסיק דאינו עמא אלא משום שיעקר הכשתמשות הוא
 ע"י הציפוי ע"ש, ובסמוך נכתוב יישוב צעזכ"י לשיטת הרמב"ם ז"ל:

וכולו הי' מלופה זהב. מלשון זה משמע דגם קרקעיתו הי' מלופה זהב אבל מפשטי דקרא
 דפרע את גגו ואת קירותיו סביב ואת קרנותיו משמע דקרקעיתו התחוננה לא הי'
 מלופה זהב ואפשר דגם הכא צלא קרקעיתו קאמר רק כולו הכראה מצחון וכן נראה
 לכאורכ דלא מלינו לא בקרשים ולא בשום כלי שצריך לפות מקום שעומד סמוך לקרקע
 (מלמד ע"ג באדנים כדפרשין צפ"ק מ"ח ונראה משום שהוא ניכר לפעמים) וצ"ע:
 מזבח העולה ארכו חמש אמות כו. כלן מצואר דלרימ ארכו ה' על ה' וגצבו ג' אמות
 ולרי יוסי ארכו ה' על ה' וגצבו ה' וצבחים נט: פליגי צב ה' יכודא ורי יוסי ולרי

חמש אמות ארכו וחמש אמות רחבו רבוע ושלש אמות קומתו דברי ר' מאיר אמר לו ר' יוסי ממשמע שנא' חמש על חמש איני יודע שהוא רבוע מה תיל רבוע אלא מופנה להקיש לדון הימנו גזרה שוה נאמר כאן רבוע ונאמר להלן (שם ל) רבוע מה רבוע האמור להלן גבהו שנים ברחבו אף רבוע האמור כאן גבהו שנים ברחבו א"ל ר' מאיר אם כדבריך נמצא מזבח גבוה מן הקלעים א"ל ר' יוסי והלא כבר נאמר (במדבר ד) ואת

דעת

טעם

לה: (ב) ונאמר להלן רבוע. במזבח הזהב אמה ארכו ואמה רחבו רבוע ואמתיים קומתו (רש"י): גבהו שנים ברחבו. הרי י' אמות והא דכתיב ושלש אמות קומתו מפרש בזבחים (ס). דהיינו משפת סובב ולמעלה עד הקרנות היו ג' אמות: נמצא מזבח גבוה מן הקלעים. שהרי הקלעים לא היו אלא ה' אמות שנא' וקומה חמש אמות א"כ נמצא כהן עומד ע"ג המזבח ועבודה בידו וכל העם רואין אותו מבחוץ ואין זה דרך כבוד הכי מפרש בזבחים

יכולה ארכו י' על י' וגבהו ג' אמות דיליף רבוע רבוע מיוחזקאל דגבהו י' ור' יוסי ס"ל דארכו ה' על ה' וגבהו י' כדכחל דגמר רבוע רבוע ממוצח הזבז מה להלן גבהו פי שנים צארכו אף כאן גבהו פי שנים צארכו ולפי"ן שלש מחלוקות בדבר ור"מ לא גמר כלל ג"ש רבוע רבוע ולהכי קאמר דהכל דברים ככתבן והרמב"ם פסק כר' יוסי שכ"כ צפ"צ מזיכ"צ ה"ה מוצח שעשה משה כו' עשר אמות גובה וכן שם ה"י"ז כתב שמקום המערכה של משה אמה והוא כר' יוסי ולפי"ן

גמרינן ג"ש ממוצח הפנימי דגבהו פי שנים צארכו וצוה מתיישב מה שפסק הרמב"ם ז"ל דמוצח הפנימי אמה על אמה ולא כתב שנמדד צאמה צת ה' דלא כסוגיא דמנחות ל"ו שכבר תמהו האחרונים ז"ל צוה כמש"כ לעיל בריש פירקא ה"ל לפי"ן א"ש דהרי ר"מ דיליף דמוצח הזבז הוא אמה צת ה' הוא דווקא לארכו ורחבו כדכתיב גב המוצח היינו למעלה אבל גובהו מודה דנמדד צאמה צת ה' וכ"פ רש"י כדדיח' ביוחזקאל (נג) דווקא גב המוצח נמדד צאמה צת ה' ולפי"ן לר"מ לא יתכן שגבהו פי שנים צארכו שהרי גבהו י"ב עפחים וארכו ורחבו ה' עפחים אבל ר"מ לשיעתו דלית ל' הכא כלל דרשא דרבוע רבוע אבל ר' יוסי דיליף צגמ' דארכו פי שנים צארכו ע"כ לית ל' דר"מ ואוקי חוה גב המוצח למילתא אחריתי [ואולי לרוחב היסוד וקרא דחיק האמה מוקי לגובה היסוד שפסק הרמב"ם צפ"צ ה"י"ז דתרווייהו צאמה צת ה' דלא כדמשמע צגמ' דידן מנחות לז. ע"ש בכ"מ ודו"ק] ולפי"ן למאי דפסק הרמב"ם כר' יוסי שפיר לא הביא הא המוצח הקטרת צאמה צת ה':

ושלש אמות קומתו. משמע צבדי קרנות כמו לר' יוסי י' אמות צבדי קרנות ומ"מ לא מסתבר שהיו הקרנות אמה על אמה בגובה אמה ולי"ל דשיעור זה חין מעכב והיו קרנות קטנים וכן לריך לפרש צרמב"ם פ"ב מזיכ"צ ה"י"ז שכתב דלא יפחות את המוצח מאמה על אמה צרום שלש אמות וע"כ שהקרנות קטנים יותר (וצמלנז"ם לא כתב כן ולא הצנתי דבריו):

והלא כבר נאמר ואת קלעי החלר. כמבואר בצבחים ס. דגובהן לדידי ע"י עפחים ולפי"ן ז"ל דהא דאמר לעיל פ"ה מ"ב מה קומה חמש אמות לאו סיוס מילתא דר' יוסי היא דהא ר' יוסי ס"ל הכא דקומתו ע"י אמה אלא כר' יהודה אחיה דכוחתי אחיה שם ירשא וכן מ"ה שם כדפרשינן התם (וע"ש צד"ה ולכתף):

קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח
 סביב ב) מה משכן עשר אמות אף מזבח עשר אמות:
 ג) חוט של סיקרא הי' חוגרו באמצע להבדיל בין דמים העליונים
 לדמים התחתונים מחוט הסיקרא ולמטה חמש אמות ד) אמה
 יסוד ושלש אמות כרכוב ואמה סובב ושם היו נותנים דמים הניתנין למטה.

ססורת הש"ס ב) שבת צב. ג) מדות פ"ג זבחים נג. מנחות צד: בכורות יד. ירושלמי מע"ש
 פ"ה היא תנחומא לך סי' י"ב ד) ירושלמי שקלים פ"ו ה"ד ע"ש

דעת

טעם

אף מזבח י' אמות. והא דכתיב ושלש אמות
 קומתו מפרש בזבחים (סס) משפת סוכב
 ולמעלה והרמב"ם פ"ג מצוה"ב ה"ח קרי
 ל"י מקום המערכה וע"י צפיהמ"ש רפ"ג
 דמדות דגרים בגמ' משפת מערכה ולמעלה
 ע"ש וגיסי כ"ר אלחנן ברלון שליט"א כתב לי
 שכיון צ"ח לפסוק כמ"ד בזבחים סב. עושין
 מערכה ע"ג סוכב ולכך קרי ל"י מקום
 המערכה:

וחוט של סיקרא. כאן מצוה צדדיה דגם
 צמשכן כי חוט של סיקרא ולי"ע דהא
 בזבחים נג. יליף דכתיב חוט של סיקרא
 מדכתיב והיתה הרשת עד חלי המזבח החורה
 נתנה מחילה כ"ר ח"כ כאן שהי' הרשת מה
 הולכין לחוט הסיקרא ולצרייתה דידן גס
 הסוכב נגמר שם ומה הולכין עוד ולי"ע:
 אמה יסוד כ"ר. הנה לורת מזבח של משה
 מצוה צדדיה (צחומש וזבחים סב.
 נט: ד"ה חלף) דל"ר יוכי שהי' גובה י'
 ורחבו י' היינו מלבד הסוכב והיסוד והי'
 מלכס מלמעלה עד חליו מכבר רשת נחשת
 [ומ"ש רש"י בזבחים סד. מלמעלה כ"ר הגי'
 בלי"ק ש"ל מלמעלה וכ"ה צדפת זקנים מצעלי
 החוסי' ע"ש וע"י רש"י שם והנלעמ"ד כחצתי]

(נט:): מה משכן. צריך קלעים לחצר סביביו
 מקוף גבה י' אמות דהא הכי הוי גובהה
 דכתיב י' אמות אורך הקרש אף מזבח צריך
 היקף לכדי י' אמות (רש"י) ומפרש בזבחים
 (שם) ואומר קלעים חמש עשרה אמה אל
 הכתף וקסבר בגובהה קאמר והיה לכל החצר
 ומה ת"ל וקומה חמש אמות משפת מזבח
 ולמעלה שהיו הקלעים גבוהים למעלה מן
 המזבח ה' אמות דהיינו ט"ו אמות: ג) חוט
 של סיקרא. צבע אדום חוגרו למזבח באמצע
 גובהו: להבדיל בין דמים העליונים. דהיינו
 עולת העוף חטאת בהמה: לדמים התחתונים.
 דהיינו חטאת העוף ושאר הקרבנות כולן
 כדיליף בזבחים (נג:): דכתיב היתה הרשת
 עד חצי המזבח התורה נתנה מחיצה להבדיל
 בין דמים העליונים לדמים התחתונים: ושלש
 אמות כרכוב. מפרש בזבחים (סב). זה כיוון
 דהיינו ציורים של פרחים וציצים וקלעים
 סביב למזבח לגוי (רש"י): ואמה סובב. אמה
 אחת בלי ציורים ולמעלה היתה נכנסת לתוך
 המזבח בעומק אמה הוא הי' הסוכב והמכבר
 הי' לבוש עד הסוכב כדכתיב והיתה הרשת
 עד חצי המזבח: ושם היו נותנין. מלמטה

שהי' רוחב אמה יותר מן המזבח דהיינו שהמכבר הי' ז' על ז' בגובה הי' והלכתיבו על
 המזבח ולמעלה מאותו מכבר הי' בולע מן המזבח בליטה כרוחב אמה וגובה אמה ח"ה הי'
 הסוכב נמלא בליטה הי' ממש כמות המכבר שלמעלה וזה נקרא כרכוב ל"י יוכי כ"ר
 יהודה זבחים סב. [ומה שהזכיר רש"י צחומש הריץ לריץ ליישב דכוונתו גם כן כמו
 ש"י בזבחים שהי' בליטה ומשום שלמעלה מן בליטה חורץ קרי ל"י חריץ] ולרבי לא היתה
 בליטה ז' בולטת אמה אלא בולטת קצת ועלי' היו לורות ח"ה נקרא כרכוב ולפי"ז הי' המכבר
 רחב יותר מן בליטה וכה עכ"ל ומהדוק על המזבח [והא דל"י צחומש יונתן שהמכבר הי'
 עשוי שאם יפלו אברים מעל המזבח לא יפלו ע"ג קרקע אלא לתוך המכבר אחי כרכי דל"ר

מחוט הסיקרא ולמעלה חמש אמות אמה קרנות ושלש אמות כרכוב ואמה כלה עורב ושם היו נותנין דמים הניתנין למעלה. ה) ודמים הניתנין מחוט הסיקרא ולמטה אם נתנם מחוט הסיקרא ולמעלה פסולים ודמים הניתנין למעלה מחוט הסיקרא אם נתנו מחוט הסיקרא ולמטה פסולים:
 (ד) ו) מזבח שעשה משה במדבר גבהו עשר אמות ושעשה שלמה גבהו עשר אמות ושעשאו בני הגולה גבהו עשר אמות ואף

מסורת הש"ס ה) ריש קינים ע"ש זבחים נב: (ו) רמב"ם פ"ב מביה"ב היה וע"י מאירי עירובין דף ב' שהביא ברייתא דין

טעם

דעת

עד הסובב: ושלש אמות כרכוב. מן הסובב עד הקרנות ציורים ופרחים שנאמר תחת כרכובו מלמטה עד חציו ועליהן נאמר ושלש אמות קומתו היינו מן הסובב עד הקרנות כדפרשינן לעיל: ואמה כלה עורב. למעלה מן הקרנות היו בולטין מסמרים גבוהין אמה כדי לכלות העורבים שלא יעמדו שם ועם האמה הזו היא המזבח גבהו י' אמה: ושם היו נותנין. מלמעלה עד הסובב: דמים הניתנין כ"י פסולים. בזבחים (גב): יליף לה מקראי: (ד) גבהו עשר אמות. כ"י יוסי אחיא דאמר הכי לעיל: ושעשה שלמה. כדכתיב (דה"ב ב) ויעש מזבח נחשת וגר' ועשר אמות קומתו: ושעשו בני הגולה. כדכתיב (עזרא ג) ויכינו את המזבח על מכונותיו ומפ' במס' מדות

יוסי כ"י יהודה ח"א ליפול לתוך המכצר כ"כ המלבי"ם ז"ל וז"ל שהי' נמי יסוד למטה כדפרשינן בזבחים נט: וכדאמרנ' שם סב. שכל מזבח שאין לו יסוד פסול והי' צולט למטה בתחתיתו בשפת המכצר בגובה אמה כמין יסוד ושמה מן המכצר הי' ולמעלה מן הסובב הי' ג' אמות עד הקרנות ואמה הקרנות בכל ז' ובתוך הקרנות הי' אמה מקום הילוך רגלי הכהנים והי' עמוק קלת משאר המזבח וזה נקרא ג"כ כרכוב צברייתא ונשאר מקום מערכה אמה על אמה ולפי' המזבח עם הסובב והיסוד הי' רחב ט' על ט' והא דכתיב בקרא הי' על הי' היינו משום. דלא חשיב הסובב והיסוד משום שלא היו אלא צליעות של אמה על אמה כ"פ רש"י ז"ל (נט): וצירושלמי שקלים פ"ו ה"ד אמרי

אמה היסוד ואמה סובב אמה כרכוב ואמה קרנות ואמה מערכה (וכגרי"א כג"י שם ע"ש) והנה צרייתא זו לא מני אחיא כ"י יהודה דאמר זבחים נט: מזבח י' על י' דלחשבון זה הי' ט' על ט' וע"כ כ"י יוסי אזלא ונראה דמקום הילוך הכהנים קרי אמה כרכוב וכמו בגמ' דידן זבחים סב. וכ"י בהדיא צירושלמי שקלים פ"ח ה"ד אחיכו כרכוב המזבח אמה בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי כהנים והחשבון מכון אלא דהו"ל למחשב מקום קרנות לפני כרכוב ושמה משום דגם בין קרן לקרן היו מהלכין כדאמר בזבחים שם חשיב מקום כרכוב קודם כ"י פי' הירושלמי לענ"ד. אבל צברייתא דידן שיעה אחרת דס"ל דהסובב של משה לא הי' אלא בסוף הי' אמות והאמה החמשית היא הצליעה שהי' הסובב וס"ל דה' אמות נחשבות כהדי אמה כליא עורב שהי' על ראשי הקרנות גובהן אמה (והוכחה לומר כן כדי לקיים הפסוק ושלש אמות קומתו דהיינו מן הסובב עד מקום הקרנות וכיון דהסובב באמה הי' ע"כ דהקרנות באמה החשיעית) והכרכוב קרי להצורין שהיו על כל גובה המזבח חוץ מאמה יסוד ואמה סובב והרשה הי' נלכש עד למעלה מן הסובב ומ"מ ז"ל ג"כ כרש"י דלא נחשב אמה היסוד והסובב משום שלא הי' צליעתה אלא אמה וכל צרייתא זו וכן בסמוך מ"ד כולה כ"י יוסי קאמר לה והא דכתיב שהרשה תחת כרכוב המזבח היינו תחת הצורין וכ"ז דלא כצ"ח עולמים שהסובב גובה אמה מחוט הסיקרא כמצי

לעתיד לבא יהי גבוה עשר אמות:

(ה) מזבח העולה היה נתון באמצע העזרה כבש לדרומו כיור למערבו

טעם

דעת

במנחות לו. ויל"פ נס בגמי דידן מימרא דרבי דאמר זה כיור כברייתא זו ועיי' לפיל פי"ז מ"ב (ד"ה שחיס) צענון לטענות שהיו על כרש"י:

לע"ל יכי גבוה י אמות. ביחזקאל (מג) מנזרח לפירשיי ז"ל שס דלעטיד יכי גובה המזבח י אמות מלמד הקרנות וגובה היסוד יכי צי אמות ואח"כ עוד די עד הסוכה ואח"כ עוד די עד הקרנות וקשה דכלן משמע דהוי י אמות עם הקרנות דומי דהני ויש לפרש והכרחי' לרבע אמות ומכאריאל ולמעלה הקרנות לרבע היינו עכ הקרנות יכא לרבע גובה ויל"ע ואפשר דהוי קריית הגמי צנחיס נ. דפריך לרבע אמות הוא דהוי' אלה אימא רבות קרנות די ט"ז:

(רפ"ג) דגבהו י אמות: ואף לע"ל יהי גבוה י אמות. כדכתיב ביחזקאל (מג) ומחיק הארץ וגר דמבואר שם דגבהו י אמות והא דכתיב שם (מא) המזבח עץ שלוש אמות גבה מפרש בחגיגה (כו.) דאשלחן קאי: (ה) באמצע העזרה. היינו באמצע בין צפון לדרום אבל לצד מזרח לא הי' מרוחק מפתח המשכן אלא עשר אמות כדאמר לעיל (פ"ה מד'): כבש לדרומו. שנא' לא תעלה במעלת על מזבחי אלא עושה כבש חלק ומשופע ויליף בזבחים (סב:) מקראי דכבש לדרומו הי': כיור למערבו. שנא' ונתת אותו בין אהל קריית הגמי צנחיס נ. דפריך לרבע אמות הוא דהוי' אלה אימא רבות קרנות די ט"ז:

מזבח העולה הי' נתון צלמ"ט הצורה. התיב כר יחודא דאמר צנחיס (נה:) מזבח ממולט ועומד צלמ"ט עזרה יר יוכי פליג בתס והמר כולי מזבח צלפון קאי ורצ"י ס"ל שס כולי מזבח צדדוס קאי והתוס' צנחיס (סג. ד"ה כל) הקשו איך ה"א שיפוט הכבש צנחיס שטעה משה שנא' הי' בהלך רק י אמה ויהוה ותי' דר' יוסי דס"ל גובה מזבח י אמה לעטמ"י דס"ל כולי מזבח צלפון קאי וחי משוך ללד לפון עד שיכי משהו ממנו כנגד הפתח ונשאר קרוב ללי אמה לכבש ולר' יהודא דס"ל מזבח ממולט לעטמ"י דס"ל דגובהו רק ג' אמות [וכ"ש דרצ"י יסבור כן] והכי איחא צהדיא צברייתא דמס' מדות (כ"ז והצ"ו ג"כ רש"י צחומש) דלר' יוסי דגובה מזבח הי' י אמה הכבש משוך כלי אמה ולר' יהודא דגובה מזבח ג' אמה הי' משוך י אמה והוא מקוון לחשבון הכבש צנחיס סג. שהרי לנו אמה הי' משוך לי אמה ח"כ לגי אמה י אמה (אלא שאין נכלל מה שפורח על אמה יסוד וסוכה ופורחא לא דק) והרמב"ם פסק דרובו דמזבח צדדוס כמנזרח צפ"ה מציב"צ הטי"ו (ומפרש כך מילתי' דרצ"י כמו שהאריך צמרכה"מ פי"ג מציב"כ ה"ה) דגובהו י אמה ורהבו הי' אמה וא"כ הימא כיון דפסק כר' יוסי (צפ"צ מציב"כ ה"ה) דגובהו י אמה ורהבו הי' אמה וא"כ אם עמד צדדוס או אפי' ממולט לא הי' מקום לכבש אלא כי אמה ותימא איך עמד הכבש וכבר חמה זה צמלצ"ים ז"ל ולענין גראה דהכבש יכול לעמוד צפ"ה צלכסון ללד מזרח כזה * דהא עעמא דכבש צדדוס אמר צנחיס סב: משום שזריך לפנות ללד ימין וא"כ סגי שפונה צלכסון יאפי' למ"ד שס דעטמו משום דפניו צלפון וירך צדדוס ג"כ י"ל דאין קפידא צלכסון:

* הצירוף נמצא בדף ס"ח.

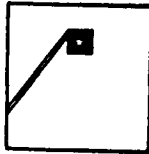
בית המטבחים לצפונה וכל ישראל למזרחו שנא' (ויקרא ט) ויקרבו כל העדה לפני ה'. שלשה שמות יש למזבח זה מזבח העולה מזבח הנחשת מזבח החיצון:

טעם

דעת

וכל ישראל למזרחו. ומעשה נסים כי שהחזיק חזר המשכן את כל ישראל כדאמר במדרש (ויק"ר פ"י) זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרכזה וע"י צנניחא דמסי' מדות (כ"ח) ומה שנכחצו שס צס"ד:

מועד ובין המזבח: בית המטבחים לצפונה. שנא' ושחט אותו על ירך המזבח צפונה ולפי שקדשי קדשים הוצרכו לשחט בצפון הוקבע שם מקום השחיטה והיו שם טבעות לשחיטה ושלחנות להפשיט כדתנן במדות ולכך נקרא בית המטבחים: וכל ישראל למזרחו. שאין ישראלים נכנסין לפניו מן המזבח שלא לצורך כדתנן בפ"ק דכלים: מזבח העולה. בריש ויקהל את מזבח העלה: מזבח הנחשת. בפ' פקודי (לט) את מזבח הנחשת: מזבח החיצון. ליתא בקרא רק בלשון משנה (זבחים לה):

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשֶׂר

(א) משה עשה כיור אחד שנא' (שמות ל) ועשית כיור נחשת שלמה עשה עשרה כיורים שנא' (דהיב ד) ויעש כיורים עשרה ויתן חמשה מימין וחמשה משמאל לרחצה בהם מה תיל חמשה מימין וחמשה משמאל חמשה מימין כיור של משה וחמשה משמאל כיור של משה:

(ב) שלמה הוסיף שעשה את הים שנא' (מ"א ז) ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגול סביב וחמש באמה קומתו וקו שלשים באמה יסב אותו סביב וגו' ועביו טפח ושפתו כמעשה שפת כוס פרח שושן אלפים בת יכיל א) אי אפשר לומר אלפים שכבר נאמר (דהיב ד) שלשת אלפים ואי אפשר לומר שלשת אלפים שכבר נאמר אלפים הא

בסורת הש"ס א) עירובין יד: ירושלמי עירובין פ"א ה"ה תוספתא כלים ב"מ פ"ה ה"א ט

דעת

טעם

כיור נחשת. נראה דא"כ דכל הכלים הם העשירו מלכ לעשותן של זכב כמ"כ הרמזים פ"א מצינו"ז הי"ט אבל הכיור לעיובא שיהי נחשת ולכך עשה שנמה כל ה" כיורות של נחשת כדכתיב צמלכים וכן משמע בצמחים כז. לנחשת הקשתיו כו משמע לעיובא:

חמשה מימין כיור של משה. האי תנא ס"ל כל הכלים מזרח ומערב מונחין כדפרשין לעיל בכמה דוכתי וכל כיור מונחת על מכונה של ד' אמות על ד' אמות כדכתיב צמלכים (א' ז') וצין האולם ולמזבח היו כ"ב אמה כדחנן צפ"ה דמדות ועמדו צ"י שורות כל שורה כ' אמה והכיור של משה ציניהם אבל לא יתכן לומר דהכיור של משה עמד לפניהם כדאמר במנחות ז"ע. גבי שולחנות כחלמ"ד היושב לפני רבו דכאן לא ה"י מקום צמ"ל עוד כיור בצורך שלא נשאר אלא צ"י אמות אך אפשר דכיור דמשה שלא עמד ע"ג מכונה קטן ה"י והוי סגו ל"י לעמוד צ"י אמות. והכא לא פליגי תנאי אם צמלן היו רוחצין או בשל משה כדפליגי לעיל גבי שולחנות ומנורות דפשיעא דכל הכלים כשרין לקדש כדאמר בצמחים כא: אבל הרמזים כ' פ"ה מצינו"מ ה"י מלכ לקדש ממי הכיור ואם קידש צ"י מכלי השרת ה"י כשר משמע דלנחשתה אין לקדש רק ממי הכיור אך י"ל דלכ"י לא פליגי משום דצ"ד"ה (צ"ד) כתיב צבדיא דהכיורות היו לרחצה בהם את מעשה העולה שח"א לזכ מי כיור כד"ל בצמחים כז. [ועי רש"י דה"ב ד' ו' וז"ע] אבל לקידוש יו"ד לא קידשו לכ"י א) ספרי נשא ס"י מ"ב צמד"ר פ"א ס"י ז.

פרק יב (א) מימין כיור של משה. דא"א לומר מימין הפתח ומשמאלו כדילפי' בזבחים (גט.) צפונה שיהא צפון פגיו מכלים ועוד דומיא דשולחנות ומנורה כדילפי' לעיל: (ב) שלמה הוסיף. מלבד הכיור עשה הים לרחצה שלא ה"י במשכן: עשר באמה משפתו עד שפתו. רוחבו ה"י אמה וממילא קו שלשים יסוב אותו כדאמר' בעירובין (יד.) כל שיש ברוחבו טפח יש בהקיפו ג' טפחים וילפי' מהאי קרא: ועביו טפח. עובי דופנו מלמטה אבל מלמעלה כלה והולך עד שה"י למעלה דק מאד כמעשה שפת כוס פרח שושן והשיפוע ה"י מבחוץ אבל בפנים ה"י שוה כדמוכח בעירובין (שם): א"א לומר אלפים. במלכים נאמר אלפים ובד"ה שלשת אלפים: אלפים בלח שהם ג' אלפים ביבש, שביבש יש גודש ובלח אין גודש

כיצד אלפים בלח שהם שלשת אלפים ביבש אבל אי אתה יודע כמה היא הבת שנא' (יחזקאל מה) האיפה והבת תוכן אחד ואומר (שם) עשרת הבתים חומר תנם עשרת בתים לכל כור וכור הרי מאתים כור צא מהם חמשים כור תנם חמשים על חמשים הרי ב' מאה וחמשים מקוה טהרה שכל מקוה ומקוה ארבעים סאה ומנין שמחזיק מאה וחמשים מקוה טהרה אם תאמר כולו עגול אינו מחזיק אם תאמר כולו מרובע מחזיק הוא יתר על כן אלא שלש אמות התחתונות היו מרובעות תנם עשר על עשר הרי מאה אמה תנם מאה על מאה הרי מאה מקוה טהרה (מכאן שערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה ובהם אמה על אמה ברום שלש אמות) שתי אמות

מסורת הש"ס ב' עירובין שם ירושלמי עירובין שם פסחים קט' ע"ש

דעת

טעם

אלא משל מכה שחקדש נכך וטי' יומא מג: דכסה"ג כי מקדש מקותן של זבב ועמא מבוט כבודו דכ"ג כדאמר שם מה. ושמה מבוט כבודו עשאוהו חכמים כדיעבד ול"ע: אי"ת כולו עגול. דירושלמי עירובין פ"א ה"כ ה"ת עגול נמלאת אומר ק"ס ידות טכרס הוא מחזיק אי"ת מרובע נמלאת אומר ק"כ ושתי ידות טכרס ה"י מחזיק ולריך להפך כמש"כ פ"מ ומ"מ ה"ן החשבון מכיון וע"ש צק"ע שהג"י ג"כ: ומנין שמחזיק ק"ג מקוה. לא צ"ל לפרש מנין שמחזיק דה"ל כ"כ פירש דכתיב אלפים צ"ל יכול אלא צ"ל לפרש כ"ל נכסין זו ק"ג מקואות וע"י ריבוע"ל עירובין י"ד ע"ל:

הגודש שלישי כדאמרינן בעירובין (שם): אבל אי אתה יודע כמה הבת. אבל עכשיו שנא' האיפה והבת תוכן אחד וק"ל איפה ג' סאין כמבואר בר"ס התודה (ע"ז): ואומר עשרת הבתים חומר. הא דלא סגי בקרא קמא משום דאי מקרא קמא ה"ר"א איפה גופה לא ידענו כמה לכך הביא ואומר י' בתים חומר וחומר הוא כור כדיליף במנחות (שם) אלמא בת היינו ג' סאין: תנם עשרת בתים לכל כור וכור. שהרי בים של שלמה היו אלפים בת וכל י' בת הוא כור הרי מאתים כור: נראה דה"ג צא מהם חמשים כור תנם חמשים על מאה וחמשים. שהרי כל כור הוא שיעור מקוה אלא שחסר י' סאה שהמקוה מ' סאה והכור ל' סאה טול ק"ג כור הרי ק"ג מקואות אלא שחסר ק"ג פעמים י' סאה טול חמשים כור הנשארים שהם ק"ג פעמים י' סאה ותנם על הק"ג כור הרי לכל א' מ' סאה הרי ק"ג מקואות נכנסין בים של שלמה^ל ומנין שמחזיק מאה וחמשים. כלומר כלי כזה שרחבו עשר וגובהו חמש מנין שמחזיק ק"ג מקואות: אי"ת כולו עגול אינו מחזיק. שמרובע של י' על י' ברום ה' הרי ת"ק פעמים אמה על אמה והעיגול פחות מן המרובע רביע כדאמר בעירובין (שם) נשאר שע"ה פעמים אמה על אמה שמד' מאות נפחת מאה וממאה נפחת כ"ה שהוא הרביע הרי שע"ה פעמים אמה על אמה וכל מקוה אמה על אמה ברום ג' אמות הרי מש' פעמים אמה על אמה ק' מקואות ומע"ה כ"ה מקואות הרי כ"ה וחסר כ"ה מקואות: אי"ת כולו מרובע. הרי ת"ק פעמים אמה על אמה ומש' פעמים הרי ק' מקואות ומק"ג פעמים נ' מקואות נשאר עוד נ' אמות שהם יתר על החשבון: אלא ג' אמות התחתונות היו מרובעות. הרי ש' פעמים אמה על אמה הרי ק' מקואות כזמפרש ואזיל תנם עשר על עשר פי' כפול עשר פעמים עשר הרי ק' ואח"כ תנם מאה על מאה ג' פעמים שהרי כל מקוה ברום ג' אמות הרי מאה מקוה טהרה: שתי אמות

[א] ויש לקיים גם הגירסא שלפנינו תנם י' על י' פי' הן י' כור על י' מקואות שחסר לכל א' וא' י' סאה והיינו כך.

העליונות היו עגולות תנם עשר באמה על עשר באמה הרי שבעים וחמש אמה תנם שבעים וחמש על שבעים וחמש הרי מאה וחמשים תנם חמשים על חמשים הרי חמשים מקוה טהרה הא למדת ג) שהמרובע יתר על העגול רביע [מכאן שעררו חכמים ד) מי מקוה ארבעים טאה ובהם אמה על אמה ברום שלש אמות]:

ג) ומנין שעגול מלמעלה שנאי (מ"א ז) ועביו טפח ושפתו כמעשה שפת כוס ומנין שהי מרובע מלמטה שנאי (שם) עומד על שנים עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרחה ה) מה ת"ל פנים פנים ארבע פעמים אלא נכנס להיכל

ספרות הש"ס ג) אהלות פי"ג מ"ו עירובין יד: נו: עו. סיכה ה: ב"ב כו. קא. ורש"י ותוס ורא"ש בב"ב כו. הביאורו בשם ברייתא דמ"ט מדות ד) עירובין ד: יד. פסחים קט. יומא לא. סיכה ו. חגיגה יא. ת"כ מצודע פ' זבים פרק ו' ספרי נשא ט"ז מ"ב ה) יומא נח: זבחים כב:

דעת

טעם

שהמרובע יתר על הכיגול רביע. ע"י חוס עירובין נו: שהוכיחו קן צין לענין הקרקע שנפנים וצין לענין הכיקוף שהרי טפח מרובע הקיפו ד' עפחים ובעגול הקיפו ג' דכל שיש צרצרו עפח יש צהקיפו ג' הך כלל זה אינו מדוקדק לפי חכמי המדות כמש"כ חוס' בעירובין יד. וצ"ל ישועה בישראל פי' כוונתם ע"פ לורה זו * שהרי אס תשים משולש שהוא חלי טפח על חלי טפח ככל ג' לדדיו וחשים עוד משולש כמותו סמוך לו צהכרח ישאר ציניהם מקוס לעוד משולש כזה ואס חטטה ו' משולשים כאלו דכיינו ג' מלמעלה וגי מלמעטה כלורה זו הרי הקיפס ג' עפחים שהס ו' פעמים חלי טפח והיקוף הכיגול שצביס (שהוא עגול שצרצרו עפח) ע"כ מטע יותר מג' עפחים שהרי נראה לעיונים שהקשח לעולם יחורה מן היתר וא"כ ע"כ דאס יש צרצרו עפח יש צהקיפו מטע יותר מג' עפחים:

נכנס להיכל כו. מד' פעמים פונים דריש להני ד' וכמ"ד דורשין תחלות צסנהדרין ג: ומינה ילפי לכל דוכתא דכל פינות שאתה פונה לא יהו חלא דרך ימין

העליונות היו עגולות והעגול פחות רביע מן המרובע וכיון שמרובע של י' על י' הוא ק' א"כ עגול הוא ע"ה: תנם ע"ה על ע"ה. כפול ב' פעמים ע"ה של השתי אמות הרי ק"ג תנם ג' פעמים חמשים על חמשים הרי חמשים מקואות: הא למדת שהמרובע יתר על העגול רביע. שהרי נאמר אלפים בת יכיל שהם ק"ג מקואות כדלעיל: הכא גרסי מכאן שעררו כו' ולעיל נדפס בטעות: מכאן שעררו חכמים מי מקוה ארבעים טאה. כלומר דק"ל בעירובין (שם) דמים שכל גופו מתכסה בהן הוא מ' טאה ומכאן שיערו חכמים שמי טאה נכנסין באמה על אמה ברום ג' אמות שהרי נאמר אלפים בת יכיל כדפרשינן: ג) ושפתו כמעשה שפת כוס. מה כוס עגול אף שפתו עגול: שלשה פנים כו. משמע שהי מרובע מלמטה ובזוויתיהן פונים הבקר: מה ת"ל פנים פנים. דסגי למכתב שלשה פנים צפתה ושלשה ימה וגר אלא ללמדך שכל פינות שאחה פונה לא יהו אלא דרך ימין בין כשנכנס להיכל בין לעזרה בין להר הבית בין למזבח כמו דקרא חשיב הכא דרך ימין מצפון למערב וממערב לדרום

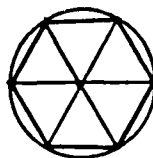
פונה לימין לעזרה פונה לימין להר הבית פונה לימין עולה לראש המזבח פונה לימין ודמות בקרים תחת לו סביב סביב סובבים אותו עשר באמה מקיפים את הים סביב (דח"ב ד) שנים טורים הבקר יצוקים במצוקתו נמצאו ראשי שורות על ראשי שוורים של ארבעה ארבעה במצבתם שמשמשין לכל הצדדים וכולו הי' מוצק מרגליו של שור:

דעת

טעם

כדאמרי' בזבחים ס"ב: ולריך שום לריכותא אמאי איצטריך צבולכו דלא ליכוי ד' כחוצים כבאים כאלה ואפשר דנאמת לא נאמר כלל זה אלא צביהמ"ק ומה שזכורו זה הפוסקים גבי נר הנזכה משום דעדין דומיא דמגורה וכן צולצ' דומיא דבית המקדש וכדא"י ציומא י: ה"מ צעזודה ושם נ"ח צ' פלוגי אי ילפי פנים מחוץ או לא ומש"כ הרמב"ם פי"ד מהפלה ה"ג לענין נ"כ היינו נמי משום דילפי לה ממקדש אך לשון הרמב"ם שם לא משמע כן וי"ע: וכולו הי' מוצק מרגליו של שור. צירושלמי יומא פ"ג ה"ח אמרי' דרגלי השוורים היו נקוצים ככונס משקה ומחברן לאמת המים שמושכת מים מעין עיטס וכו' היו טיבלים כדכתיב צד"ה (צ' ד') וטי' תוס' פסחים קט: חד"ה צים שטשה שלמה מש"כ צזכ:

וכשאתה מקיף שום דבר ופניך אליו ואתה סובבו מצפון למערב לימינך אתה מהלך (רש"י): להר הבית. כגון אבל ומגודה שמקיפין את הר הבית כדתנן במדות (פ"ב): ודמות בקרים תחת לו. צורות של בקרים מצוירות על ב' אמות התחתונות בכל רחבן שהם י' אמה כדכתיב ב"ה (ב' ד') ובמלכים קרי ל' פקעים: שנים טורים הבקר. שני שורות בקרים הקיפו זה למעלה מזה (מצודות): יצוקים במצוקתו. הבקרים ההם היו יצוקים כאחד עם יציקת הים ולא יצקם בפ"ע וחברם אח"כ (מצודות) ואלו היו מלבד י"ב הבקרים שעמדו תחת הים: נמצאו ראשי שורות. של השוורים המצויירים למעלה על הים: של ארבעה. בכל ארבעה הצדדים במצבתם נצבים על ארבע הצדדים של השוורים התחתון שעומדים תחת הים: שמשמשים לכל הצדדים. לכל צד הי' בקר למטה ובקר למעלה: וכולו הי' מוצק מרגליו של שור. שבין השוורים התחתונים ובין העליונים היו יצוקים במצוקתו של הים מרגליו של התחתונים עד למעלה:

פרק שלשה עשר

(א) כיצד היו הלויים משמרין במשכן בני קהת היו משמרין בדרום שנאי (במדבר ג) משפחת בני קהת יחנו על ירך המשכן תימנה והם היו ממונים על הארון שנאי (שם) ומשמרתם הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל עבודתו חוצה להן שלשה שבטים ראובן שמעון וגד:

דעת

טעם

פרק יג (א) והמסך. הוא הפרוכת שהרי מסך אהל מועד ומסך החצר במשא בני גרשן מפורש כ"פ רש"י ז"ל: חוצה להן. היו חוגזין ג' שבטים כמפורש בפי' במדבר ובני קהת היו מפסיקים בינם לבין אוה"מ: כיצד היו הלויים משמרין במשכן. כחצו חוס' צעירוצין כג. דילפא מחלר המשכן דקרפף עד בית סאתים אטי"ג דלא הוקף לדירה מקרי חלר וא"ת ולינף מהר הבית ועזרת נשים ועזרת ישראל ותירלו שהעזרות השיצו מוקפין לדירה שהיו שומרים עה כג הלויים משמט דמשכן לא היו שימרין כל הלילה ותימא דהא עיקר דין שמירה ממשכן ינפי' לה צריש תמיד מדכתיב והחגויים לפני משכן משה וגו' [וכבר הקשה כן בהגהות ריענין ז"ל] ועוד קשה דצטורה לא היו שומרין מחובו אלא מצחון כדלמרי' דתמיד כו. משום דאי תמה ביוכל נישב דאין ישיבה צעורה ויש לתרן דכיון דמחילות הר הבית היו מוקפין לדירה מתימא כל מה שצחובו נחשב מוקף לדירה שברי בית המוקד גרי' חלי' בקדש וחלי' צחיג (כדחתן פי"ק דמדות) הי' פחות לעזרה והכבדים היו שומרים צחיו שצחיג ומתימא כל העזרה פחותה לבית וזה דווקא צצוכמ"ק אצל משכן שלא הי' הר הבית והחלר הי' דניה כדן עזרה יחסור לישב צה והיו השומרין מצחון ומתימא לא היו ההלר מוקף לדירה ופי' כ"מ פי"ה מציה"צ הי"ג צשס הרא"ש שהסורג נעשה כדי שיבא הר הבית מוקף לדירה דמחילות הר הבית לא מהני דהוי פתח ולצסוף הוקף ע"ש יצפי' הרא"ש פי"ב דמדות הי"ג ומה שהקשה בהגה"ה צכ"מ דאין שבות צמקדש פי' חוס' צעירוצין קצ: ד"ה והענין דכמה שבותים גזרי צמקדש וכ"ש היבא דאפשר לתקן כמו ק"ט ומקלות וטוד דפי"ב הכא הי' לריק לבית מוקף לדירה דאל"ה ישאר קושית חוס' צעירוצין כג. הניל ועי' תוי"ט צמדות שס. ויש לשי' עוד הא הו"ל דירה צע"כ דלא שמה דירה כמבואר ציומא י' צי' אך יש שס פלוגתא צזה וגם שמה יש לחלק צין מחצה לכך יאין להקשות דהו"ל דירה שמשמשה לחויר מאחר שאינה אלא לשמירה ואמר צעירוצין כג. ק. דלא שמה מוקף לדירה דכבר כתב בה"ה (מוצא צמי"ב צצכ"ל ר"ס שס"ב) דאם שומרים ציוס וצנילה הו"ל מוקף לדירה והוכיח מדברי חוס' חלו [ומסוגיא זו צעירוצין ק. צצו יאין מבואר הגם מקורה לא מהני ציתר מציה סאתים שלא הוקף לדירה ינ"ט על החוס' צעירוצין ג. ד"ה אלא שלא כתבו קן ומלאתי שכבר עמד צזה צחור"א צעירוצין סי' כ"ה סק"ה] ועי' רמב"ם רפי"ה מציה"צ שגם הר הבית הי' מקורה (והוא מורושנמו טענית כמשי"ב המ"ל שס) וא"כ מה הקשו כאן מהר הבית. עוד ק"ל צסוגיא דתמיד כו. דאי תמה לא מלי' לתיבא ואמאי לא יוכל להחליף את השמירה עם לוי אחר והוא ינך לנות וכמו צכל בעצודות ומבואר צפסחים סד: לננין הולכה דאדרבה עבודה צרב עם עדיפא וציומא כו. נחלקו צזה משום מקום שכינה ע"ש וצמלי"מ פי"ה מציה"צ

(ה) ולפמשי"כ חוס' סוכה כ"ה אי ד"ה קמה מיוצב זה.

(ב) בני גרשון היו משמרים במערב שנא' (סז) משפחות הגרשוני אחרי המשכן יחנו ימה והם היו ממונים על כל כלי המשכן שנא' (סח) ונשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד וגו' חוצה להן שלשה שבטים אפרים ומנשה ובנימין:

(ג) בני מררי היו משמרין בצפון שנא' (סח) ונשיא בית אב למשפחת מררי צוריאל בן אביחיל על ירך המשכן יחנו צפונה והם היו ממונים על הקרסים ועל הקרשים והבריחים והעמודים ועל אדני המשכן שנא' (סח) ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו ואדניו וגו' וחוצה להן שלשה שבטים דן אשר ונפתלי:

(ד) למזרח משה אהרן ובניו שנא' (סח) והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה וגו' וחוצה להן שלשה שבטים יהודה יששכר וזבולון:

(ה) (א) כל מחנה ישראל הי' שנים עשר מיל על שנים עשר מיל דגלו של יהודא ארבעה מילין ומחנה לוי ומחנה שכינה ארבעה

מסורת הש"ס (א) ברכות סג: סנהדרין ה: וע"י יומא עה: עירובין נה: ירושלמי שביעית פ"ו ה"א ברייתא דמס' מדות ה"כ סוטה יד: לד. ירושלמי גיטין פ"א ה"ב מכילתא יתרו כ"י י"ח

דעת

טעם

נראה צאמת שיוכל להחליף אצל לעי"ד מסוגיא זו מוכח שאינו כן ונפרט מדברי המפרש כאן בחמוד ואולי משום שנלמד מקרא בחמוד כו. דמשכ ואהרן ובניו ה"א להחליף כמו התם שלא הי' להם עט מי להחליף וגם אפשר דמדרכנן הוא גבי שמירה שאין זה דרך כבוד שנראה כמשא עליו כדאשכחן בתוספתא דתענית פ"א ה"ח גבי ס"ת שכוליאו לרחוב העיר שלא היו מתחלפין עליי' אלא א' יושב ומשמרה כל היום ול"ע, ויש לעי' עוד מדברי החוס' יומא כה. דלזורך עבודה מותר לישב [וי"ל שזו ג"כ כונת החוס' בזמנים נה: ד"ה גובה דשמיטה היטה מיושב אך יותר נכון דכונתם שם שזכה] ואולי שמירה לא מקרי עבודה מדכשר בקטנים (עי' תמיד כו. במפרש ד"ה אמרי) ול"ע:

ובלי הקדש אשר ישרתו צבם. ונראה דכיוור הי' בכלל כלי המזבח ומי"מ לא מסתבר שכוונתו אחת ע"ג המזבח כמו כל כלי המזבח שהרי גדול הי' ול"ע:

דגלו של יהודא ארבעה מילין. צברייתא דמס' מדות (כ"יט) מזו"ר דכל מחנה הי' מתפשט צד מילין על ד' מילין ובקרנות נשאר צלל קרן ד' מיל על ד' מיל לזורך צממותיכו בדפרשיי שם ע"ש וקשה דצירושלמי עירובין פ"ה ה"א פריך למי"ד כתיבה הי'

מילין ודגלו של ראובן ארבעה מילין דגלו של אפרים ארבעה מילין ומחנה לוי ומחנה שכינה ארבעה מילין ודגלו של דן ארבעה מילין נמצאו ארבעה זויות של משכן ארבעה מחנות שמשמשין לכל הצדדים שנא' (שם ב) ונסע אהל מועד מחנה הלוי בתוך המחנות כאשר יחנו כן יסעו איש על ידו לדגליהם:

(ו) (ב) כיון שהיו ישראל נוסעין הי' עומד עמוד הענון מקופל ונמשך על גבי בני יהודא כמין קורה תקעו והריעו ותקעו (ג) ונסע דגל יהודא תחלה שנא' (שם י) ונסע דגל מחנה בני יהודה בראשונה לצבאותם מיד נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון שנא' (שם) ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה והורידו את פרכת המסך וכסו בה את ארון העדות תקעו והריעו ותקעו ונסע דגל מחנה ראובן מיד נכנסו בני גרשון ובני מררי ופרקו את המשכן וטענו אותו

מסורת הש"ס (ב) ספרי בהעלתך ע"ש ועי' רש"י בחומש (ג) הביאו הרמב"ן בחומש ופירשו:

דעת-

טעם

מהלכין והכתיב מהנה דן מאסף לכל המחנות ומשני לפי שהי' שבעו של דן מרובה באוכלוסין כו' ע"ש וקשה דהא מ"מ הי' מחנה אפרים נמשך על כל תוך מערב ובשלמא חס נאמר דגם מחנה ראובן ודן הי' מתפשט עד סוף מערב ח"ש ושמא כיון דכל קרן הי' לבהמות של מחנה אחת היו יולאין בני דן לשמור על בהמותיהן שצקן וכיון שהיו מרובין היו נמשכין לחורי המחנה ודוק [ועי' במש"כ בצריי' דמס' מדות כ"ג: תקעו והריעו ותקעו ונסע דגל מחנה ראובן. עי' צביאור שפירשנו בשם הרמב"ן דתקעו שיסעו משום דק"ל דהא צקרא כתיב ונסע המשכן ואח"כ ונסע דגל מחנה ראובן חבל לכאורה נראה מצרייתה זו דמפרשא לקרא והורד המשכן ונסעו בני גרשון וגוי' ונסע דגל מחנה ראובן וגוי' היינו דשניבס התחילו יחד דכשהתחילו בני ראובן ליסע התחילו בני גרשון לפרק המשכן וכן באידך קרא ונסעו הקהלים וגוי' ונסע דגל מחנה אפרים וגוי' היינו שהתחילו שניבס ביחד וצוה ח"ש הצרייתה כפשטה והא דמסיים ממלא צי' דגלים מלפניהם היינו כשמתמידין בני גרשון את המשכן מעמידין אותו בין חניית בני יהודא ובני ראובן ובין בני אפרים ובני דן ועי' בדבור הסמוך:

מקום חניית הלויים עם המשכן וממורת למערב קחשיב: דגלו של אפרים. נראה דדגלו של אפרים צ"ל קודם דגלו של ראובן דהא קחשיב ממורת למערב ואח"כ מתחיל לחשוב מדרום לצפון וחשיב דגלו של ראובן ד' מילין ומחנה לוי ומחנה שכינה דהיינו רחבה ד' מילין דגלו של דן ד' מילין הרי רחב י"ב מיל: שמשמשין לכל הצדדים. דגל לכל רוח: שנא' ונסע וגו' בתוך המחנות. אלמא שהמשכן באמצע: (ו) הי' עומד עמוד הענון מקופל. כלומר עמוד הענון הי' מתקפל ונמשך ע"ג בני יהודא (רש"י): תקעו והריעו ותקעו. כדאמר לקמן דכל פעם הי' תקיעה ותרועה ותקיעה ובמס' ר"ה (לד.) ילפי' לה מקראי: ונסע דגל מחנה ראובן. כלומר תקעו והריעו ותקעו שיסע דגל מחנה ראובן ומיד נכנסו בני גרשון ובני מררי ופרקו את המשכן וטענוהו בעגלה ונסעו קודם בני ראובן ומיד אחריהם נסעו בני ראובן כ"פ הרמב"ן ז"ל:

בעגלה ד) והעמידו את המשכן עד בא בני קהת שנא' (שם) ונסעו הקהתים נושאי המקדש והקימו את המשכן עד בואם ותקעו והריעו ותקעו ונסעו דגלו של אפרים נכנסו קהת ופרקו את הקדש וטענו אותו בכתף שנא' (שם ד) וכלה אהרן ובניו לכסות את הקדש ואת כל כלי הקדש בנסוע המחנה ואחרי כן יבואו בני קהת לשאת תקעו והריעו ותקעו ונסעו דגל של דן שנא' (שם י) דגל מחנה בני דן וגו' נמצאו שני דגלים מלפניהם ושני דגלים מאחריהם ומחנה לוי ומחנה שכינה באמצע שנא' (שם ב) ונסע אהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות ה) וכשם שהיו חונים כך היו נוסעים שנא' (שם) כאשר יחנו כן יסעו:

מסורת הש"ס ד) ירושלמי עירובין פ"ה ה"א ה) ברייתא דמס' מדות ה"ה

דעת

טעם

והעמידו את המשכן עד בא בני קהת. לכאורח משמע שהיו מקימין את המשכן אז וכן פרש"י בהומש אבל בירושלמי עירובין פ"ה ה"א אמרי' ונמדבר מי ה"י מכיון להם את הרוחות א"ר אחא ארון ה"י מכיון להם את הרוחות (פ"י ה"ו מעמידין אותם ונסע ה"י מעמיד עצמו נשוכה לרוחות הטולס) דכתיב ונסעו הקהתים וכושי המקדש זה הארון והקימו בני מררי. את המשכן עד בואם בני קהת שעליהן ה"י הארון נתון משמע דמפרש לקרא והקימו את המשכן עד בואם היינו שהיו ממתניין מלהקים את המשכן עד בואם של בני קהת שיעמידו את הארון שיכיון את הרוחות וידעו איך להעמיד את המשכן (וכ"פ הק"ט) וכן מצוהר בהדיא

והעמידו את המשכן עד בא בני קהת. אם היו חונים היו בני גרשון ובני מררי מעמידין את המשכן טרם יבואו בני קהת כ"פ רש"י ז"ל: שנא' ונסעו הקהתים. ואע"ג דהאי קרא מקמי מסע מחנה אפרים כתיב ע"כ אדלקמי קאי דאל"ה אין מתקיים והקימו את המשכן עד בואם שהרי בבת אחת היו באים: נכנסו קהת ופרקו את הקדש. כלומר שמו את הברדים ונתנחזו על כתפיהם אבל מפורק כבר ה"י מקודם ואפשר שבני אהרן עסקו בכיסוי הכלים עד עתה: נמצאו שני דגלים מלפניהם. תוקעין מלפניהם של ב"ג שמפרקין המשכן וב' מאחריהם: וכשם שהיו חונים כך היו נוסעים. שגם בנסיעתן היו נוסעים מחנה יהודא

בירושלמי שבת פ"א ה"א דבשעה שהיו מקימין את הארון לכיון הרוחות עדיין לא הוקם המשכן דאמרי' דילפי' דלמעלה מי רב"י מארון ופרוך הרי הארון עמד במשכן דהו"ל רב"י ומשי' דבשעה שה"י מרצב להן את הרוחות אהן קיימין שאז עמד בני המשכן (ור"ל כיון דאשכחן שה"י עליו שם רשות בפ"ע שפיר מלי' הכתוב לקרותו רשות אחרת ככל גוויי פ"ט) ובזה יש ליישב קושיית רש"י וחוס' בזבחים סא. דאמרי' התם קודם שהקימו הלויים את המשכן חס הקריבו על המזבח כשר הקרנן והקשו שם הרי המשכן ה"י מוקם לפני המזבחות ע"ש אבל לפ"ז א"ש שבני גרשון היו ממתניין מלהקים את המשכן עד שיבואו בני קהת ואפשר שפיר שבני קהת הקימו המזבחות לפני הקמת המשכן (וכבר ל"ן ע"ז בגליון כ"ש"ס בירושלמי שם):

וכשם שהיו חונים כך היו נוסעים. בירושלמי עירובין פ"ה ה"א פליגי ר' חמא בר חנינא ור' הושעיה חד אמר כתיבה היו מהלכין דכתיב כאשר יחנו כן יסעו וחד אמר כקורה היו מהלכין דכתיב מאסף לכל המחנות והא דכתיב כאשר יחנו כן יסעו מה חנייתן

(ז) ו' על פי שלשה היו ישראל נוסעים ע"פ הקב"ה וע"פ משה ועל פי חצוצרות על פי הקב"ה מנין שנאמר (שם ט) על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו (שם) על פי ה' ביד משה. ע"פ משה כיצד משה ה' אומר מבערב בהשכמה אתם יוצאים מיד התחילו ישראל להיות מוצאים בהמתן ומתקנין את כליהם לצאת. ע"פ חצוצרות שנא' (שם י) ותקעתם תרועה ונסעו המחנות וגו' תקעו והריעו ותקעו ז' שלש תקיעות על כל דגל ודגל ר' יהודא אומר שלש תקיעות על כל מטה ומטה:

בסורת הש"ם ו' ע"י ספרי בהעלתך פ' ויהי בנסוע ובספרי זוטא שם ז' ירושלמי סוכה פ"ה ה"ו תוספתא ר"ה פ"ב ה"ב ע"ש ספרי בהעלתך סוף סי' ע"ג ע"ש

דעת

ב"ע

ע"פ הכדור אף נסיעתן ע"פ הכדור וקשה דהא כהדיוא כתיב ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו וי"ל דהוי"א ע"פ ה' שז"ה להם שיסעו אצל לא לז"ה להם בלחוד דרך ילכו ובאחזה שרזו לילך ה' עמוד הטען הולך קמ"ל דהכל ה' ע"פ ה' ובדייתא דהכא אחיא כמ"ד כתיבה היו מהלכין: א

במרח מחנה ראובן בדרום מחנה אפרים במערב ומחנה דן בצפון ואהל מועד באמצע: (ז) ע"פ הקב"ה. שהיו רואין עמוד הענן עולה ומתקפל ע"ג בני יהודא כדלעיל: וע"פ משה. כדמפרש ואו"ל: שלש תקיעות על כל דגל. תקיעה תרועה ותקיעה: על כל מטה. על כל שבט דהיינו ט' תקיעות על כל דגל ג"פ תר"ת ובספרי זוטא (בהעלתך) מרבה לה מקראי:

שלש תקיעות על כל דגל ודגל כו'. צירושלמי סוכה פ"ה ה"ו הגורסא להיפך דלר"י ג' על כל דגל ודגל ולרצקן ג' על כל מטה ומטה וזכ"ה בתוספתא דר"ה פ"ב ה"ב ומפרש צירושלמי שם דלא פליגי ולכ"ע היו חוקטין תר"ת על כל שבט אלא דר"י לטעמי דס"ל בסוכה נג: תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא ולהכי אמר ג' על כל דגל דהיינו על כל מטה ה' ולרצקן דס"ל התם דכל חדא מלוא באפי נפשה ולהכי קאמר ג' על כל מטה ולגירסתנו יש לפרש להיפך דלרצקן ה' לכל ה' תר"ת דהיינו תקיעה לשבט ה' ותרועה לשבט ה' ותקיעה לשבט ה' אצל לר"י דס"ל שם דאסור להפסיק בין תר"ת ע"כ הולך תר"ת לכל שבט ובספרי בהעלתך איכא פלוגתא דאיכא למ"ד דל"ג המסעות האחרונות (פ"י למחנה אפרים ומחנה דן) לא ה' אלא תקיעה אחת לשתיים: (ר"ל תר"ת) וע"י ר"ה ל"ד ה':

א] בהשכמה אחס יולאים, ע"י הוסי' מנחות ז"כ ה' (ד"כ ש"מ) שלא היו חסעים אלא או בתחלת היום או בתחלת הלילה וי"ל דכאן לדוגמא נקט תחלת היום:

פרק ארבעה עשר

(א) כיון שהיו ישראל חונים הי' עמוד הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודא כמין סוכה ומחפה את האהל מבחוץ וממלא את המשכן מבפנים שנא' (שמות מ) ויכס הענן את האהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן וזה אחד (א) מענני כבוד ששמשו את ישראל במדבר ארבעים שנה אחד מימינם ואחד משמאלם ואחד מלפניהם וא' מלאחריהם ואחד למעלה מהן וענן שכינה שביניהם ועמוד הענן שנוסע לפניהם משפיל לפניהם את הגבוה ומגבי' לפניהם את השפל והורג נחשים ועקרבים ושורף קוצים וסירים ומדריכם בדרך ישרה וענן שורה באהל:

מסורת הש"ס א) מכילתא בשלח י"ג ב' ספרי בהעלתך ס' פ"ג ע"ש ספרי זוטא בהעלתך ס' ל"ג
 חוספתא סוטה פ"ד ה"א אר"י פכ"ט ע"ש במדבר"ר פ"א ס' ב' תנחומא במדבר ס' ב' וס' י"ב

דעת

טעם

כמין סוכה. נראה דס"ל כמ"ד בסוכה יא: כי בסוכות הושנתי וגו' אלו ענני כבוד:
 קוצים וסירים. כי רש"י ציחקאל (ב) עשרים שמות לקוים וי"ל דאלו הן אחים (ישעי יג) אטו (בראשית נ) צרקים (שופטים ח) דודר (בראשית ג) חדק (מיכה ז) חוח (איוב לא) חרול (לפני ב) נהלול (ישעי ז) נעוץ (ישעי נה) סילון (יחזקאל כה) סירים (קהלת ז) סרנים (יחזקאל ב) סרפד (ישעי נה) עקרנים (יחזקאל ב) לנינים (במדבר לג) קוץ (בראשית ג) קימוש (ישעי לד) שית (ישעי ז) שכים (במדבר לג) שמיר (ישעי ז) א"י אפיק שכים ועייל מסוכה (מיכה ז) או קימוש וקמשונים (משלי כד) נחשב לתרי או סילון וסלון (יחזקאל ב) או סנה (שמות ג) או ליניס (משלי כב איוב ה לפי מלודות):
 (א) מתמר ועולה. מתפשט באורך כמין תמר שהי' מקופל כדלעיל: זה אחד מענני כבוד. שז' עננים היו כדמפרש ואזיל הכי איתא בספרי פ' בהעלתך ובמכילתא (בשלח) דריש לה מדכתיב ז' פעמים ענן: ארבעים שנה. עד שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וחזרו עד שמת משה כדאמר' בתענית (ט): משפיל לפניהם את הגבוה ומגבי' כו. כדדרשינן בברכות (נד): גבי את והב בסופה שלכבוד הארון הי' מיישר את ההרים ובמכילתא דריש לה מדכתיב כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו ואע"ג דהאי קרא לע"ל כתיב דריש לי' נמי להכא מדכתיב ברישא דקרא קול קורא במדבר וגו' ואמר' במדרש תנחומא (חקת ס' י"ד) שלא נשתירו אלא שלשה הר ההר לקבורתו של אהרן והר נבו לקבורתו של משה והר סיני למתן תורה: והורג נחשים ועקרבים. הוא דכתיב המוליכך במדבר וגו' נחש שרף ועקרב הרוגים היו רואין אותם דכתיב וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים ואמר' במדרש (חקת) הנחשים השרפים שהי' הענן שורף אותם ועושה אותן גדר למחנה להודיען נסים שעשה להם הקב"ה אותן גידה בהן: וסירים. מיני קוצים מלשון (קהלת ז) כקול הסירים תחת הסיר: ומדריכם בדרך ישרה. שנא' לראותם הדרך: וענן שורה באהל. שנא' כי ענן הי' על המשכן וגו' בכל מסעיהם אפי' בשעת נסיעתן:

(ב) ר' שמעון בן יוסי אומר כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נצרך אחד מהם לא לאור החמה ביום ולא לאור הלבנה בלילה אלא האדים היו יודעין ששקעה החמה הלבין היו יודעים שזרחה החמה (ב) ומסתכל בחביות ויודע מה שבתוכו בספיח ויודע מה שבתוכו מפני ענן השכינה שביניהם שנא' (שמות מ) כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהי' לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם ואף לעתיד לבא כן שנא' (ישעי' ס) קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח ואומר (שם) לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם ולנגה הירח לא יאיר לך והי' לך ה' לאור עולם ואומר (שם) לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי ה' יהי' לך לאור עולם ושלמו ימי אבלך:

(ג) מהיכן היתה שכינה מדברת עם משה ר' נתן אומר מעם מזבח הקטרת שנא' (שמות ל) ונתתה אותו לפני הפרוכת אשר על ארון העדות לפני הכפורת אשר על העדות אשר אועד לך שמה ר' ש בן יוחאי אומר מאצל מזבח הקטרת שנא' (שם) ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדות באהל מועד אשר אועד לך שמה תלמידו של ר' ישמעאל אומר מאצל מזבח העולה שנאמר (שם כט) עולת

מסורת הש"ס (ב) מובא בשבת כב: תד"ה וכי ומנחות פ"ה תד"ה מחוץ וע"י ספרי וספרי זוטא שם

דעת

טעם

מאצל מזבח העולה. ע"י בניאור ורש"י פי' צ"י תלוי (כ"ט מ"ב) אשר אועד לכם יש מרבותינו למדים מכאן שמעל מזבח הכהשת כי הקצ"ח מדבר עם משה משהוקם המשכן וי"ח מעל הכפורת כמו שנא' ודברתי אתך מעל הכפורת ונראה דר"ל שמשב"ה כי נכנס עד הכפורת דכ"ה ע"כ גם לת"ק כי הקול יולא מעל הכפורת וכן משמע צח"כ ר"פ אחרי דאמרי אהרן בלא יבא ואין משה בלא יבא משמע ש"ה נכנס לפני ולפנים אבל צח"כ ר"ש ויקרא (פרק צ"י) דאמרי' שלא כי הקול יולא חוץ לחבל משמע ש"ה משה עומד צח"כ חבל ולא צק"ק ואמרי' נמי הכס (כ"ט) שהקול כי יולא מעל הכפורת מנין שני הכרובים להראות חבטן של ישראל ע"ש:

האדים. הוא עמוד האש היו יודעים שהוא לילה: הלבין. הוא עמוד הענן היו יודעים שהוא יום שנא' כי ענן וגר יומם ואש תהי' לילה: ומסתכל בחביות ויודע מה שבתוכו. מתוך אור עמוד הענן ועמוד האש שהי' מאיר דרך דופני החבית ורואה מה בתוכו: בספיח. כלי חרס קטן: ואומר לא יהי' לך עוד השמש. מכלל דלעתיד האור גדול מאור השמש ואיתא בתרגום שיהי' מ"ט פעמים יותר מאור של עכשיו (תוס' ב"ב ח:): (ג) מעם מזבח הקטרת. מע"ג המזבח שנא' ונתתה וגר אשר אועד לך שמה משמע במקום הקטרה חז"ר פירש דדריש מדכתיב על העדות: מאצל מזבח הקטרת. סמוך לו דדריש לפני העדות וגר אשר אועד כלומר לפני המקום אשר אועד: מאצל מזבח העולה שנא' עולת תמיד וגר אשר אועד לכם

שמה משמע במזבח החיצון הוא דכתיב בס"פ נשא וישמע את הקול מדבר אליו מעל

ברייתא דמלאכת המשכן פי"ד

ב

תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר
אליך שם ג):

מסורת הש"ס ג) ע"י תרי יומא נ. ד"ה מביתו שהביאו בשם ברייתא דמה"מ וליתא לפנינו

מעם

הכפורת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים צ"ל שהקול ה"י יוצא מבין שני
הכרובים אבל משה היה עומד אצל המזבח ושומע את הקול מבטנים:

סליקא ברייתא דמלאכת המשכן בס"ד

ברייתא דמסכת מדות

ויש קורין לה ברייתא דמ"ט מדות

כפי שנדפס בילקוט ס' פקודי וכסופו עוד איזה ברייתות שהביאו הראשונים ז"ל בשם ברייתא זו

(א) (א) וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' וגו' (שמות לט) והיכן צוהו (שם כה) ועשו לי מקדש. ויתן את השלחן באהל מועד וגו' ויערך עליו ערך לחם לפני ה' כאשר צוה ה' (שם מ) והיכן צוהו (ויקרא כד) ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה'. וישם את המנורה באהל מועד וגו' ויעל הנרות לפני ה' כאשר צוה ה' את משה (שמות מ) והיכן צוהו (ויקרא ס) על המנורה הטהורה יערוך את הנרות לפני ה'. וישם את מזבח הזהב וגו' ויקטר עליו קטרת סמים כאשר צוה ה' את משה (שמות ס) היכן צוהו (שם מ) בבקר בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה. ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו את העולה ואת המנחה כאשר צוה ה' את משה (שם) היכן צוהו (שם כט) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני וגו' ד"א ב) וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה מה היא הברכה שבירכו א"ל יה"ר שתשרה שכינה במעשה ידיכם ר"מ אומר כך בירכו ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם וגו' אמר להם כשם שנתעסקתם במלאכת המשכן ושרתה שכינה במעשה ידיכם כן תזכו ותבנו לפניו בית הבחירה ותשרה שכינה במעשה ידיכם והם אומרים ויהי נועם ה' אלקינו וגו' (תהלים ז):

(ב) (ג) בזמן שישראל ברצון לפני המקום מה נאמר בהם את קרבני לחמי כבנים המפרנסים אביהן בשעת תוכחות מהו אומר

כ"סורת הש"ס (א) תוספתא מנחות פ"ו (ב) ת"כ ריש שמיני ה"טו ספרי פנחס ס"י קמ"ג סדד עולם פ"ו במדבר רבה פ"ב תנחומא פקודי ס"י י"א (ג) תוספתא מנחות פ"ו שה"ש זוטא יא.

ב י א ו ר

(א) והיכן צוהו. דריש כל הני דכתיב כאשר צוה היכן נצטווה ע"ז בתורה: הם אומרים ויהי נועם וגו'. שהוא א' נ"יא מזמורים שנאמרו על ידי משה

(טז) לאשי ריח כל הקרבנות שאתה מקריב אינן אלא לאש וכן הוא אומר (תהלים נ) לא על זבחיך אוכיחך וגר לא אקח מביתך פר ממכלאותיך עתודים כי לי כל חיתו יער אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה וכי יש רעבון לפני ואילו יש רעבון לפני כבש אתה מקריב לי בבקר וכבש בין הערבים ד) וכי יש רחמן מוסר מזונותיו לאכזרי מה שאמרתי לך (תהלים נ) זבח לאלקים תודה ושלם לעליון נדריך אלא שתהא מודה בו ותשלם לעליון נדריך:

(ג) כתיב ועשו לי מקדש אמר הקב"ה למשה מעלה אני שבטך שבט לוי עשוי ד' מעלות מעין הכבוד של מעלה הושיבם בענני כבוד שנא' (שמות יג) לא ימיש עמוד הענן עשה אותם דגלים כדגלי מרום שבט יהודא במזרח יששכר וזבולון עמו ה) כנגדן במרום טלה שור תאומים עם החמה במזרח משמשין חמשה חלקים בתוך שמונה במזרח. דגל ראובן בדרום ושמעון וגד עמו כנגדן במרום סרטן ארי' בתולה עם החמה בדרום משמשין ה' חלקים מתוך שמונה בדרום ומחניהם חלק אחד במזרח ושנים במערב נמצא רוב תשמישיהו בדרום. דגל אפרים במערב מנשה ובנימין עמו וכנגדן עם החמה במערב מאזנים עקרב וקשת. דגל דן בצפון אשר ונפתלי עמו וכנגדן משמשין עם החמה בצפון גדי דלי דגים מן העגלה ולדרום בזמן שהעולם מכוסה בעבים בימות הגשמים:

מסורת הש"ס ד) פסיקתא רבתי רפ"ז ה) ע"י מדרש תרשא פ"ב

ב י א ו ר

כדאיתא במדרש: (ב) אינן אלא לאש לשרפה ואין לי הנאה מהם: (ג) מעלה אני שבטך שבט לוי. ועושה אותו ד' מעלות שנחלק לר' מחנות סביב למשכן אהרן ובניו מזרח בני קהת תימנה בני מררי צפונה בני גרשון ימה: טלה שור תאומים עם החמה במזרח. כדאמר' בעירובין (נו.) דבתקופת ניסן ותקופת תשרי חמה בחצי מזרח ובתקופת תמוז מהלכת כלפי דרום ובתקופת טבת לצפון וכאן קרי לתקופת ניסן למזרח ולתקופת תשרי במערב משום שהיא חוזרת על עקבה וקאמר דבטלה שור תאומים יתם מזלות ניסן אייר סיון מהלכת במזרח: חמשה חלקים מתוך שמונה. שאין מהלכין כל רוח מזרח רק רוח מזרחית נחלקת לח' חלקים והם מהלכין ה' מהם: סרטן ארי' בתולה עם החמה בדרום. שהוא תקופת תמוז: משמשין ה' מתוך ח' בדרום. כדאמר' בעירובין (שם) מעולם לא יצתה חמה מקרן מזרחית דרומית ממש רק נוטה קצת למזרח כלפי צפון: ומחניהם. של מחנה ראובן שעמד בדרום ה"י נמשך שלישי ממנו לצד מזרח נגד מחנה יהודא ושני שלישים לצד מערב נמצא רוב תשמישו בדרום. שמעתי. ואע"ג דבכרייתא דמלאכת המשכן פ"ג מ"ה משמע דכולן שוין צ"ל דמחנה יהודא נמשך קצת וממילא חסר למחנה ראובן ומ"מ קרי ל"י שוין הואיל ובין שתיהם נשתווה. החשבון: וכנגדן עם החמה במערב. היינו תקופת תשרי מקרי החמה חוזרת דרך מערב: עם החמה בצפון. הוא תקופת טבת: מן העגלה ולדרום. שהעגלה יותר בצפון מהם נמצא שהם בדרום לעגלה כדאמר' בפסחים (צד.) דלעולם עגלה בצפון

(ד) קורא אותן צבאות (שמות יב) צבאות ה' וקורא אותן כוכבים (דברים א) והנכם היום ככוכבי השמים חבב את שמותם משפחת הפרצי משפחת הזרחי (כמדבר כו) עשה אותן מעלות מעלות משוררין לפניו ומשרתים לעבודתו שנא' (דברים י) לעמוד לפני ה' ולשרתו:
 (ה) משה ואהרן ובניו חונין במזרח בין דגל יהודא לאהל מועד משה לדברות ואהרן לקרבנות שניים להם בני קהת בדרום ומה היא עבודתם כל כלי הקדשים אשר באהל מועד הארון והשלחן והמנורה והמזבחות שלישים להם בני גרשון במערב ועבודתו היריעות והקלעים רביעית להן בני מררי בצפון ועבודתו הקרשים והעמודים והאדנים (ו) וכדרך חנייתן כך נסיעתן ואהל מועד באמצע כאשר יחנו כן יסעו:
 (ז) ה' ר' נחמי' אומר (ז) אהל מועד שעשה משה במדבר כנגד מעשה בראשית יריעות כנגד שמים וארץ כיוור וכנו כנגד מימי בראשית מזבח העולה כנגד כל הבהמות מזבח הקטרת כנגד כל הבשמים מנורה כנגד החמה ולבנה שבעה נרותי' כנגד שבעה כוכבים המשמשין את העולם ואלו הן שצ"מ חנכ"ל:

(ז) ראה נסים שעשה להם ארך החצר מאה באמה ומה ת"ל (שמות כז) חמשים בחמשים אלא שתי טבליות היו טבלא הפנימית שבמשכן מפתח אוה"מ ולפנים אורך ל' אמה ורוחב י' אמות נמצא נ' אמה מכל צדדין לפנים נ' אמה במזרח נ' אורך נ' רוחב בתוך נ' מזבח העולה ה' על ה'

מסורת הש"ס (ו) ברייתא דמלאכת המשכן פ"ג מ"ו (ו) מדרש תדשא פ"ב וע"י תנח"ו פקודי ס"ב ב'

ב י א ו ר

ועגלה אין זה מזל שור אלא שם כוכב שכך שמו (תוסי' שם צד:): (ד) קורא אותן. ישראל קאי: חבב את שמותם משפחת הפרצי כר'. שהטיל על כל שם י' בסופו ה' בתחלתו להזכיר שמו עליהן כדאיתא בשה"ש רבה (פ"ד ס"י י"ב): עשה אותן מעלות מעלות. מהנים ולוים: (ה) משה לדברות ואהרן לקרבנות. טעמא קיהיב אמאי הוצרכו שניהם להיות פתח אוה"מ: וכדרך חנייתן כך נסיעתן. שנסעו כתיבה יהודא במזרח ראובן בדרום אפרים בצפון דן במערב: (ו) יריעות כנגד שמים וארץ. לכך היו יריעות עליונות ותחתונות: כיוור וכנו. שהיו בהם מים כנגד מימי בראשית: כנגד כל הבהמות. שמקריבין עליהן: כנגד החמה ולבנה. שמאירין כמו המנורה: שצ"מ חנכ"ל. שבתאי צדק מאדים חמה נוגה כוכב לבנה הם ז' כוכבי לכת שכל שעה משמש א' מהן כדמפרש בעירובין (נו.): (ז) שתי טבליות היו. החצר היתה מחולקת כמין ב' טבלאות מפתח אוה"מ ולפנים טבלא של נ' על נ' ולפני' טבלא של נ' על נ': מפתח אוה"מ ולפנים אורך ל' כר'. הוא אורך ורוחב המשכן: נמצא נ' אמה מכל צדדין. כדמפרש ואזיל: לפנים נ' אמות היינו מקום המשכן עם צדדיו בדרום מערב צפון: במזרח נ' אמה אורך נ' רוחב. הוא החצר לפני אוה"מ שעליו נאמר ורוחב חמשים בחמשים: בתוך נ'. וכן בתוכו ה' נ' כלומר שכולו ה' נ' על נ' ולא ה' מתקצר באמצעו האי בתוך כמו בתוכו ודוגמתו בלשון הברייתא לקמן: מזבח העולה ה' על ה'. וקומתו י' אמות

כבש כולו כנגדו בדרום (ח) ומשוך כלי אמות (ט) וכמלא השערה הי' יורד ביניהם וכדברי האומרים (י) ג' אמות קומתו י' אמות הי' הכבש שלו וכיור וכנו הי' נתון בתוך כ' אמה שבמזרח והמזבח והכבש מתוקן ואהרן ובניו עסוקין בעבודה והקביה מלמדן סדר עבודה שנא' (ויקרא ט) וימציאו בני אהרן:

(ח) ראה נסים שעשה להם הקביה (כ) שכל אותן האוכלסין עומדין בתוך ג' אמה שאם תבא לחשבון צריך יותר מד' מיל וכל אותן אלפים ורבבות עומדין בחצר המשכן ורואין את האש יורדת מן השמים כעמוד ונכנסת באהל מועד ויוצאת ורובצת ע"ג המזבח ואוכלת את

מסורת הש"ס (ח) הביאו רש"י בחומש ועי' מש"כ בספ"א דמה"מ (ט) מכאן צ"ע על תוס' זכחים סב: ד"ה אויר שכתבו שצריך אויר גדול (י) זכחים נט: ובדייתא דמה"מ ס"א מ"ב ועמש"ש (כ) ויקרא רבה פ"י

ב י א ו ר

כדברי ר' יוסי בזבחים (נט:): ומשוך כלי אמות. נמשך על אורך ל' אמות בחצר ומגיע עד סוף החצר כ"פ רש"י ז"ל: וכמלא השערה הי' יורד ביניהם. מפסיק בין ראש הכבש למזבח שלא הי' נוגע הכבש במזבח כדיליף בזבחים (סב:) מקרא שצריך שיהא אויר בין כבש למזבח: וכדברי האומרים ג' אמות קומתו. הוא ר' יהודא בזבחים (נט:): הי' אורך הכבש י' אמות שצריך לכל גובה ג' י' אורך שיהא נוח לילך כדאמר בזבחים (סג:): וכיור וכנו נתון בתוך כ' אמות שבמזרח. שהי' מרוחק המזבח מאוה"מ כ' אמות ובאותן כ' אמה הי' נתון הכיור וכנו ופליג אברייתא דמלאכת המשכן (פ"ה מ"ד) שלא די' כרוחק המזבח מאוה"מ אלא י' אמה (ועי' זי"ר והנלענ"ד כתבתי): שנא' וימציאו. ועדיין הי' בחי' ימי המילואים ומנין ידעו סדר עבודה אלא שנתן הקביה בלבן חכמה וידעו (זית רענן): (ח) עומדין בתוך ג' אמה. שלפני פתח אוה"מ לראות ברדת האש: שאם תבא לחשבון צריך יותר מד' מיל. דק"ל גברא באמתא יתיב וא"כ אם היו ישראל אפי' עומדין בכל אורך החצר שהוא ק' אמה היו צריכין להיות רחבו ו' אלפים שהיו ת"ר אלף דהיינו ג' מילין אבל באמת לא היו עומדין בכולו שהרי מקום המשכן החזיק ל' ארך וי"ב רחב ומקום המזבח הי' על הי' והכבש וגם ישראל היו ג' אלפים תק"ן יותר על ס' רבוא א"כ הוצרכו ליותר מד' מילין לרחבו כ"פ בזית רענן וצ"ע חשבוננו דמקום המשכן והמזבח אינו מוריד אלא דבר מועט מאד וכנראה דהוא חושב דחשבינו כל הד' מילין כאילו המשכן המזבח היו גדולים לפי הערך בק' על ג' ותימא מנ"ל למחשב הכי וואמור"ר שליט"א פ"י בע"א דחשבינו שיהו עומדין באורך ד' מיל על רחב ג' אמה כחצר המשכן שלפני הפתח וק"ל בסוכה דף ח' דתלתא גברי בתרי אמתא יתיבי היינו כשדוחקין ידיהם לפנייהם או שעומדין זה אחר זה אבל כשעומדין זה אצל זה גברא ברוחב אמתא כדמוכח בשבת צט. דגברא ברוחב אמה קאים ולפי' החשבון מכוח שיש להעמידם ע"ה פעמים ברוחב ח' אלפים אמה שהוא ד' מיל שהרי זה אצל זה היו עומדין גבי'א באמתא זה אחר זה תלתא גברי בתרי אמתא נמצא ע"ה גברא בחמשים אמה תה עולה לס' רבוא מכוח ד' מיל דוק ותשכח ומה שאמר יותר מד' מיל מש"ם שהיו ישראל קצת יותר מס' רבוא כמ"ש בפסוק וגם נוסף שבט לוי. ולענ"ד אפשר לפרש עוד בע"א דד' מיל ר"ל ב' מיל על ב' מיל [שהוא ד"ש מיל על מיל]

החלבים ועומדת במקומה שנא' (ויקרא ט) ותצא אש מלפני ה' וגו' וכולן ראו את הנס הגדול ומשתטחין על פניהם והי' לכל אחד ואחד ריוח כדי ד' אמות ושרתה עליהן רה"ק ואמרו שירה ורננה שנא' (שם) וירא העם וירונו (ל) ומה שירה ורננה אמרו (תהלים לג) רננו צדיקים בה' ועל אותו היום נאמר (שח"ש ג) צאינה וראינה בנות ציון:

(ט) האהל הי' משוך ל' אמה ונתון בתוך נ' אמה הפנימיות וכי קרשים בדרום כל קרש וקרש אורכו עשרה אמות ורחבו אמה ומחצה (ט) ושתי ידות לכל אחד מלמטה משוקעות בתוך שני אדני כסף מלמעלה ראשיהן מצופין זהב ונתונים בתוך טבעות של זהב ושלוש בריחין היו להן משולשין בתוך עשר אמות ואחד מבריח מן הקצה אל הקצה אורכו ל' אמות נתון מזרח ומערב ושני בריחין שמחוץ מכאן ומכאן ט"ו אמה ארכו ובי' טבעות לכל קרש וקרש ונתונין לרחבו של

מסורת הש"ס (ל) ע"י ת"כ ר"ש שמיני סי' כ' ע"פ פ"ג מ) ברייתא דמלאכת המשכן פ"א ע"ש

ב י א ו ר

והיו ס' רבוא אנשים וס' רבוא נשים כדאיתא במכילתא (פ' בא) והוצרך לכל א' ד' אמות כדאמר בברייתא בסמוך והיינו ד' אמות על ד"א שהם ט"ז פעמים אמה על אמה ובוה החשבון מכוון כיצד אלף על אלף הם אלף פעם אלף שהוא מיליאן ובי' מיל על בי' מיל היינו ד' אלפים על ד' אלפים יש בו ט"ז חתיכות של אלף על אלף היינו ט"ז מיליאן. וס' רבוא אנשים וס' רבוא נשים הרי ק"כ רבוא שהוא מיליאן וכי רבוא זלכל א' ט"ז אמה הרי ט"ז מיליאן נשאר ט"ז פעמים כי רבוא דהיינו ג' מיליאן וכי רבוא וכי פשטת ל"י סביב הריבוע של בי' מיל על בי' מיל כדי שיהא רבוע שוה לא יעלה אפי' לחצי מיל דריק ותשכח והיינו דקאמר יותר על ד' מיל: ועומדת במקומה. נשארת במקומה: ריוח כדי ד' אמות. שיוכלו להשתחוות: צאינה וראינה בנות ציון וגו'. ביום חתונתו וקאי על יום הקמת המשכן: (ט) מלמעלה. ע"ג האדן מצופה ראשו בזהב: ונתונים בתוך. ונתונים בתוכן של הקרשים טבעות של זהב. בתוך כמו בתוכן דווגמתו לעיל בברייתא: ושלוש בריחין היו להן. קחשיב בי' העליונות לחדא וכן בי' התחתונות והאמצעי: משולשין בתוך י' אמות. מחולקין לשליש בתוך י' אמות דהיינו מלמעלה עד הבריח העליון בי' אמות ומחצה ומהתחתון עד הקרקע בי' אמות ומחצה דווגמתו במגילה יט. ובלבד שיהו משולשין (ע"ש בתוס'): וא' מברית הוא הבריח התיכון: נתון מזרח למערב. בקרשים הדרומיים קחשיב הכא כדמוכח בסמוך: ושני בריחין שמבחוץ. שהיו נראין מבחוץ שהבריח התיכון לא הי' נראה אלא נכנס בתוך עובי הקרש כדבסמוך: ובי' טבעות לכל קרש וקרש. א' למעלה שיכנס הבריח העליון וא' למטה בשביל הבריח התחתון אבל האמצעי שהי' נכנס בפנים לא הוצרך טבעות (ועי' מלבי"ם שמות כ"ה כ"ד והגלעני"ד כתבת'): ונתונין לרחבו של קרש. באמצע רוחב הקרש הי' קבוע נמצא מצד זה של הטבעת ג' רבעי אמה וכן מצד השני שרוחב הקרש אמה ומחצה נמצא הי' מכוון ממש כנגד בין שני האדנים שלמטה: חצי

קִרְשׁ חֲצִי חֶלֶק מִכָּאן וְחֶלֶק בְּאִמְצַע נִמְצָא בֵּין טַבְעַת לְטַבְעַת בְּכָל הַקִּרְשִׁים מִדָּה שׁוּה וְשׁוֹפֵרֶת שֶׁל קֵנָה זֶהֱב הִיתָה בֵּין טַבְעוֹת לְטַבְעוֹת וְהַבְּרִיחַ נִכְנַס בְּהֵן וְקִרְשִׁים מִצּוֹפִין זֶהֱב וְהַבְּרִיחִים מְעַצִּי שְׁטִים נִכְנָסִין בְּשׁוֹפֵרֶת וְטַבְעוֹת נִמְצָא כּוֹלֵן מִצּוֹפִין זֶהֱב שְׁנָא (שְׁמוֹת לו) וְאֵת הַקִּרְשִׁים צִפָּה זֶהֱב וְהַבְּרִיחַ הִתִּיכוֹן מוֹבְלַע בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִרָאשׁ וְעַד סוֹף לֹא נִרְאָה לֹא מִבְּפָנִים וְלֹא מִבְּחוּץ וְכִמְעַשָּׂה הַקִּרְשִׁים הַדְּרוּמִים כִּךְ הַצְּפוֹנִים וְשִׁמוּנָה קִרְשִׁים בְּמַעֲרַב שֶׁשָּׂה כִּנְגַד חֲלָלוֹ שֶׁל אָהֶל וְשְׁתִּים כִּנְגַד זְוִיּוֹתָיו:

(י) יִרְיעוֹת הַתַּחְתּוֹנִים הִיוּ תַכְלַת וְאִרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שְׁנִי אֹרֶךְ כָּל אַחַת כִּי־ח אֲמוֹת וְרַחְבָּה אַרְבַּע אֲמוֹת חֲמֵשָׁה בְּמִזְרַח וְחֲמֵשָׁה בְּמַעֲרַב רַחֵב שֶׁל כָּל סֹדֵר וְסֹדֵר עֲשָׂרִים אֲמָה מְגִיעוֹת עַד חֲצִי הָאָהֶל. חֲמֵשִׁים לֹלְאוֹת תַכְלַת בְּכָל אַחַת וְאַחַת לְחֶבְרֵן בְּהֵן וְכֵן בְּסֹדֵר חֲמֵשׁ יִרְיעוֹת הָאָהֶל נִמְצָאוּ שְׁנֵי סֹדְרִים רַחְבּוֹן אַרְבַּעִים אֲמָה וְאִרְכּוֹן עֲשָׂרִים וְשִׁמוּנָה שְׁלֹשִׁים בְּחֲלָלוֹ שֶׁל אָהֶל (ז) וְאֲמָה עוֹבֵי הָעַמּוּדִים שְׁבַמִּזְרַח וְאֲמָה בְּמַעֲרַב נִמְצָאוּ שְׁלֹשִׁים וְשְׁתִּים אֲמָה נִשְׁתִּירוּ שְׁמוּנָה אֲמוֹת לְכִסּוֹת אֵת הַקִּרְשִׁים שְׁבַמַּעֲרַב וְאִרְכּוֹן הִי כִי־ח אֲמוֹת צָא מֵהֵן עֶשֶׂר אֲמוֹת חֲלָלוֹ שֶׁל אָהֶל וְשְׁתִּים אֲמוֹת עוֹבֵי הַקִּרְשִׁים שְׁבַצְפוֹן וְשְׁבַדְרוֹם הִרִי שְׁתִּים עֶשְׂרֵה אֲמָה נִשְׁתִּירוּ שְׁמוּנָה אֲמוֹת מִכָּאן וְשִׁמוּנָה אֲמוֹת מִכָּאן לְכִסּוֹת הַקִּרְשִׁים שְׁבַצְפוֹן וְשְׁבַדְרוֹם: (יב) מְעַשָּׂה הַיִּרְיעוֹת תַכְלַת וְאִרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שְׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר (ס) וְהַחוּט

מִסּוֹרֶת הַשֵּׁם (ג) מוֹבָא בְּרִשִׁי בְּחוֹמֵשׁ ע"ש (ז) ע"י כְּשִׁיכַּ בְּרִייתָא דְּמַה"מ פ"ב מ"א

בִּי א ו ר

חֶלֶק מִכָּאן. חֲצִי קִרְשׁ נִשְׂאָר חֶלֶק מִצַּד זֶה שֶׁל הַקִּרְשׁ וְכֵן מִצַּד הַשְּׁנִי מִשְׁנֵי צְדֵי הַטַּבְעַת כְּדַפְרִשִׁינָן (וְעִי' זִימֵר הַגְּלַעַנִיד כְּתַבְתִּי): וְשׁוֹפֵרֶת שֶׁל קֵנָה זֶהֱב הִיתָה בֵּין טַבְעוֹת לְטַבְעוֹת. כְּמִין בִּי חֲצָאֵי קֵנָה חֲלוּלִין כְּדַפְרִשִׁינָן בְּבִרְיִיתָא דְּמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן (ספ"א): וְהַבְּרִיחַ הִתִּיכוֹן מוֹבְלַע בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים. הִי נֹקֵב אֵת הַקִּרְשִׁים בְּאִמְצַע עוֹבִיין וּמְכַנְסִים לְחוּכּוֹ אֵת הַבְּרִיחַ הִתִּיכוֹן וְאִינוֹ נִרְאָה לֹא מִבְּפָנִים וְלֹא מִבְּחוּץ: וְכִמְעַשָּׂה הַקִּרְשִׁים הַדְּרוּמִיִּם. ע"כ פִּירֵשׁ מְעַשָּׂה הַדְּרוּמִיִּם וְקָאֵמֵר שֶׁכֵּן הִיוּ ג"כ הַצְּפוֹנִיִּם: וְשְׁתִּים כִּנְגַד זְוִיּוֹתָיו. שְׂרוּחַב הַקִּרְשׁ אֲמָה וּמְחַצָּה וְכִיסָה אֲמָה מֵהֶם אֵת עוֹבֵי הַקִּרְשִׁים הַצְּפוֹנִיִּם וְהַדְּרוּמִיִּם וְחֲצִי אֲמָה מִכָּאן וְחֲצִי אֲמָה מִכָּאן נִכְנָסוּ לְתוֹךְ חֲלָל אָהֶל מוֹעֵד שִׁיָּה חֲלָלוֹ עֶשֶׂר אֲמוֹת: (י) חֲמֵשָׁה בְּמִזְרַח וְחֲמֵשָׁה בְּמַעֲרַב. שְׁהִרִי חִיבֵר חֲמֵשׁ יִרְיעוֹת לְבַד וְחֲמֵשׁ לְבַד נִמְצָא חֲמֵשׁ כִּיסוֹ בְּכִזּוּרָה וְחֲמֵשׁ בְּמַעֲרַב וְחִשִּׁיב הִגֵּג עִם הַדּוֹפָן הַמַּעֲרָבִי שֶׁהִיוּ בִּיחָד מ' אֲמָה וְכִיסָה חֲצִי מֵהֶם הַצַּד הַמִּזְרָח וְחֲצִי הַמַּעֲרָבִי כְּדַמְפָּרֵשׁ בְּסִמּוֹךְ: מְגִיעוֹת עַד חֲצִי הָאָהֶל. הִיינוֹ עִם אֹרֶךְ הַדְּפָנוֹת הַמַּעֲרָבִיּוֹת כְּדַפְרִישִׁית: וְכֵן בְּסֹדֵר חֲמֵשׁ יִרְיעוֹת הָאָהֶל. פִּי בְקֶצֶה הַסֹּדֵר הַשְּׁנִי שֶׁל חֲמֵשׁ הַיִּרְיעוֹת הִיוּ ג"כ חֲמֵשִׁים קִרְסִים: שְׁלֹשִׁים בְּחֲלָלוֹ שֶׁל אָהֶל. לְכִסּוֹת הַגֵּג: וְאֲמָה עוֹבֵי הָעַמּוּדִים שְׁבַמִּזְרַח. סִיל שֶׁהַיִּרְיעוֹת נִמְשְׁכוּ ג"כ עַל הָעַמּוּדִים שְׁבַמִּזְרַח: פְּלִיג אֲבִרְיִיתָא דְּמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן וְאִגְמ' דְּשַׁבַּת (צח): וְאֲמָה בְּמַעֲרַב. דְּסִיל כְּמִיד הַקִּרְשִׁים כֶּשֶׁם שֶׁלְּמִטָּה עוֹבִיין אֲמָה כִּךְ מִלְּמַעְלָה עוֹבִיין אֲמָה בְּשַׁבַּת (שס): נִשְׁתִּירוּ שְׁמוּנָה אֲמוֹת. נִמְצָא מִכָּל צַד נִשְׂאָר מְגוּלָה אֲמַת הָאֲדָנִים וְעוֹד אֲמָה מִהַקִּרְשִׁים וְהַיִּרְיעוֹת הַשְּׁנִיּוֹת הִיוּ

כפול ארבע ע) ר' יוסי אומר וחוט של זהב היה יתר בהם שנאמר (שמות לט) וירקעו את פחי הזהב. ס) מעשה חושב היה ר' נחמיה אומר מעשה חושב ב' פרצופים שני דומיות אחד מכאן ואחד מכאן ומעשה רוקם דמות אחד פרצוף אחד:

(יב) יריעות אחרות היו למעלה מהן ז) עשויות מנוצה של עזים אחד עשר יריעות שני סדרים סדר אחד של חמשה במערב ושל ששה במזרח רוחב שני סדרים ארבעה וארבעים אמות כנגד רחבן של יריעות של מטה. וארכן ל' אמה כנגד ארכו של מטה. של מטה מחוברות בקרסי זהב ושל מעלה מחוברות בקרסי נחשת לחבר את האהל להיות אחד והיו נתונות כנגד שלישו של אהל שכנגדו הפרוכת פרוסה למטה ר' יוסי אומר כנגד הקרשים היתה כפולה נמצאו שם שתי אמות יתירות הן היו עודפות על היריעות

מסורת הש"ס ע) עמש"ש ד"ה של ס) ברייתא דמה"מ פ"ד מ"ד וש"ג ז) שם פ"ג

ב י א ו ר

מכסות אותן כדלקמן: (יא) והחוט כפול ארבע. כל א' כפול לארבע הרי ט"ז ופליג אברייתא דמלאכת המשכן (רפ"ד) דאיכא למ"ד כל א' כפול לר' ואיכא למ"ד לח': חוט של זהב הי' יתר בהן. בכל א' הרי כל א' כפול לה': וירקעו את פחי וגר' וכתוב לתת בתוך התכלת וגר' וס"ל דקאי גם על היריעות: שתי דומיות. דמות ארי מכאן יגשר מכאן: דמות א' פרצוף א'. כצורתו כאן כן צורתו כאן: (יב) חמשה במערב. מערב קרי הדופן המערבי עם הגג עד מקום קה"ק והשאר מורח כדלעיל: והיו נתונות כנגד שלישו של אהל שכנגדו הפרוכת פרוסה למטה. ס"ל הא דכתיב ונתת את הפרוכת תחת הקרסים היינו הקרסים העליונים אבל התחתונים לא היו מכוונים נגד הפרוכת אלא משוכין אמה מכנגדן כלפי חוץ שהרי היו מכסים את עמדי המזרח אמה כדלעיל אבל העליונים היו מכוונים כנגד הפרוכת והיריעה היתירה היתה אמה ממנה משוכה כלפי העמודים שבמזרח והשאר היו יורדים כלפי מזרח ג' אמות וזהו וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל ואין הכונה שיכפלה לחצי אלא שיכפסנה כפי מה שצריך כ"פ הוי"ר אבל ק"ל היכי מקיים לקרא חצי היריעה העדפת תסרח על אחורי המשכן דאין לומר כדמשני בגמ' (שבת צח:): תסרח מחברותי שהרי לא היתה נמשכת אלא אמה אחת דהיינו רביע היריעה ואין לומר כמש"כ בברייתא דמלאכת המשכן (פ"ג מ"ג) בשם המלבי"ם ז"ל דהכונה על היריעה השלישית מהמחברת השני שחצי נתונה על הגג וחצי יורדת על אחורי המשכן שהרי לברייתא דידן ס"ל דקרשים למעלה עוביין אמה א"כ לא היתה יורדת ממנה לאחורי המשכן אלא אמה אחת וי"ל בדוחק דחצי היריעה אין הכונה חצי ממש אלא חלק ממנה קרי חצי וכ"פ בא"ע והביא רא"י מחצי מטה מנשה [והאחרונים הביאו עוד דוגמאות ע"י ס' פרדס יוסף] ומצי לפרש תסרח מחברותי והיינו רביע היריעה העדפת: ר' יוסי אומר כנגד הקרשים היתה כפולה. כלומר חצי ממנה היתה כפולה כנגד הקרשים של מזרח וחצי יריעה נשאר עודפת מצד מערב לכסות עד סוף האדנים של מטה נמצאת נמשכת מחברתה היריעות התחתונות ב' אמות לאחורי וזהו דכתיב חצי היריעה העדפת תסרח על אחורי המשכן וק"ל דלר'

של תכלת מן המזרח ועד המערב שנא' (שמות כו) יהי סרוח (ק) מכאן אתה למד דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה:

(יג) ועשית מכסה לאהל מכסה אחד מכסה את האהל (ו) משולש מן הצפון מן הדרום ומן המערב (ש) ר' נחמי אומר כמין מסיפסין היו עשויות ר' יהודא אומר מלמטה עורות אילים מאדמים ולמעלה עורות תחשים:

(יד) כיצד היתה מדתו צפון ודרום ארכו שלשים אמה עשר על עשר שבמערב הי' בית קודש הקדשים הוא מקומו של ארון פרוכת היתה בסוף עשר אמות חולקת את הבית עשר אמות לפניו ועשרים לחוץ והיתה פרוסה תחת הקרסים שביריעות וחוץ ממנה עשרים על עשר (ה) מזבח הזהב הי' נתון בסוף עשר אמות חולק את הבית עשר אמות למזרח ועשר למערב חמש לצפון וחמש לדרום והמנורה והשלחן היו לפניו מן המזבח המנורה בדרום והשלחן בצפון חמש אמות בין המנורה לשלחן (א) שתי אמות ומחצה מן הקרשים שבדרום למנורה וכן מן הקרשים שבצפון לשלחן וחמש אמות ממקומן לפרוכת וחמש אמות ממקומן למזבח ופתחו של היכל הי' במזרח ולא היו שם קרשים אלא [ז] עמודים עובי כל אחד ואחד הי' אמה על אמה מצופין כסף ואדניהם

מסורת הש"ס (ק) מובא ברש"י בחמ"ש (ו) ברייתא דמה"מ פ"ג (ש) עמ"כ בפ"ג ממה"מ מ"ד (ח) ברייתא דמה"מ ספ"ד א) ס"ט וס"ג

ב י א ו ר

יוסי היכי משכחת לה ונתת את הפרוכת תחת הקרסים דהא משמע דס"ל ג"כ כת"ק דהיריעות היו נמשכות ע"ג העמודים שבמזרח וא"כ לא משכחת לה לא בתחתונות ולא בעליונות וצ"ל דס"ל כמש"כ בחוקוני דעמודי הפרוכת הי' עוביין אמה והפרוכת נתונה עליהם כלפי חוץ נמצאת רחוקה מכותל מערבי י"א אמה נמצא מתקיים ונתת את הפרוכת תחת הקרסים בקרסים התחתונות: מן המזרח ועד המערב. ולצד מערב הי' סרוח על אחורי המשכן: שיהא אדם חס על היפה. ולכך יריעות התחתונות שדמיהן יקרים יותר מיריעות עזים העליונות לא עשו: כ"כ ארוכין: (יג) משולש. ס"ל דב' דמכסאות מכסה א' הן חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים וכל א' הי' משולש נמצא של תחשים הולך צפון דרום מערב ושל אילים צפון דרום מזרח: כן הצפון. מתחיל מקצה צפון והולך דרום ומערב: כמין מסיפסין. כמין גוונים הרבה הי' נראה עור התחש: ר"י אומר מלמטה. ס"ל ב' מכסאות היו למטה של אילים ולמעלה של תחשים: (יד) כיצד היתה מדתו. של המשכן: צפון ודרום ארכו. של כל אחד מהם: הוא מקומו של ארון. בבית קה"ק הי' מקומו של ארון: חוץ ממנה. שאר המשכן חוץ מקה"ק נשאר כ' על י': הי' נתון בסוף עשר אמות. מן הפרוכת כדי שיהא באמצע ממש: עשר למזרח ועשר למערב חמש לצפון וחמש לדרום. וכ"ז עם מקום המזבח עצמו שהי' אמה על אמה: חמש אמות בין המנורה והשלחן. עם מקום המנורה והשלחן עצמן: חמש אמות ממקומן למזבח. עם מקום עצמן: מצופין כסף ואדניהם כסף. תימא דבקרא [א] אלא עמודים. כ"ה בילקוט ונ"א ד' עמודים ונ' ט"ס דדוחק גדול לאוקמי בפתח החצר:

כסף ומסך ה' פרוס עליהם כנגד הפרוכת של פנים ומקום הקרשים שעומדים בדרום ושבצפון ושבמערב ה' רוחב אמה ולא ה' ממדת האהל:

(טו) ר' נחמיה אומר כל הקרשים מבפנים ומבחוץ היו מצופין זהב והבריח התיכון המובלע בתוך חללן של קרשים מובלע בתוך שפופרת של זהב שאורך כל אחת ואחת אמה ומחצה נתונה בתוך חללן של קרש והבריח התיכון מובלע בהן מן הקצה אל הקצה:

(טז) ויקחו לי תרומה (שמות כה) י"א דבר נדבת המשכן סימן לדבר (דברים א) אחד עשר יום מחורב כשבא משה להוכיח על מעשה העגל אל הקב"ה ודי זהב כפרו באחד עשר דבר שהתנדבו למלאכת המשכן לפיכך היו סובבין את הר שעיר ימים רבים:

(יז) נתנדבו זהב [כ"ט] ככרים שבע מאות ושלושים שקלים ממנו עשו את הארון ואת הכפורת ואת הכרובים ואת המנורה וכל כלי שלחן וכליו וצפו את המזבח ועשו את כליו זהב קיצו ממנו לעשות לפרוכת וצפו את הקרשים ובריחיהן ועשו טבעות והקרסים של יריעות התחנות:

(יח) וכסף פקודי העדה מאת ככר (שמות לח) חשבונות מאה בני אדם מחצית השקל הרי חמשים סלעים סי' פעמים מאה הרי ששת אלפים נמצאת אומר ששת אלפים לככר ששים רבוא במאה ככר נעשה בהן אדני המשכן (סס) מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן חשבון ארבעים בצפון וארבעים בדרום ששה עשר למערב ארבעה במזרח. שבצפון ודרום

ב י א ו ר

כתיב מצופין זהב ואדניהם נחשת וכמדומה שצריך להג' כן: כנגד הפרוכת של פנים. שארכו ורחבו מכוון כנגד הפרוכת: ומקום הקרשים. כלומר עובי הקרשים בכל צד ה' אמה כדכתב בקרא ושני קרשים תעשה למקוצעת והיינו למלאות אמה של הקרשים כמו שהוכיחו תוס' בשבת (צח:): ולא ה' ממדת האהל. שהי' חללן ל' על י' מלבד עובי הקרשים: (טו) מובלע בחוף שפופרת של זהב. בכל קרש ה' חלל בתוכו ונכנס בו שפופרת באורך הקרש שארכה אמה וחצי והבריח התיכון נכנס לתוך כולן נמצא גם הוא מצופה זהב: כל אחת ואחת. כל שפופרת שבכל קרש: (טז) י"א דבר. לא חשיב כאן אלא מה שצריך למשכן עצמו לבנין (זי"ר): חיי זהב. די להם כפרה. (זי"ר): לפיכך היו סובבין. דריש לה מדכתיב אחד עשר יום (זי"ר): (יז) זהב כ"ט ככרים חש"ל שקלים כצ"ל (זי"ר) וכדכתיב בס' פקודי: וצפו את המזבח. מזבח הזהב. ועשו את כל כליו. של מזבח הפנימי כגון הסני שמדשן לתוכו כדתנן בתמיד ל: והכף ובזך כדתנן שם לבי: (יח) חשבונות. כלומר כיצד חשבונן: הרי חמשים סלעים. דשקל דאורייתא. היינו סלע: הרי ששת אלפים. חצאי שקלים שהם ל' אלף שקלים הוא י' ככר שהככר ג' אלפים שקלים כדפירש"י בס' פקודי: ששים רבוא במאת ככר. שהם י' פעמים סי' פעם ק': חשבון. כיצד חשבונן: ארבעה במזרח. של הפרוכת תחת ארבעה

ושבמערכ היו רצופות שנים לכל קרש ושבמזרח לא היו רצופות אלא ארבעה עמודי שטים סדורים בתוך עשר אמות כפתחו של היכל נתונים על ארבע אדני כסף ופרוכת פרוסה עליהם הרי מן החשבון מאת הכר נשארו אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל מהן עשה ווי העמודים וציפה ראשיהן וחשק אותן ונחשת התנופה שבעים ככר מהן עשה קרסי יריעות העזים וציפה עמודי החצר ויתידות המשכן והחצר ומזבח הנחשת אשר לו וכל כליו וכיור וכנו:

(יט) כתיב (במדבר א) והלויים יחנו סביב כיצד היתה חנייתן בפיסקיית אחת ב) של ארבעת אלפים אמה היו חונין ומקיפין את המשכן מכל רוח משה ואהרן ובניו במזרח הם ובניהם וכל אשר להם על פני כל מזרח אהל מועד הבאר היתה בפתח החצר סמוכה לאהל של משה והיא היתה מודיעה לכל המחנות האיך יחנו כיצד כיון שעמדו קלעי החצר ג) היו ייב נשיאים עומדים על הבאר ואומרים שירה שנא (במדבר כא) באר חפרוה שרים והיו מימי הבאר יוצאין ונעשין נהרים נהרים נהר אחד יוצא ומקיף את מחנה שכניה ומאותו נהר יוצאין ארבעה נהרות בדי זווית החצר כל אחד ואחד הולך לרוח אחת לבסוף משמש ב' רוחות דרום ומזרח ויוצא אל מחנה ישראל עבר מחנה הלויים היו מתערבין נהרים זה לזה ומקיפין את כל מחנה הלויים ומהלכין בין משפחה

מסורת ה"ט ב) עי ברייתא דה"מ פ"ג ג) חוספתא סוכה פ"ג ה"ג ע"ש במדבר רבה פ"ט תנחומא חיקת סי כ"א במדבר סיב ע"ש וברש"י תהלים ע"ח ט"ו מביא ברייתא דידן ע"ש

ב י א ו ר

עמדים כל א' אדן א': היו רצופות שנים. שני אדנים תחת הקרש האחד: ווי העמדים. של מסך פתח אוה"מ: וציפה ראשיהם. של העמדים: וחשק אותן. חגר את העמדים בחוטי כסף כדפירש"י: ויתידות המשכן. שגם למשכן היו יתידות ליריעות תקועות בארץ שלא ינודו היריעות כדכתיב את יתדות המשכן: (יט) בפסוקיא אחת. בחגורה אחת של ד' אלפים אמה מכל צד היו חונין שהרי כל מחנה לוי עם המשכן שבאמצע ה' אורך ח' אלפים על ח' אלפים כדמפרש בסמוך וכל מחנה ד' אלפים ובאמצע מפסיק המשכן נמצא הלויים חונין כמין חגורה של ד' אלפים בכל צד סביב [ובקרנות היו וועין הבהמות כדלקמן]: באר חפרוה שרים. הם הנשיאים. ומקיף את מחנה שכניה הוא המשכן: ד' נהרות בדי זווית החצר ובכל זווית היו ב' נהרות פגנות לב' רוחות כדמפרש בסמוך: לבסוף משמש ב' רוחות דרום ומזרח. כלומר מצד א' משמש ונמשך לב' רוחות דרום מזרח כמין ריש ומצד א' צפון מערב וכן בדי רוחות וחזור ומתערב סביב מחנה הלויים. וחזור וחולק שבטי ישראל נהר גדול ונהרות קטנים בין משפחה למשפחה וחזור ומקיף כל מחנה ישראל מבחוץ. שמעתי: ומהלכין בין משפחה למשפחה. קצתו ה' הולך ג"כ להפסיק בין משפחה למשפחה של משפחות ישראל אבל בין שבט לשבט

למשפחה ונראין טבליות טבליות מקיפין את מחנה השכינה ונהר גדול מקיף את כל מחנה ישראל מבחוץ ונעשין נהרים נהרים בין כל שבט ושבט והיו הנהרות מודיעין בין כל א' וא' גבולן ואין א' צריך לחבירו ולא תאמר שמא בטילות המים אלא מגדלין להם כל מיני מעדנים מעין עוה"ב שנא' (שה"ש ד) שלחך פרדס רימונים נרד וכרכום ועכשיו מחנות מחנות מזרח ומערב צפון ודרום כל מחנה ומחנה ארבעה אלפים אמה משה ואהרן ובניו במזרח בני קהת בדרום בני גרשון במערב בני מררי בצפון כל אחד ואחד מהם על פני מאה באמה בתוך ארבעת אלפים אמה ועוד ד' אלפים מכל רוח ורוח כך הי' מקומן נמצא מקומן של לויים מאחד בשמונה במקומן של ישראל:

(כ) ובהמתן היכן היתה ד' שנים עשר מיל על שנים עשר מיל היתה חנייתן חשוב מחנה שכינה ומחנה לוי ומחנה ישראל ובשאר זויות של כל רוח היתה בהמתן רועה נגד חנייתן והנהרות מקיפין מבפנים ומבחוץ ומציינין אותו טבליות מראש ועד סוף שיהא להם רשות להלך בשבת למחנה שכינה וממחנה למחנה והענן פרוס עליהן ומבדיל בינן לבין בהמתן שנא' (במדבר י) וענן ה' עליהם יומם ומזיו התכלת היו הנהרות

מסורת הש"ס ד' ברייתא דמה"מ פי"ג ה"ה וש"נ

ב י א ר

היו מפסיקין נהרות גדולים: ונראין טבליות טבליות. כל מחנה ישראל שהיו מוקפין כל שבט נהר נראה כמין טבליות סביב המשכן ומחנה לוי: מקיפין את מחנה שכינה. היינו מחנה לוי עם המשכן שבתוכו: ואין א' צריך לחברו. ליטול ממנו מים שהי' סמוך המים לכל א' וא': ולא תאמר שמא בטילות הן כצ"ל וכן מצאתי בדפוס אחר פ"ה שהמים היו בטילות ולא עושות כלום (וגי' הוי"ר ופירדשו דחוק): מחנות מחנות. הם ארבע כחנות של הלויים כל מחנה ד' אלפים על ד' אלפים: על פני מאה באמה בתוך ד' אלפים. כל א' מתחיל על פני מאה דהיינו על פני המשכן ומתפשט עד רוחב ד' אלפים כמין משולש: ועוד ד' אלפים מכל רוח. רחבן דהיינו ד' אלפים על ד' אלפים: א' משמונה במקומן של שבטים. שמחנה ישראל הי' י"ב מיל י"ב פעמים י"ב הי' קמיד ומחנה לוי הי' ד' אלפים לכל צד של משכן דהיינו שני מיל א"כ הי' ד' מיל על ד' מיל והיינו ט"ז מיל קח ט"ז מן קמיד ישארו קכ"ח מיל ולויים ט"ז מיל וח' פעמים ט"ז הי' קכ"ח נמצא הי' לויים א' משמונה (וי"ר) ובקצרה דאצל מחנה ישראל חשיב ג"כ הקרנות אע"ג שלא היו בהם אנשים אלא בהמתן היתה רועה בהן כדמפרש בסמוך: (כ) מבפנים ומבחוץ. כדמפרש ואזיל: ומציינין אותן טבליות. הנהרות שהיו מחלקין בין המחנות כדלעיל: שיהא להן רשות להלך בשבת. שהנהרות היו עמוקין י' נמצא כל המחנה מוקף מחיצה ויכולין להלך כולו כד' אמות^ל והענן מבדיל בינן לבין בהמתן. שהענן לא הי' הולך על הקרנות נמצא הענן כפוף בכל קרן כמין ריש הפוכה: שנא' וענן ה' עליהם. ולא על בהמתן: ומזיו התכלת. שהענן הי' דומה לתכלת כמו הרקיע

[א] וצ"ל דס"ל תחומין דאורייתא ולא ס"ל הא דמשני בעירוובין נ"ה ב' כיון דכתיב ע"פ הי' כר כמאן דקביעי דמי ונראה דזה לא הי' אלא אחר שהוקם המשכן והוקבעו הדגלים דהא כבואר בשבת צ"ג ב' דמחנה לוי רה"י הי' בשעת מלאכת המשכן ע"ש.

נראין כתכלת מצוירין כעין השחר והלבנה והחמה ואריה רואין אותה לכמה מילין ומשבחין את הקביה שנא' (שק"ש ו) מי זאת הנשקפה וגר' ופחדם ואימתם נופל על הכל שנא' (שמות טו) תפול עליהם אימתה ופחד: (ע"כ נדפס בילקוט פקודי)

(כא) ה) ויהיו בני נח היוצאים מן התבה שם וחם ויפת (בראשית ט) זהו שאמר הכתוב (דברים לב) יצב גבולות עמים למספר בני ישראל ויהיו בני נח יפת ובניו טו חם ובניו ליב שם ובניו כ"ז ומאלה נפצה כל הארץ ע"ד היו ולא נחלק העולם אלא לשבעים יצב גבולות עמים יעקב ובניו בירידתו למצרים שבעים היו אמור מעתה שם וארפכשך ושלח ועבר צדיקים היו ולא נכללו עם האומות:

(כב) ו) (מ"א ז) חמש אמות קומת הכותרת האחת ובסוף הספר הוא אומר (מ"ב כה) שלש אמות שתי אמות התחתונות של כותרות היו שוות לעמוד שלא היו בהן צורה ושלש העליונות היו עודפות לחוץ המוקפות צורה שנא' (שם) שבכים מעשה שבכה כמין לולבין של דסל היו מוקפות ז) הרמונים היו תחובים בשרשרות המקיפות את הכותרות ז) המסגרות כמין טבלאות:

(כג) ה) התקינו נביאים הראשונים כ"ד משמרות ולכד אלה הדרים בירושלים היו מעמדות בכל עיר שישראל נחלקו לכ"ד מעמדות כנגד כ"ד משמרות:

(כד) ט) כה אמר ה' לאדום (עובד"א) אימת בימי יהושפט ומלך אין

מסורת הש"ס ה) ילקוט ט' נח וע"י במדבר פ"ט ט"י יד. ז) מובא ברש"י מ"א ד ט"ז. ז) מובא ברש"י מ"א ד י"ח. ז) מובא ברש"י תענית כ"ז א'. ט) מובא ברש"י ב"ר רפ"ב וע"י סדר עולם פ"ב

ב י א ו ר

(ז"ר): הלבנה והחמה. שהיו זורחין לתוכן ונראין למרחוק: מי זאת וגר' ומסיים הנשקפה כמו שחר: (כא) יצב גבולות עמים. עשה שבעים אומות כנגד מספר בני ישראל שהיו שבעים נפש בירידתן למצרים כדמפרש ואזיל: יפת ובניו ט"ז. וגם יפת עצמו מן המנין שהיו לו עוד בנים שלא נחשבו בשם בפ"ע תעשה מהם אומה הנקרא ע"ש יפת וכן בשם חם: ולא נכללו עם האומות. ובניהם שהולידו נקראו ע"ש אחיהם שאין ראוי שרשעים יקראו ע"ש צדיקים: (כב) היו שוות לעמוד. פי' היו נכנסות ע"ג העמוד ככתר הנכנס על הראש ועליהן לא ה" צורה וג' אמות שהיו בולטות ע"ג העמוד ה" עליהן צורת לולבין: המסגרות. שהיו על המכונות כדכתיב במ"א ז) כמין טבלאות של עץ היו סביב המכונות: (כג) כ"ד משמרות. כהונה וכ"ד מעמדות של ישראל: (כד) כה אמר ה' לאדום וגר'. כי תאמר אדום רדשנו וגר' והיינו בימי יהושפט שנאמר

באדום (ש"א כב) במקום שעיר ובמקום אחר נצב מלך בעיר הגדולה:

ב י א ו ר

ומלך אין באדום נצב מלך דריש מלך אין באדום היינו בשעיר לא העמידו מלך חשוב אבל נצב מלך שהעמידו מלך בעיר הגדולה היינו ברומי שגם הם מזרע עשו ועליהם נאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה ותשלם כל המלאכה מלאכת המשכן בעוה"י אור לארבעה עשר תשכ"א.

תושלביע

קצת הוספות ותיקונים לברייתא דמלאכת המשכן הוצאה רביעית

עמוד י"ד דעת ד"ה שתי בסופו יש להוסיף וחי"א אמר דכונת רש"י שלא עשו טס ארוך כמדת הקרבן אלא מכמה פרקים ולפי"ז יכול להיות שעוצו כדינר זהב ומ"מ אין עומד בפ"ע.

עמוד ל"ח במסורת הש"ס אות ג' ל"ל נדרים לח.

עמוד נ"ב דעת ד"ה שומע, אבל סוף הברייתא קשה לפרש לפ"ז, העירוני שכוונתו שיעשה ע"י קורנם ולא ע"י יצוקה וכן מצוה"ר שם בלשונו ע"ש וכוון.

עמוד נ"ד דעת ד"ה מנין, במרובע שם והיינו פרחי שלמטה ולאו כו' כ"ל והשאר לריך למחוק.

שם בסה"ד יש להוסיף העירוני לפמשי"כ לעיל דד"ה שומע דמשוך ואזריס הם צ' עניינים אין בספ"ז שייך לכהן דהוא מיירי לענין משוך וכהן איירי לענין אזריס.

עמוד נ"ו בהערה למטה, יש להוסיף העירוני דלשון התנחומא ר"פ בהעלתך ה"י מכה בפטיש והיא נעשית מאליה ולפי"ז א"ש.

עמוד ע"ב צעם ד"ה להר הבית, כגון כל הבאים לביהמ"ק שמקיפין את הר הבית ל"ד ימין חוץ מאבל ומנודה כדחתן במדות פ"ב כ"ל.

עמוד פ"ג בציאור ד"ה וכדרך, אפרים צמערב דן בלפון כ"ל.

הוספות ותיקונים לברייתא דמלאכת המשכן הוצאה שלישית

עמוד ג' דעת סוף ד"ה תרומה, יש להוסיף ועי' לי' החוס' מדאפקי בלשון עובד דרוש ב' נמי גבעוני ותרוויכוו ש"מ מדלף כתיב בדהיא לא נשיא ולא גבעוני.
עמוד ה' דעת ד"ה תרומה, ועוד הקשה בטו"א כו', יש להוסיף ועי' במושב זקנים ר"פ תשא שהק' ג"כ כן וע"ש עוד שהאריך בזה.
שם ד"ה ושמן, שמסרום ללצור, יש להוסיף וכ"כ בס' מושב זקנים מצעה"ת ר"פ תרומה.
עמוד ז' דעת ד"ה ר' יוסי, דמלמד עובי העמודים קאמר, יש להוסיף וכ"כ בחזקוני ס"פ תרומה.

עמוד י"א דעת סוף ד"ה וכל, יש להוסיף ועי' מה שפירשנו שם בעז"ה.
עמוד י"ד דעת סוף ד"ה שתי, יש להוסיף וח"א נ"י העיר שמשון רש"י שכחז וקובען אלל בעטעות לכאן ולכאן ארכן ממלא את רוחב הקרש מן העצעת לכאן וממנה לכאן משמע דס"ל דכל פיפי ה"י ארכה ג' רביע אמה ומגעת מהעצעת עד סוף אוחו הקרש ודבריו נכונים אלל בברייתא דמס' מדות ה"ט לא נראה כן.
עמוד ט"ז דעת ד"ה ארגמן, וכ"מ במנחות מז', יש להוסיף ועי' רש"י שנת מ"ע ב' שבי' הם זרעו וקלרו סמנין ללצוב חכלת ועורות אילים.
עמוד י"ז ב' ארגמן ד"ה והקרסים, וי"ל דהפרכה חולץ כו', יש להוסיף העירוני דהראב"ד בחו"כ כחז דלפ"ד ר"ע לא נכנסו לפני ולפנים ע"ש.
עמוד כ"ג דעת ד"ה עורות אילים בסופו יש להוסיף [ולפי פי הפ"מ שם א"ש אך פירושו דחוק לעני"ד וגם לשון משרבעין הוא מחיים כמ"ש בב"מ ס' ב'].
שם בסוף ד"ה עורות תחשים, יש להוסיף העירוני דלפמ"כ בח"י רמב"ן ובח"י ר"ן שם בשם רח"ה א"ש.

שם בהערה שלמטה אות ב' ל"ל רפ"ג דר"ה.
עמוד ל"ה דעת ד"ה קרפף ומשמע דשעורים כו'. יש להוסיף וכ"כ בדהיא ברע"ב בערכין פ"ג מ"ב דמקום זריעת כור שעורים גדול ממקום זריעת כור חטים.
עמוד מ' בהערה שלמטה אות א' יש להוסיף ועי' רמב"ן שמות כ"ה ה'.
עמוד מ"ג דעת סוף ד"ה שחיס יש להוסיף ומש"כ דעת זקנים מצעה"ת ליישב שהיו טבעות גדולות ל"ע שהרי בסובב הפסוק.
עמוד מ"ד דעת סוף ד"ה תבנית, יש להוסיף שוב הראוני שכבר העיר בזה הרש"ש ביומא שם.

עמוד מ"ה טעם סוף ברייתא ד', יש להוסיף והא דקרי לכו של זהב אע"ג שהיו מעין ל"ל לפי שהיו מלופין זהב.

עמוד ע"ד דעת סוף ד"ה וכלי, יש להוסיף ומלאתי בחזקוני פי' תשא הכיור וכנו לא היו להם צדים והיו גשואים ע"ג העגלות, ובס"ח החדש ס"י תחתהרל"ז כ' הכיור בכלל כלי המזבח ובני קבת גשאוהו.

עמוד ע"ה במסורת הש"ס מכילתא בשלח י"ג י"ט כ' כל"ג.

עמוד פ"ז בביאור סד"ה וחתי חלק, יש להוסיף וחלק באמצע. היינו מעצעת של קרש זו עד טבעת של קרש השני ה"י חלק שלם כמלא קרש.

עמוד פ"ז בביאור ד"ה ופיו, וכ"פ בא"ע, יש להוסיף וכ"כ הרמב"ן בפי' מעות אלל חתי מעה מנשה.

עמוד פ"ח בהערה שלמטה יש להוסיף ועי' בפענת רזא ס"פ תרומה שבי' דעמודי החלזר ה"י עובין ג' טפחים.

עמוד צ' בברייתא מהן עשה קרסי יריעות כו', זה מוצא בס' מושב זקנים מצעה"ת עה"ת פי' פקודי פי' ויעש זה את אדני.

שם בביאור ד"ה היו, פתח אוה"מ, ל"ל פתח החלזר.

הוספה להוצאה חמשית

מש"כ בהוספות להוצאה שלישית לעמוד ע"ד יש להוסיף והרמב"ן בר"פ פקודי כתב שהוא בכלל וכלי הקדש אשר ישרתו בהם שכתוב במשא בני קהת אבל בפ"י ר' חיים פלטיאל ר"ס נשא כתב שהוא בכלל כל אשר יעשה בהם ועבדו דכתוב גבי בני גרשון.

תיקונים והוספות לברייתא דמלאכת המשכן הוצאה ששית

עמוד ט"ו דעת סוף ד"ה ארגמן, יש להוסיף ופי' לי רש"י שנת ע"ג אי' שכל מלאכות קמייחא היו נצבעת חכלת וארגמן וחולעת שני.
עמוד ט' בהערה שבגליון יש להוסיף ופי' רמב"ן בפסוק ועשו ארון.
עמוד מ"ג דעת ד"ה וארבע בשורה ד' חיצת והמנורה יש למחוק ול"ל והמנחת.
עמוד ל"א בהערה שבגליון דמחנה לוי רכ"י, ל"ל רכ"י.

תיקונים והוספות לברייתא דמלאכת המשכן הוצאה שביעית

עמוד ו' בדעת ד"ה ר' יוסי. לא עמדו בקרנות אלא משוכים כלפי פנים חצי אמה מכאן ואמה מפסיק בין כל א' כו' צענין עמודי הפרוכת) חזה אין נחשב עומד מרובה כמש"כ בחזו"א שהבאנו בשונה הלכות ס"י שס"ג דין כ"ג ואע"ג דלכתי הוי פרוץ כעומד עכ"פ מיקשי לר"ה דרר"י דאוסר פרוץ כעומד, מיהו מהא דאמר"י בעירוזין כו' כ"ל.
עמוד ל"ב בדעת ד"ה ולכחף. והמסך שרחבו כו'. העירוני דכונת הריטב"א שהי' המסך רק רחב ה' אמות והשאר היו קלעים גבוהים יותר מהקלעים שבגלדיים ע"ש.
עמוד ל"ז בדעת ד"ה כדי. והרמב"ן שם כתב כו'. שו"ר שאין כונת רמב"ן לזה ולאוחות קא'.

עמוד מ"ב בדעת ד"ה כפורת שורה ט"ז ולר"י עוביו אצבע כ"ל וחיבת חצי נמחק.
עמוד מ"ג בדעת ד"ה וארבע שורה ט"ז לשאתו דרך ארכו. ל"ל דרך רחבו שם בהגה"ה שלמטה יש להוסיף בסופו מיהו שם מיירי צביהמ"ק ולא צמשכן.
עמוד נ"ד בדעת ד"ה מנין שורה ט"ז והיינו הפרחים. ל"ל והיינו הכפתורים.
עמוד ס"ד בדעת ד"ה מונח שורה ב' דגבהו י'. ל"ל דארכו י'.
עמוד ס"ה בדעת ד"ה אמה. ומ"ש רש"י בנחשים ס"ג. כ"ל.
עמוד ס"ז בדעת ד"ה אחרונה של העמוד משום דירך צלפון ופניו צדדו כ"ל.
עמוד פ"ו צביאור ד"ה וכן. היו ג"כ חמשים לולאות ומחצתרים ע"י קרסים כ"ל.
עמוד צ' צביאור שורה ב' של מסך פתח אוה"מ. ל"ל של חצר ומסך פתח החצר.
עמוד צ"ב צביחא כ"א שם וארפכשד כ"ל.

תקונים והוספות להוצאה שמינית (על ברייתא דמה"מ)

עמוד ו' דעת ד"ה ר' יוסי, דין דתוך הפתח של העזרה כ"ל.
עמוד י' דעת ד"ה ומה, תמים אל ראשו, ז"ל תמים על ראשו.
עמוד י"ב דעת ד"ה והאמנעי, וצ"ר פנ"ד סי' ב', ז"ל סי' ד'.
עמוד כ' דעת ד"ה מן, ומן השער עושים כו' דשק הוא משל שור אבל כו' כ"ל.
עמוד כ"ו דעת ד"ה ששולי הדף אות ב', וע"ל פ"ב ה"ב ד"ה כ"ל.
עמוד ל"ח דעת ד"ה והלוחות, ד"ל הכי ורחקן ששה כ"ל.
עמוד מ' דעת ד"ה כינז, בשמו"ר פל"ד אי' כ"ל.
שם ד"ה עשאו. ברמ"א בשם מרדכי וצמ"א כו' כ"ל.
עמוד מ"ו בטעם ד"ה פתח, דלתותיו הפנימיות לקדש כ"ל.
עמוד נ"ג בטעם ד"ה שאין צמחות כה. ז"ל כה.
עמוד נ"ו דעת ד"ה כינז בסופו, משנה ו' ז"ל משנה ה'.
עמוד ס"ד דעת ד"ה והלא, ט"ו טפחים ז"ל ט"ו אמה.
עמוד פ"ה צביאור ד"ה וצ' טבעות, ועי' מלצ"ס שמות כ"ח כ"ד כ"ל.
עמוד פ"ו צביאור ד"ה והחוט, אנתיא דמה"מ רפ"ד ז"ל רפ"ב.
עמוד פ"ח צביאור ד"ה משולש, דצ' המכסאות מכסה א' כ"ל.
עמוד פ"ט צביאור ד"ה הרי ששת, שהם ג' אלף שקלים והוא ככר כ"ל.

להוצאה תשיעית

עמוד כ"ג דעת סוף ד"ה ה', יש להוסיף ועמש"כ בטעמא דקרא לישב זה (בר"פ תרומה).
עמוד צ"ב צרייתא שם וארפכשד כ"ל.

למהדורא אחד עשר

עמוד מ"ו בטעם שורה י"א עקומות, ז"ל עמוקות.

להוצאה שנים עשר

עמוד כ"ג דעת ד"ה עורות קרוב לקופו ז"ל ונגזזה כו' ע"ש ומ"ש צינמות ק"ב ב' דמיירי
צמנעלים ממש היינו כר' יהודא צמנחומא [ס] ושמא קשה כו'
עמוד מ' דעת ד"ה עשאו, וצפסחים ו. ז"ל נו.
עמוד מ"ה צרייתא צינתי מ"ב ח' וז"ל מ"א ח'.
עמוד נ"ו דעת כינז, צהעלתך סי' ה' ז"ל סי' ו'.
עמוד ס' דעת ד"ה ומנורה, צהעלתך סי' ה' ז"ל סי' ו'.

תיקונים לפרק שירה

עמוד ו' צפרק צשיר סי' ד', וצב"צ ע"ד א' דלמר העובר שם כ"ל.

עמוד מ' אות ט"ו מצון דה"א כ"ט וז"ל נחמי ט'.

עמוד י"א צאות כ"ה ז"ל שה"ש ד'.

עמוד י"ג צפרק צשיר אות ל"ו, ערך גוג ומגוג, יש להוסיף וכ"כ צפע"ח מרח"ו שער הלולב פ"ו.

עמוד כ"ג אות ז"א נשתחיה ונכרעה נכרעה לפני ה' כ"ל.

בהנהגות מפרץ החזו"א צאות ג' משום חומרת הריטב"א לצאת כ"ל.